

Så du *det* ikke?

Objektsveksling av det med nominale og ikke-nominale antesedenter

Thomas Johnsen

Masteroppgave i nordisk språk. November 2018

NOR-3920

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Bakgrunn og ramme for oppgaven.....	4
2.1	Generativ grammatikk.....	4
2.2	Hva er objektsveksling?.....	7
2.2.1	Hvilke pronomielle objekter flytter og hvilke flytter ikke.....	7
2.2.2	Den pronominale anaforen <i>det</i>	11
2.2.3	Islandsk og hele DP-ledd.....	14
2.2.4	<i>Scrambling</i> vs. fastlandskandinavisk objektsveksling.....	16
2.2.5	Oppsummering.....	17
2.3	Ulike analyser av objektsveksling i skandinaviske språk.....	18
2.3.1	Kasus.....	18
2.3.2	Objektsveksling som klitisering.....	20
2.3.3	Objektsveksling som en avfokuseringsoperasjon.....	22
2.3.4	Informasjonsstruktur.....	24
3	Metode.....	33
3.1	Nordisk dialektkorpus.....	34
3.2	Metodisk tilnærming til datagrunnlaget.....	36
3.2.1	Fordeler og utfordringer ved å anvende korpus som datagrunnlag.....	37
3.2.2	Kvalitative og kvantitative trekk ved oppgaven.....	39
3.3	Sortering og kategorisering av treff i korpuset.....	40
3.3.1	Sortering av ekstrahert data.....	41
3.3.2	Kategorisering av objektene.....	45
3.4	Oppsummering og kommenterer angående den metodiske tilnærmingen.....	51
3.5	Etiske hensyn.....	52
4	Presentasjon av funn.....	54
4.1	Objekter.....	55

4.2	Antesedenter	57
4.2.1	Nominale antesedenter i intetkjønn.....	58
4.2.2	Ikke-nominale antesedenter og type-DP	60
4.2.3	Oppsummering av antesedenter	65
4.3	Verbtyper	65
4.3.1	Faktive verb.....	66
4.3.2	Ikke-faktive verb	68
4.3.3	Kopula-verb.....	69
4.3.4	Gjøre-verb	70
4.3.5	Øvrige verb.....	72
4.3.6	Oppsummering av verbtyper i forbindelse med objektsveksling.....	73
4.4	Informasjonsstruktur.....	73
4.5	Oppsummering av resultatene og videre diskusjon.....	77
5	Diskusjon av funn.....	80
5.1	<i>Det</i> -objekter med nominale antesedenter i intetkjønn.....	80
5.2	<i>Det</i> -objekter med ikke-nominale antesedenter	82
5.2.1	Vekslingsfrekvensen for objekter med ikke-nominale antesedenter.....	82
5.2.2	Antesedentens betydning for om det refererende objektet veksler	83
5.2.3	Delkonklusjon angående ikke-nominale antesedenter	85
5.3	Hvilken rolle spiller verbet?	85
5.3.1	Faktive og ikke-faktive verb	86
5.3.2	Kopula-verb.....	89
5.3.3	<i>Gjøre</i> -verb	90
5.3.4	Øvrige verb.....	91
5.3.5	Delkonklusjon angående setningens hovedverb	91
5.4	Informasjonsstruktur og objektsveksling.....	92
5.5	Kategoriens påvirkning på hverandre og veksling	94

5.5.1	Oppsummering av diskusjonen så langt.....	94
5.5.2	Faktivitet og referanse til videreført tema / felles kontekst.....	95
5.5.3	Kopulaverb, ikke-faktive verb og referanse til predikative ledd.....	98
5.5.4	Oppsummering og kommentar til diskusjonen	101
6	Avslutning	102
	Litteraturliste	105

Tabelliste

Tabell 1:	Fylkesoversikt over trykksvake pronomielle objekter (det) med og uten veksling	56
Tabell 2:	Samlet oversikt over antesedentene det-objektene refererte til	57
Tabell 3:	Samlet oversikt over de ikke-nominale antesedentene det-objektene refererte til....	60
Tabell 4:	Oversikt over hovedverbet i setninger med et det-objekt	66
Tabell 5:	Oversikt over objekter som refererte til et videreført tema eller en felles kontekst..	74

Figurliste

Figur 1:	Grunnstruktur	5
Figur 2:	Trestruktur	6
Figur 3:	Gitthetshierarkiet (Gundel m.fl. 1993: 275).....	24
Figur 4:	Tema-hierarki adaptert for norsk (Anderssen & Bentzen 2012: 18).....	29

Forord

Jeg vil først og fremst takke veilederen min, Kristine Bentzen for all hjelp og støtte i arbeidet med denne oppgaven.

1 Innledning

I dette kapitlet presenteres oppgavens rekkevidde og tema. Deretter formulerer jeg oppgavens problemstilling før jeg til slutt presenterer disposisjonen av oppgaven.

Temaet i denne oppgaven er objektsveksling av den pronominale anaforen *det* med nominale og ikke-nominale antesedenter. For det første presenterer jeg resultatene av en undersøkelse jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009), der jeg undersøker skandinavisk objektsveksling av den pronominale anaforen *det* i norsk spontantale. En målsetning med undersøkelsen er å bidra til å skape et større oversiktsbilde over veksling av *det*-objekter i norsk spontantale. For det andre prøver jeg resultatene fra undersøkelsen opp mot rådende teorier og foreslåtte analyser av objektsveksling av pronominale anaforer med ikke-nominale antesedenter.

I lys av analysene til særlig Andréasson (2008, 2009, 2010), Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) og i tillegg til empiriske undersøkelser som blant andre Bentzen m.fl. (2013b) vil jeg undersøke faktiske tilfeller av objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter i et hittil stort sett uprøvd datagrunnlag. På denne måten bidrar denne oppgaven med ny empirisk data på fenomenet.

Jeg vil undersøke om alle tilfeller av objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter kan forklares av enten objektets antesedent, hoved verbet objektet står som komplement til i setningen, eller antesedentens temarolle eller kontekst. Jeg vil videre sammenligne mine funn med funnene i tidligere studier som for eksempel Andréasson (2010) og Bentzen m.fl. (2013), som finner at veksling av *det* med ikke-nominale antesedenter er forholdsvis sjelden.

Andréasson (2010) finner derimot blant annet at *det*-objekter i setninger med faktive hovedverb veksler oftere enn tilsvarende objekter som står til ikke-faktive hovedverb. Anderssen & Bentzen (under publisering) finner at *det*-objekter veksler oftere dersom antesedenten til objektet er et videreført tema eller refererer til en felles kontekst i diskursen.

Opgavens problemstilling er å undersøke hvordan de nyere forklaringsmodellene for objektsveksling av *det* med både nominale og ikke-nominale antesedenter stemmer overens med resultatene av en undersøkelse i et hittil (stort sett) utestet datagrunnlag.

Tilnærmingen for å løse denne problemstillingen er todelt. For det første er oppgaven en presentasjon av en undersøkelse av den pronominale anaforen *det* som enten referer til en

nominal antesedent i intetkjønn eller, som refererer til en type-DP eller til ikke-nominale antesedenter, gjennomført i nordisk dialektkorpus.

For det andre diskuterer jeg hvordan resultatene av denne undersøkelsen forholder seg til aktuelle teorier om veksling av objekter med ikke-nominale antesedenter, særlig i forhold til de foreslåtte analysene til Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) og Andréasson (2008, 2009, 2010).

Oppgaven er delt inn i fem kapitler pluss en kort avslutning. Det første kapitlet er innledningen til oppgaven. I kapittel 2 presenterer jeg fenomenet og det teoretiske rammeverket jeg arbeider innenfor. I tillegg presenterer jeg noen av analysene av objektsveksling som har vært foreslått, og er i bruk for å analysere og forklare normal objektsveksling og objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter. Kapitlet er delt i to prinsipale deler. I 2.1 og 2.2 presenterer jeg det teoretiske rammeverket for oppgaven, hva som menes med skandinavisk objektsveksling og hva som gjør *det*-objektene problematiske med tanke på objektsveksling. I del 2.3 av oppgaven presenterer jeg noen tidligere tilnærminger for å forklare og analysere objektsveksling. Jeg presenterer og diskuterer styrker og utfordringer med et utvalg av de tidligere foreslåtte forklaringsmodellene. I presentasjonen av analysene har jeg lagt særlig vekt på analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering).

I kapittel 3 presenterer jeg datagrunnlaget for undersøkelsen jeg har gjennomført og den metodiske tilnærmingen jeg har hatt til undersøkelsen. I 3.1 presenterer jeg datagrunnlaget for undersøkelsen, Nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009). I 3.2 diskuterer jeg både fordeler og utfordringer ved å anvende en korpusundersøkelse, og kvantitative og kvalitative trekk ved undersøkelsen jeg har gjennomført. I 3.3 presenterer jeg en oversikt over hvordan korpusundersøkelsen har foregått og hvordan søkene er gjennomført. Jeg diskuterer også hvordan ekstraheringen av relevant data har foregått, og hvordan de relevante treffene i korpuset er videre kategorisert. I 3.4 og 3.5 diskuterer jeg kort noen hensyn til etterprøvbarehet og validitet og etiske hensyn.

I kapittel 4 presenterer jeg resultatene av undersøkelsen. Presentasjonen er delt inn i fire prinsipale deler. I 4.1 presenterer jeg en oversikt over antall treff på søkene *det* – *ikke* og *ikke* – *det* jeg fikk i nordisk dialektkorpus og hvor ofte *det* var et objekt blant disse treffene og hvor ofte *det*-objektet veksla. I tillegg viser jeg en oversikt over hvor mange relevante

resultater det var i hvert fylke i undersøkelsen. I 4.2 presenteres en oversikt over hvor ofte objektene med de ulike nominale og ikke-nominale antesedentene opptrer i veksla og ikke-veksla posisjon. I 4.3 presenteres en oversikt over hvor ofte objektene som var komplement til ulike hovedverb har veksla. 4.4 gir en oversikt over objekter med og uten veksling, som enten referer til videreførte tema eller som refererer til en felles kontekst i diskursen.

I kapittel 5 diskuterer jeg resultatene av undersøkelsen og kommenterer hvordan resultatene i undersøkelsen stiller seg i forhold til tidligere undersøkelser og gjeldene forklaringsmodeller på objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter. Jeg diskuterer også hvordan analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) komplementerer hverandre og foreslår hvordan de kanskje kan gi en mulig forklaring på hvorfor enkelte objekter veksler sjeldnere enn objektene har veksla gjennomsnittlig på tvers av kategoriene.

I kapittel 6 oppsummerer jeg kort hvordan resultatene i undersøkelsen jeg har gjennomført passer inn med tidligere teori, analyser og undersøkelser. Jeg nevner deretter noen relevante spørsmål for videre undersøkelse som tidligere teori og denne oppgaven ikke nødvendigvis gir et klart svar på.

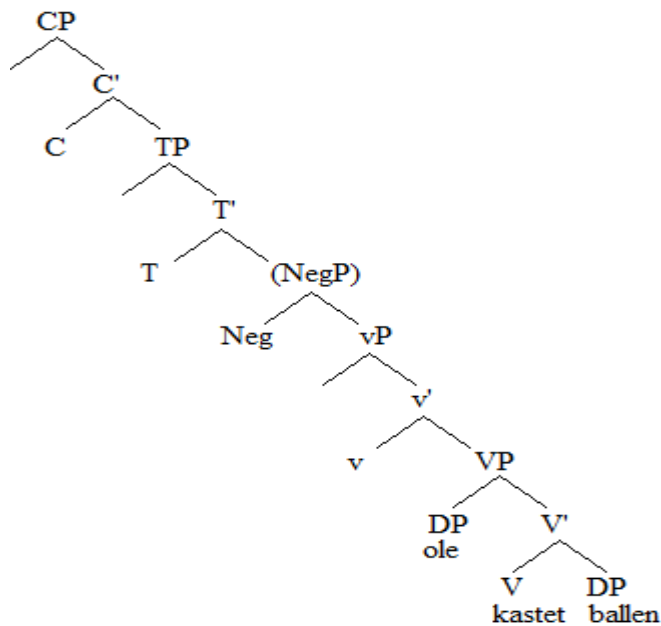
2 Bakgrunn og ramme for oppgaven

I dette kapitlet skal jeg først i 2.1 gi en kort presentasjon av det generative rammeverket denne oppgaven tar utgangspunkt i. I 2.2 gir jeg først en grundig empirisk beskrivelse av objektsveksling som fenomen og vise hvilke elementer man antar at veksler og hvilke som ikke veksler. Deretter redegjør jeg for problemstillingen rundt den pronominala anaforen *det* som kan brukes uten samsvarsbøyning med referenten sin i tall og kjønn og med ikke-nominale antesedenter og peke på noen konsekvenser dette får for flytting av objektet. Til sist i 2.2 diskuterer jeg veksling av hele DP-ledd i islandsk samt det relaterte fenomenet *scrambling* på tysk og nederlandsk. I 2.3 presenterer jeg så ulike analyser av objektsveksling og peker på noen styrker og utfordringer ved disse analysene.

2.1 Generativ grammatikk

Rammeverket for oppgaven er generativ syntaks. Sentrale kilder for en mer gjennomgående forklaring av hvordan dette rammeverket fungerer er for eksempel Adger (2002) for en helhetlig oversikt eller Åfarli & Eide (2008) som diskuterer generativ grammatikk sett fra norsk språk. En grunnleggende setningsstruktur kan antas å være som i figur 1. *NegP* står i parentes fordi det ikke er et obligatorisk ledd i en (grammatikalsk) setning:

Figur 1: Grunnstruktur

Norsk er et SVO-språk. Det betyr at i grunnstrukturen til en deklarativ hovedsetning er subjektet den initiale konstituenten i setningen, fulgt av det finite verbet og deretter objektet til høyre for hoved verbet, som vist i (1).

Norsk er i tillegg et V2-språk, som innebærer at det finite verbet flytter til C i hovedsetninger. Det betyr at i deklarative hovedsetninger er det finite verbet som hovedregel den konstituenten som er setningens andre ledd. Med andre ord følger det finite verbet alltid den setningsinitiale konstituenten, enten det er subjektet som i (1) eller en annen tematisert konstituent som i (2).

(1) Ole kastet ikke ballen

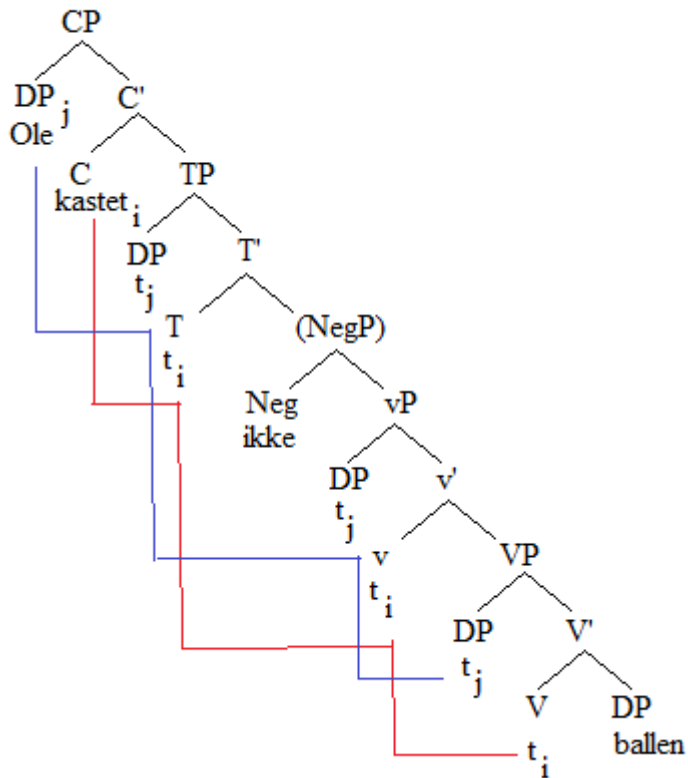
(2) Ballen kastet Ole

Hvis vi legger til grunn en struktur som i figur 2a,b, innebærer det at det finite verbet flytter ut av verbfrasen og videre til C. En konsekvens av denne flyttingen er ordstillingen verb-negasjon, som i eksempel (1).

Figur 2: Trestruktur

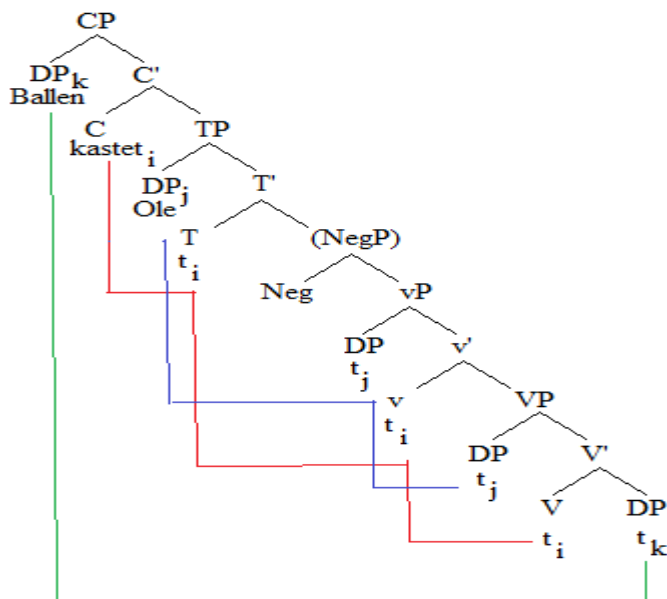
a. trestruktur som viser verbflytting til C, og subjektsflytting til spes-CP.

V2 - SVO

b. trestruktur med V2 der objektet er tematisert til Spes-CP, som gir S-V inversjon.

V2 - XPVS

Figur 2a viser trestrukturen til (1). I (1) har verbet *kastet* flyttet til en posisjon til venstre for negasjonen *ikke*. I tillegg har subjektet *Ole* flyttet til venstre for verbet slik at verbet er på andre plass i setningen. I norsk og andre V2 språk antar man at verbet har flyttet til *C*, og at subjektet har flyttet fra spesifikatorposisjonen i verbfrasen til den setningsinitiale posisjonen spes-*CP*. Objektet *ballen* står derimot igjen i verbfrasen og har ikke flyttet sammen med verbet og subjektet til venstre for negasjonen. Alternativt kan for eksempel også objektet tematiseres i setningen. Dette innebærer at objektet flytter til spes-*CP* mens subjektet blir igjen i spes-*TP*, i slike tilfeller får man ordstrukturen XVS(negP) som i (2b) (Åfarli og Eide 2008). Norsk har som hovedregel ikke verbflytting i underordna setninger, og man antar gjerne at verbet som regel blir stående i verbfrasen, mens subjunksjonen gjerne står i *C*.

2.2 Hva er objektsveksling?

Objektsveksling går i korte trekk ut på at et trykksvakt pronominalt objekt flytter til venstre for negasjon og adverb i en setning. I 2.2.1 presenteres en empirisk oversikt over hvilke elementer som flytter og hvilke elementer som ikke flytter. Objektsveksling er et fenomen mange har forsket på, for eksempel Vikner (1994, 2005), Josefsson (1992) og Andréasson (2008, 2009, 2010). Holmberg (1986) var nok blant de første, om ikke den første, som diskuterte skandinavisk objektsveksling. I 2.2.2 skal jeg deretter presentere noen problemstillinger rundt den pronominala anaforen *det*. I 2.2.3 diskuterer jeg kort forskjeller og likheter mellom objektsveksling i fastlandsskandinavisk og på islandsk. I 2.2.4 presenterer jeg hvordan objektsveksling i skandinaviske språk skiller seg fra *scrambling*; et lignende fenomen i vest-germanske språk som tysk og nederlandsk.

2.2.1 Hvilke pronomielle objekter flytter og hvilke flytter ikke

Det er mange som har beskrevet objektsveksling empirisk, og i de neste eksemplene ser vi noen eksempler på objektsveksling i norsk. Hovedregelen i de skandinaviske språkene er at bestemte svake pronominala objekter som i (3c) obligatorisk veksles, mens veksling av DP-ledd er mer eller mindre valgfritt i islandsk, mens kun pronominala objekter veksles i de fastlandsskandinaviske språkene som er årsaken til at (3b) blir ugrammatisk.

- (3) a. Ole kastet ikke **ballen**
 b. *Ole kastet **ballen** ikke

- c. Ole kastet **den** ikke
- d. *Ole kastet ikke **den**

I (3a) ser vi et eksempel på en typisk setning på norsk. Hvis vi erstatter objektet i denne setningen med pronomenet *den* som i eksempel (3b,c), får dette konsekvenser for ordstillingen. I setninger med pronominal objekter som *den* flytter objektet foran negasjonen (som hovedregel). Dermed blir setningen: *Ole kastet den ikke*. Den tradisjonelle observasjonen i denne forbindelsen var at trykksvake pronominal objekter veksler på tvers av negasjoner og andre adverb som i (3c), mens trykksterke pronominal objekter blir stående i verbfrasen som i (4a).

- (4) a. Ole kastet ikke **DEN**.
- b. *Ole kastet **DEN** ikke.

Det var Holmberg (1986) som observerte at det som hovedregel var trykksvake pronominal objekter flyttet til venstre for negasjoner og andre adverb i fastlandsskandinaviske språk. Hvis man legger trykk på det pronominal objektet i setninger som i (4b) så vil det være ugrammatisk at objektet veksler.

Holmberg (1986) observerte videre at objektsveksling kun fant sted dersom det finitte hoved verbet hadde flyttet. Denne observasjonen kalles gjerne *Holmbergs generalisering (HG)*. HG får to umiddelbare konsekvenser for objektsveksling. Hvis setningen har et finitt hjelpeverb kan objektet ikke veksles som vist i (5)

I eksempel (5a) ser vi at det pronominal objektet i setningen ikke har vekslet. I setning (5b) har denne vekslingen funnet sted, men at setningen blir ugrammatisk. Dette er fordi det leksikalske hoved verbet ikke har flyttet i (5a,b). Hjelpe verbet *hadde* står som det finitte verbet i C, mens hoved verbet *sett* står igjen i verbfrasen.

- (5) a. Ole hadde ikke kastet ikke **den**
- b. *Ole hadde **den** ikke kastet

I underordna setninger er det som hovedregel ikke V2 i norsk. Dermed er det sjelden det leksikalske verbet i en underordna setning flytter og objektsveksling er dermed sjelden i norske underordna setninger. Hvis verbet derimot har flyttet i en underordna setning, ser vi at objektsveksling finner sted som om det var en hovedsetning. Dette blir blant andre

demonstrert av for eksempel Anderssen & Bentzen (2012: 3) som viser til følgende eksempel:

- (6) a. Jon sa at han {***den**} ikke likte {**den**}.
b. Jon sa at han likte {**den**} ikke {***den**}.

Setning (6a) er en underordna *at*-setning uten verbflytting. Som forventet ser vi at det pronominale objektet *den* ikke kan veksle uten at setningen blir ugrammatisk fordi det finitte hovedverbet står igjen i verbfrasen. I setning (6b) har derimot det finitte hovedverbet i den underordna setningen flyttet og dermed blir objektsveksling obligatorisk, også i en underordna setning.

En annen type pronomener som ikke veksler er ubestemte pronominale objekter. Dette ble for eksempel observert av Holmberg (1986). Denne gruppen inkluderer blant annet den ubestemte formen av *den*; *en*, eller det ubestemte flertallspronomenet *noen* med en ikke-spesifikk tolkning. Eksemplene i (7a,b) er hentet fra Anderssen & Bentzen (2012: 6) som demonstrerer at ubestemte pronominale objekter ikke veksler.

- (7) a. Jeg ville låne en sykkel, men han hadde {***en**} ikke {**en**}
b. De kjente {***noen**} ikke {**noen**}

I tillegg til ubestemte pronominale objekter er det en annen gruppe pronomener som ikke kan veksle. Denne andre gruppen er possessive pronomener som; *min*, *din*, *sin*, *vår* og *deres*. I eksemplene i (9a-c) ser vi at de possessive pronomina ikke kan flytte forbi negasjonen uten å gjøre setningen ugrammatisk.

- (8) a. De kjøpte {***hennes**} ikke {**hennes**}
b. Du tok {***vår**} ikke {**vår**}
c. Du gjemte {***min**} ikke {**min**}

Avslutningsvis viser jeg kort at det norske grunnmønstrer til objektsveksling som jeg har presentert til nå deles av dansk og svensk¹. For å demonstrere at grunnmønstrer er det samme

¹ Selv om grunnmønstrer er stort sett det samme er det likevel enkelte forskjeller mellom norsk, dansk og svensk. Vikner (2005) viser for eksempel til at verbpartikler blokkerer objektsveksling i svensk.

viser jeg til danske og svenske eksempler som tilsvarende de norske eksemplene i (3) – (7). Eksempel (9) fra Andréasson (2010:3) viser at kun pronominal objekter kan veksle i svensk, akkurat som (3) viste for norsk, og at disse objektene må veksle. (9a,b) viser at en DP som *boken* heller ikke kan veksle i svensk. (9c,d) viser videre at det trykksvake pronominal objektet *den* må veksle.

- (9) a. Agnes köpte inte **boken** (svensk)
b. * Agnes köpte **boken** inte
c. Agnes köpte **den** inte
d. * Agnes köpte inte **den**

I (10) fra Vikner (2005: 394) demonstrerer han at det samme grunnmønsteret for objektsveksling også gjelder i dansk. DP-frasen *den her bog*, kan ikke veksle, mens det trykksvake pronominal objektet *den* må veksle.

- (10) a. Hvorfor læste Peter aldrig **den her bog** (dansk)
b. * Hvorfor læste Peter **den her bog** aldrig
c. Hvorfor læste Peter **den** aldrig
d. * Hvorfor læste Peter aldrig **den**

I (11) – (12) har jeg adaptert et eksempel fra dansk og svensk fra Andréasson (2008: 3) som viser at på samme måte som i norsk er det kun trykksvake pronominal objekter som veksler i svensk og dansk.

- (11) a. Agnes letade efter David, men hon såg inte **HONOM** (svensk)
b. * Agnes letade efter David, men hon såg **HONOM** inte
(12) a. Agnes søgte efter David, men hun så ikke **HAM** (dansk)
b. * Agnes søgte efter David, men hun så **HAM** ikke

I (13) og (14) fra Andréasson (2008: 1-2) ser vi at heller ikke i dansk eller svensk kan objektet veksle dersom hoved verbet ikke har flyttet som i (13b) og (14b).

Bentzen m.fl. (2013b) viser for det andre at objektsveksling ser ut til å være mindre obligatorisk i svensk enn i norsk og dansk.

- (13) a. Agnes såg **honom** inte (svensk)
 b. *Agnes har **honom** inte sett
- (14) a. Agnes så **ham** ikke (dansk)
 b. *Agnes har **ham** ikke sett

Vikner (2005) viser også til at objektsveksling i underordna setninger i fastlandsskandinavisk kun finner sted dersom hovedverbet i den underordna setningen har flyttet, på samme måte som i norsk. Han (2005: 396) demonstrerer dette for dansk i (15) der *hvorfor* innleder den underordna setningen. I (15) ser vi at det finitte hovedverbet *læste* ikke har flyttet og at objektet ikke kan veksle uten å gjøre setningen ugrammatisk.

- (15) a. Jeg spurgte hvorfor Peter aldrig læste **den** (dansk)
 b. *Jeg spurgte hvorfor Peter **den** aldrig læste

Det finnes også eksempler på at enkelte predikatsadverbialer flytter på tvers av negasjon i dansk. Se for eksempel setning (16) under fra Mikkelsen (2011: 21) ²

- (16) Han sov **her/der** ikke (dansk)

2.2.2 Den pronominale anaforen *det*

Pronomenet *det* skiller seg fra andre pronomen i tredjeperson entall med grammatisk kjønn som *den*, *han* og *hun* fordi *det* kan ta antesedenter som ikke har samsvar i verken kjønn eller tall. *Det* er et tredjepersons pronomen i intetkjønn entall og brukes ofte til å referere til andre objekter i intetkjønn og entall, for eksempel i (17) ser vi at man kan bruke *det* til å henvise til *glasset*. Som hovedregel er det samsvar i kjønn og tall mellom et pronominalt objekt og antesedenten det refererer til, som i setningene (17) – (20).

- (17) Kjøpte du **glasset**? Ja, jeg kjøpte **det**
- (18) Kjøpte du **bilen**? Ja, jeg kjøpte **den**
- (19) Kjenner du **Kari**? Ja, jeg kjenner **henne**

² Mikkelsen (2011) argumenterer for at *her* og *der* er lokative pronomen, ikke adverb, og dermed kan veksle hvis vilkåra for veksling ellers er oppfylt.

(20) Kjenner du **Per**? Ja, jeg kjenner **ham**

Pronomenet *det* har fått oppmerksomhet fra blant andre Gundel m.fl. (1999), Borthen (2003), Josefsson (2011) og Lødrup (2012) som ser på egenskapene *det* har som pronominal anafor. En slik egenskap er at pronomenet *det* kan ha antesedenter som er verken intetkjønn eller entall. Med andre ord skiller *det* seg fra andre pronomener fordi det ikke nødvendigvis er samsvar mellom antesedenten og den pronominale anaforen.

Lødrup (2012: 2) viser til setninger som (21) og (22) som er identiske bortsett fra at referenten står i flertall i (21). I setning (22) refererer *det* til den nominale frasen *en kylling*, som er en DP, men i hankjønn. Denne typen DP omtales av Borthen (2003) som en type-anafor; *det*-objektet henviser ikke til den konkrete kyllingen Marit kjøpte, men til kyllinger generelt.

(21) Marit kjøpte **en kylling** **Det** kjøpte John også.

(22) Marit kjøpte **fire kyllinger** **Det** kjøpte John også.

Borthen (2003) argumenterer for at i type-anaforer som i setningene (21), (22), har ikke den pronominal anaforen *det* samme referent som antesedenten sin. I stedet argumenter hun for at *det* i slike tilfeller fungerer som et ubestemt pronomen som introduserer en ny referent i diskursen. Denne nye referenten er av samme *type* som antesedenten, men med en generell tolkning.

Lødrup (2012) påpeker at når antesedenten til *det*-objektet er en type anafor, så er antesedenten ofte ubestemt. Hvis vi gjør om objektet i (21) til bestemt form som i (23a) under, ser vi at det blir ugrammatisk å henvise til objektet med pronomenet *det* som i (23b). I (23c) ser vi at pronomenet *den* kan henvise til demonstrativen *den kyllingen* i bestemt form, selv om tolkningen innebærer at begge kjøpte den samme kyllingen og derfor kanskje virker noe semantisk forvirret.

(23) a. Marit kjøpte **den kyllingen**

b. ***Det** kjøpte John også

c. #**Den** kjøpte John også

Den pronominal anaforen *det* kan i tillegg ha ikke-nominale antesedenter, noe som diskuteres av blant andre Borthen (2003), Lødrup (2012) for norsk, Anderssen & Bentzen (2012) Bentzen m.fl. (2013a,b), for norsk, dansk og svensk og Andréasson (2008, 2009,

2010) for svensk og dansk i skriftspråk. Se for eksempel setningene (24a) og (24b) fra Anderssen & Bentzen (2012: 9).

- (24) a. Jeg hørte **at han var blitt syk.** **Det** var synd.
b. Jeg hadde **vært på festen.** **Det** hadde John også.

I setning (24a) ser vi at *det* refererer til hele den underordna setningen: «*at han var blitt syk*». I setning (24b) refererer *det* til verbfrasen «*vært på festen*». Lødrup (2012) kommenterer at når pronomenet *det* har en ikke-nominal antesedent så blir ofte *det* plassert setningsinitialt som i setningene (24a) og (24b). En annen mulighet er også at *det* blir stående igjen i den vanlige objektsplassen i setningen, som for eksempel er tilfelle i setning (25).

- (25) Spørsmål: Parkerte du bilen i garasjen?
Svar: Nei, jeg gjorde {***det**} ikke {**det**}

Blant andre Anderssen & Bentzen (2012) for norsk, og Bentzen m.fl. (2013b) for norsk, dansk og svensk i talemål, har undersøkt *det*-objekter som refererer til en type-DP eller ikke-nominale antesedenter med hensyn til objektsveksling.

Bentzen m.fl. (2013b) fant blant annet at når antesedenten til *det* er en type-DP, eller en ikke-nominal antesedent, dvs. refererer til en setning eller en verbfrase, finner objektsveksling som hovedregel ikke sted. For eksempel i setning (25) ovenfor ser vi at *det* ikke kan flytte til venstre for negasjonen i setningen (uten å plasseres setningsinitialt). De fant at mens trykksvake *det*-objekter med nominale antesedenter i intetkjønn stod veksla i tre av fire tilfeller, så hadde trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter veksla i 12 (5%) av 237 tilfeller.

I (26) ser vi et eksempel på et *det*-objekt med en nominal antesedent i intetkjønn. I dette tilfellet gjelder de samme reglene som for «vanlig» objektsveksling, som presentert i 2.2.1.

- (26) a. Kjøpte du **glasset**? Nei, jeg kjøpte **det** ikke
b. Kjøpte du **glasset**? ***Nei**, jeg kjøpte ikke **det**

Både Bentzen m.fl. (2013b) og Andréasson (2008, 2009, 2010) finner derimot at *det* som refererer til ikke-nominale antesedenter faktisk vekslar i noen tilfeller. I (27) ser vi et eksempel Anderssen & Bentzen (2012: 14) fant i nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009) på at et *det*-objekt med en ikke-nominal antesedent som ikke vekslar.

- (27) Nei så du er ikke noen badenymfe nei? *Brunlanes_01um*
Nei jeg er **ikke det**... Jeg jobber heller om sommeren jeg. *Brunlanes_02uk*

I (28) og (29) viser jeg utdrag fra to av treffene Bentzen m.fl. (2013b: 144) fikk på *det* med en ikke-nominal antesedent i norsk, der objektet derimot har veksla. De originale eksemplene inkluderer mer kontekst. Jeg vil komme tilbake til kontekstens rolle i 2.3.4.

- (28) Han tror alltid at han skal klare **å spise dem han** men han klarer **det ikke**.
(29) **Det** trur eg nesten men eg huske **det ikkje**

Andréasson (2008, 2009, 2010) presenterer undersøkelser i et dansk og svensk skriftspråkskorpus. Undersøkelsene viste at *det* med ikke-nominale antesedenter som hovedregel heller ikke veksler i dansk eller svensk, men at det finnes unntak, akkurat som i norsk.

Lødrup (2012) påpeker også at dersom en pronominal anafor med en ikke-nominal antesedent allerede er introdusert i en tekst, så tillates objektsveksling, han viser til setninger som (30) under, fra Lødrup (2012: 34):

- (30) John kjøpte bil da vi kjøpte **det**, men han kjøpte **det** ikke på grunn av oss.

2.2.3 Islandsk og hele DP-ledd

I dette underkapitlet diskuterer jeg kort objektsveksling i islandsk og noen forskjeller i fastlandskandinaviske og islandsk objektsveksling.

I islandsk kan hele DP-ledd veksles³. Dette står i kontrast til de fastlandsskandinaviske språkene norsk, dansk og svensk. Det betyr at objektsveksling i islandsk ikke bare er begrenset til pronominal objekter. Denne vekslingen følger også *HG* og er begrenset til DP-ledd og trykksvake pronominal objekter. I eksempel (31a) fra Vikner (2005: 393) har objektet i setningen *bøkene* veksla. Merk også at *bøkene* ikke kan flytte til en posisjon mellom adverbet *utvilsomt* og negasjonen *aldri* som i (31b).

³ Thráinsson (2013) viser at hele DP-ledd også kan veksle i færøysk, gitt rett kontekst i diskursen, men at denne muligheten er mer begrenset enn i islandsk.

- (31) a. Pétur las **bækurnar** eflaust aldrei (islandsk)
Peter leste bøkene utvilsomt aldri
 «Peter leste utvilsomt aldri bøkene»
- b. *Pétur las eflaust **bækurnar** aldrei
Peter leste utvilsomt bøkene aldri
 «Peter leste utvilsomt aldri bøkene»

Det finnes derimot en rekke restriksjoner på hvilke DP-fraser som kan veksle i islandsk. Et eksempel på en slik restriksjon er at objektet må referere til et bestemt objekt eller en bestemt gruppe av objekter som *bøkene* (*bækurnar*) i eksempel (31a). Hvis *bekurnar* hadde stått i ubestemt form, som i (32) under, så blir veksling ugrammatisk. (Vikner 2005: 393).

- (32) a. Pétur las eflaust aldrei **bækur** (islandsk)
Peter leste utvilsomt aldri bøker
 «Peter leste utvilsomt aldri bøker»
- b. *Pétur las **bækur** eflaust aldrei
Peter leste bøker utvilsomt aldri
 «Peter leste utvilsomt aldri bøker»

Et siste poeng om konsekvensen av ubestemthet for objektsveksling av hele DP-ledd i islandsk, er at det ikke er begrenset til den grammatiske kategorien bestemthet. En bedre måte å tilnærme seg restriksjonen er at DP-frasen må ha en ikke-eksistensiell eller spesifikk tolkning for å kunne veksle.

Diesing (1996: 67) viser til at setninger som (33b) og (34) er grammatisk på islandsk. I setning (33b) er påpeker hun at vekslingen av objektet grammatisk fordi det har en ikke-eksistensiell tolkning; «*jeg LESER ikke bøker, (jeg bare samler på dem)*». I setning (34) får objektet *tre bøker* (*þrjár bækur*) en spesifikk eller partitiv tolkning på grunn av den kvantifiserende determinativen «*tre (av)*».

- (33) a. Hann las {***bækur**} ekki {**bækur**} (islandsk)
*han leste {*bøker} ikke {bøker}*
 «han leste ikke bøker»
- b. Ég LES **bækur** ekki

- Jeg leste bøker ikke*
«Jeg leste ikke bøker»
- (34) *Ég las þrjár bækur ekki*
jeg leste tre bøker ikke
«Jeg leste ikke tre (av) bøkene»

2.2.4 *Scrambling* vs. fastlandsskandinavisk objektsveksling

Fastlandsskandinavisk objektsveksling skiller seg fra et noe lignende fenomen, *scrambling* i de vest germanske språkene. I denne delen av oppgaven skal jeg presentere hvorfor blant annet Holmberg (1986) og Vikner (2005) så på skandinavisk objektsveksling og *scrambling* som to adskilte fenomener. De to fenomenene har mange likhetstrekk. Kanskje det viktigste likhetstrekket er at begge fenomenene ofte innebærer en flytting av et objekt fra verbfrasen til en posisjon til venstre for negasjon og adverbialer som i (35) og (36).

- (35) Warum hat Peter **dieses Buch** oft gelesen? (Tysk)
hvorfor har Peter denne boken ofte lest
«Hvorfor har Peter ofte lest denne boken?»

En forskjell mellom *scrambling* og objektsveksling er at objektsveksling bare kan finne sted dersom det leksikalske hoved verbet har flyttet ut av verbfrasen (HG). *Scrambling* derimot er ikke avhengig av at det finitte hoved verbet flytter og er heller ikke begrenset til å flytte DP-ledd og pronominal objekter. Vikner (2005: 12) viser til at (35) er grammatisk på tysk, selv om setningen ikke har et finitt hovedverb som i (36).

- (36) Ich habe für **das Buch** nicht bezahlt.
jeg har for boken ikke betalt
«Jeg har ikke betalt for boken»

En annen forskjell mellom *scrambling* i tysk og objektsveksling i fastlandsskandinaviske språk som vises i (36a, b) er at hele DP-ledd kan *scrambles* i tysk. Objektsveksling er begrenset til trykksvake pronominal objekter i fastlandsskandinavisk men også omfatter hele DP-fraser i islandsk, kan for eksempel preposisjonsfraser *scrambles* i tysk.

En tredje forskjell mellom *scrambling* og skandinavisk objektsveksling er at i *scrambling* kan objektet flytte til en posisjon mellom to adverbialer i setningen, se for eksempel setning (37)

fra Vikner (2005: 17) under der objektet *boken* (*das Buch*) flytter til en posisjon mellom den adverbiale frasen *uten tvil* (*ohne Zweifel*) og negasjonen *ikke* (*nicht*), i en setning med et finitt hjelpeverb.

- (37) Gestern hat Peter ohne Zweifel **das Buch** nicht gelesen (tysk)
i går hadde Peter uten tvil den boken ikke lest
«I går hadde Peter uten tvil ikke lest boken»

I skandinavisk objektsveksling kan et objekt som har veksla i motsetning til i *scrambling* aldri flytte til en posisjon mellom to adverbialer. I setning (38) ser vi for eksempel at objektet i norsk må veksle til en posisjon til venstre for både adverbet *kanskje* og negasjonen *ikke*. Dette er en svært viktig distinksjon mellom skandinavisk objektsveksling og *scrambling* fordi det kan innebære at *scrambling* og skandinavisk objektsveksling er en flytting til to forskjellige syntaktiske posisjoner jf. trestrukturen i 1.

- (38) a. I går leste Per **den** utvilsomt ikke
b. * I går leste Per utvilsomt **den** ikke

2.2.5 Oppsummering

Før jeg presenterer ulike tidligere analyser av objektsveksling og deres styrker og svakheter skal jeg i dette delkapitlet kort oppsummere del 2.2. Fastlandsskandinavisk objektsveksling går kort oppsummert ut på at trykksvake pronominaler objekter veksler på tvers av negasjon, dersom det finitte hoved verbet har flyttet ut av verbfrasen. Derimot veksler ikke ubestemte eller possessive pronomener. Den pronominal anaforen *det* kan referere til både nominale og ikke-nominale antesedenter, inkludert hele setninger og verbfraser. Når *det*-objektet har en nominal antesedent i intetkjønn veksler det som vanlig. Når *det*-objektet refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent veksler det som hovedregel ikke.

Derimot har blant andre Andréasson (2008, 2009, 2010), Anderssen & Bentzen (2012, under publisering), Lødrup (2012) og Bentzen m.fl. (2013b) påvist at veksling av trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter finner sted i enkelte tilfeller.

2.3 Ulike analyser av objektsveksling i skandinaviske språk

Det finnes per dags dato ingen allment akseptert analyse av skandinavisk objektsveksling. I dette kapitlet av oppgaven skal jeg presentere noen ulike måter skandinavisk objektsveksling har blitt analysert på. Bentzen m.fl. (2013b) viser til tre tilnærminger som har vært brukt og diskutert i nyere tid; en prosodisk tilnærming, en kognitiv tilnærming og en tilnærming basert på informasjonsstruktur

Jeg vil presentere et representativt utvalg som jeg mener oppsummerer disse tre tilnærmingene, og diskutere styrker og utfordringer ved dem. Først vil jeg derimot presentere Holmbergs (1986) analyse av objektsveksling, fordi den kanskje kan sies å markere begynnelsen for forskning på skandinavisk objektsveksling i et generativt lys og innsiktene i denne analysen (svakhetene ved den) kan kanskje sies å være en del av grunnlaget for senere analyser.

2.3.1 Kasus

I generativ grammatikk antar man at en setning bygges (genereres) rundt en leksikalsk kjerne (Åfarli & Eide 2008). Denne kjernen er det leksikalske hovedverbet i en setning. Hovedverbet tildeler blant annet theta-roller og kasus til nominalfraser. Det betyr blant annet at det leksikalske hovedverbet i en setning ofte er ansvarlig for å tildele kasus til objektene. Se for eksempel setning (39) og (40) der nominativ kasus markerer setningens subjekt (*hun*) og objektet står i akkusativsformen *henne*.

(39) **Hun** så **henne** ikke

(40) ***Hun** så ikke **henne**

Åfarli & Eide (2008) viser at til tross for at norsk ikke lengre regnes som et kasusspråk, finnes det enda synlig kasusveksling i pronomensystemet. For eksempel forskjellen mellom *hun* og *henne* i (39) og (40). I tillegg antar man at DP-ledd har abstrakt kasus. I norsk er det vanlig å anta at subjektsformen på pronomena står i *nominativ* kasus, mens objektsformen er *akkusativ* og i tilfeller med indirekte objekter, *dativ*

Holmberg (1986) foreslo en analyse av skandinavisk objektsveksling der kasustildeling fra et verbspor er valgfritt. Han argumenterte for at verbsporet etter det flytta verbet i verbfrasen (*VP*) ikke nødvendigvis må tildele kasus til objekter. Holmberg argumenterer for at objekter som veksler i stedet har (eller får) morfologisk kasus. Hvis verbsporet tildeler kasus trenger

ikke objektet i setningen å veksle for å få kasus fra det finitte hovedverbet i henhold til Holmberg (1986), i slike tilfeller ville setninger som (40) vært grammatikalsk. Hvis verbsporet derimot ikke tildeler kasus til objektet, så argumenterer han for at objektet flytter til en posisjon i setningen til venstre for negasjonen som er forbeholdt objekter med morfologisk kasus.

Vikner (1994) og Holmberg & Platzack (1995) argumenterte senere for at vekslende objekter flyttet til *I*, en syntaktisk posisjon en plass i trestrukturen mellom *T* og *NegP* jf. figur 1. De argumenter for at hvis verbsporet i verbfrasen ikke tildeler objektet kasus, så flytter objektet til *I* for å få rett bøyingsform og uttale, for eksempel kan pronomenet *hun* få akkusativformen *henne* i *I*.

I Holmberg (1999) kritiserer han derimot blant annet sin egen analyse av objektsveksling basert på kasus. Denne kritikken han fremhever er først og fremst at en analyse basert på kasus ikke kan redegjøre for hvorfor kun enkelte objekter veksler. Han viser blant annet til at ubestemte objekter ikke veksler og at hele DP-ledd ikke kan veksle i norsk, svensk og dansk. Han argumenterer for at antakelsen om at det er kasus som fører til objektsveksling må være feil. Han viser til at mens de fleste pronominal objekter har kasus, så kan kun et fåtall av dem stå i veksla posisjon.

Ingen av analysene av objektsveksling i skandinaviske språk basert på kasus kan forklare hvorfor kun trykksvake bestemte personlige pronomener veksler i norsk, svensk og dansk. Se for eksempel (41) der det ubestemte pronominal objektet ikke kan stå i veksla posisjon.

(41) Han så etter en betalingsterminal men han fant {*en} ikke {en}

En annen utfordring med en analyse som anser kasus som det som utløser skandinavisk objektsveksling, er at alle pronominal objekter med kasus burde kunne veksle, spesielt når det gjelder bestemte personlige pronomener, trykksterk eller ikke. I (42) ser vi derimot et eksempel på et personlig pronomen med synlig kasusmarkering som kan stå i ikke-veksla posisjon fordi det er trykksterkt.

(42) Hun så ikke **MEG**

Senere analyser av kasus har i all hovedsak gått bort fra antakelsen om at kasus har noen innvirkning på objektsveksling. Det neste vi skal se på er en analyse som anser objektsveksling som klitisering.

2.3.2 Objektsveksling som klitisering

Det prosodiske rammeverket i dette delkapitlet er basert på Josefsson (1992, 1993) og Erteschik-Shir (2005). Før vi ser på disse skal jeg først ta en kort begrepsforklaring.

Klitisering i romanske språk er spesielle pronomener som ikke kan uttales alene. De omtales gjerne som prosodisk svake elementer og slås sammen med verbet som en partikkel.

Cardinaletti (1999) viser blant annet til at klitiker og sterke pronomener er adskilte fenomener. Klitiske pronomener ikke kan brukes isolert, modifiseres, eller ha kontrastivt fokus. Cardinaletti (1999: 34) viser for eksempel i setningene (43a-c)

- (43) a. Maria **ci** conosce (italiensk)
Maria oss kjenner
«Maria kjenner oss»
- b. Maria conosce solo **lui**
Maria kjenner bare ham
«Maria kjenner bare ham»
- c. *Maria [lo conosce] solo
Maria ham kjenner bare

Cardinaletti (1999) viser at i italienske deklarativer setninger må klitiker som *ci* i (43a) flytte til en posisjon umiddelbart til venstre for det finite verbet mens sterke pronomener som *lui* i (41b) eller kontrastive pronomener som *lo* i (43c) ikke veksler.

De prosodiske tilnærmingene til skandinavisk objektsveksling blant andre Josefsson (1992, 1993) og Erteschik-Shir (2005), argumenterte for at trykksvakesvake objektspronomen i skandinavisk i likhet med klitika er prosodisk svake og at de derfor ikke kan uttales for seg selv.

Josefsson (1992, 1993) og Erteschik-Shir (2005) foreslår at prosodisk svake objektspronomen i skandinaviske språk må klitiseres til et annet element, vanligvis det finite hovedverbet. Et prosodisk svakt objektspronomen adjungeres med andre ord til det finite leksikalske verbet i setningen og flytter dermed til venstre for negasjonen og andre adverb når verbet flyttet til C jf. V2-kravet.

Vikner (2005) viser derimot at et problem med de prosodiske analysene som ser objektsveksling som *klitisering* er at de to fenomena ser ut til å være to ulike syntaktiske

operasjoner. Han påpeker at hvis objektsveksling og *klitisering* var en og samme operasjon der det vekslende objektet ble klitisert til verbet så ville setninger med objektsveksling sett ut som (44a) under, mens objektsveksling faktisk produserer en struktur som (44b) (Vikner 2005: 394).

- (44) a. Hvorfor læste **den** Peter aldrig (dansk)
b. Hvorfor læste Peter **den** aldrig

Vikner (2005) påpeker videre at hvis skandinaviske prosodisk svake pronomener skulle inkorporeres i verbet allerede i verbfrasen så ville man få en struktur der finite endelser fulgte etter verbet og det inkorporerte pronominalt objektet. Dermed ville man ifølge Vikner (2005: 28) få setninger som (45) på skandinavisk der objektet plasseres mellom verbet og den finite bøyningendelsen.

- (45) *...[I' [T' [v [V læs-] [dem] -te]] ...

Restriksjonene på objektsveksling diskutert i 2.2.1 bidro også til å utfordre analyser som så objektsveksling som en ren prosodisk operasjon. Et problem med de prosodiske tilnærmingene var for eksempel at objektspronomen med flere stavelser (dvs. ikke prosodisk svake) kunne veksle, som vist av Anderssen & Bentzen (2012) Dette var spesielt problematisk å forklare i en prosodisk tilnærming til objektsveksling der man antok at kun prosodisk lette pronomener kunne veksle som Josefsson (1993, 2010, 2011, 2012) og Ertechik Shir (2005) antar. Ta for eksempel setninger som (46) fra Anderssen & Bentzen (2012: 5) under, der pronomenet *dere* veksles selv om det ikke kan sies å være prosodisk svakt.

- (46) Han så {**dere**} ikke {**dere***}

Josefsson (2012) argumenter for at pronomenet *det* med ikke-nominale antesedenter regnes som et trykksterkt pronomen av talere, og det er grunnen til at de ikke klitiseres med et verb eller et substantiv. Anderssen & Bentzen m.fl. (2013b) påpeker derimot at *det* med ikke-nominale antesedenter kan ikke alltid regnes som trykksterke pronomener. De (2013b) argumenterer blant annet for at et trykksvakt *det*-objekt i henhold til Josefssons analyse alltid burde veksle dersom objektsveksling var et rent prosodisk fenomen.

2.3.3 Objektsveksling som en avfokuseringsoperasjon

Holmberg (1999) og Mikkelsen (2011) bygger på ideer først introdusert av blant andre Diesing (1992) og Diesing & Jelinek (1993). De argumenterer for at argumenter kan ha en egenskap eller et trekk som refereres til som *fokus*. Hvis et argument mangler dette trekket, så blir argumentet systematisk flyttet ut av verbfrasen, som blant andre Holmberg (1999) så som det naturlige fokusdomenet i en setning. Holmberg (1999: 2) viser blant annet til (47) (der objektets antesedent er *nummeret*), som jeg har oversatt til norsk:

(47) Jeg skrev (**det**) opp (***det**). [**nummeret**]

I eksempel (47) er objektet et trykksvakt pronomen. Holmberg argumenterer for at det pronominale *det*-objektet må veksle fordi det ikke er fokusert og kan dermed ikke stå *in situ*. I Holmberg (1999) og Mikkelsen (2011) er det fokuset og ikke trykk som avgjør om et objekt veksler eller ikke.

Holmberg (1999) foreslår en analyse der ethvert argument har det syntaktiske trekket [+/-] *fokus*. Svake pronomener har i denne analysen alltid [-*foc*](*foc*=fokus), mens for eksempel *hv*-ledd alltid har [+*foc*]. De fleste DPer tildeles enten [+*foc*] eller [-*foc*]. Hvis objektet tildeles [+*foc*] av for eksempel hovedverbet så trenger det ikke å flytte ut av verbfrasen.

Holmberg (1999) foreslår at skandinavisk objektsveksling, *scrambling* i de tyske språkene, og *klitisering* i de romanske språkene, er tre separate syntaktiske operasjoner som alle oppfyller det samme målet; å flytte elementer uten fokus ut av fokusdomenet. Holmberg (1999) konkluderer blant annet med at verb (og verbpartikler i svensk), og preposisjoner alltid er fokuselementer, og at de lisensierer objekter uten fokus. En DP kan også være et fokuselement og kan hvis så lisensiere et annet objekt uten fokus, for eksempel i doble objektskonstruksjoner.

Predikatsadjunker eller verbspor kan derimot ikke lisensiere objekter og blokkerer derfor ikke objektsveksling. Når verbet og subjektet flytter i skandinavisk for å oppfylle V2-kravet og det ikke er noe element med fokus værende igjen i verbfrasen etter verbflytting som kan lisensiere et objekt uten fokus, så må dette ufokuserte objektet flytte til nærmeste posisjon hvor det kan lisensieres av et element med fokus, vanligvis til det finitte hovedverbet eller subjektet.

Mikkelsen (2011) fant at fokus og ikke trykk utløser objektsveksling og viste til at et fokusert element ikke nødvendigvis må være trykksterkt. Mikkelsen viser for eksempel at pronomener i predikative kopulasetninger som (48) fra Mikkelsen (2011: 15) må veksle i motsetning til i *spesifiserende* kopulasetninger som (49) fra Mikkelsen (2011: 9). Mikkelsen forklarer dette med at vekslingen er koblet til *informasjonsstruktur*. Predikative kopulasetninger har fri fokus-struktur, dvs. at fokuselementet kan stå enten før eller etter det verbale argumentet. Spesifiserende setninger har derimot bundet fokusstruktur på post-kopula elementet (Mikkelsen 2011: 235-236).

- (48) Mit yndlingsbillede er **det** ikke (predikativ)
 (49) Den smuggeste pike er (***hende**) så afgjort **hende** (Spesifiserende)

Anderssen & Bentzen (2012: 8) påpeker derimot noen svakheter med de fokus-baserte analysene til blant andre Holmberg (1999) og Mikkelsen (2011). For det første ville man forvente i en analyse basert på fokus at ubestemte pronomener har fokus da de ikke veksler, men dette viser de til at ikke er tilfelle. De viser blant annet til følgende eksempel (Anderssen & Bentzen 2012: 8):

- (50) Jeg ville låne en sykkel, men han hadde {***en**} ikke {**en**}

Anderssen & Bentzen (2012) argumenterer for at ubestemte objekter som i (50) vanligvis ikke antas å være fokuselementer og at de dermed burde veksle, men gjør ikke det. Anderssen & Bentzen (2012: 8-9) viser blant annet til at ubestemte pronominaler objekter som *en* og *noe* kan stå i en posisjon som vanligvis er assosiert med fokus for eksempel i tilfeller som (51).

- (51) Spørsmål: **Hva** vil du ha?
 Svar: #Jeg vil ha **en** / **noe**

I (51) ser vi at de ubestemte pronomener *en* og *noe* ikke kan besvare spørsmålet på en naturlig måte, som taler for at de mangler fokus men står likevel i en posisjon som vanligvis er assosiert med fokus. Dermed blir ubestemte pronomener problematisk for analyser som ser på skandinavisk objektsveksling som en operasjon der et objekt uten fokus må flytte ut av fokusdomenet. At ubestemte pronomener som i (50) ikke kan veksle er problematisk for analysen fordi analysen foreslår at elementer uten fokus bør veksle, mens elementer med fokus ikke kan veksle. Ubestemte pronomener antas å ikke være fokuselementer, og burde derfor veksle.

Fokusanalysen møter også et forklaringsproblem i pronomenet *det* med ikke-nominale antesedenter. Anderssen & Bentzen (2012: 10) påpekte for eksempel med setning (52) at *det* med ikke-nominale antesedenter ikke nødvendigvis er fokuselementer, da *det* for eksempel kan tematiseres, og burde derfor kunne flytte ut av fokusedement (verbfrasen) i henhold til Holmberg (1999) og Mikkelsen (2011), men dette viser de til at derimot ikke er tilfelle:

- (52) Spørsmål: Har hun gått hjem?
 Svar: Jeg tror { ***det** } ikke { **det** }

I neste del av kapitlet skal jeg presentere analyser av Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012) som trekker koblingen mellom informasjonsstruktur og skandinavisk objektsveksling lenger enn den fokusbaserte analysen til Holmberg (1999) og Mikkelsen (2011).

2.3.4 Informasjonsstruktur

I dette underkapitlet skal jeg presentere hovedpunktene i Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) og diskutere fordeler og utfordringer med dem.

2.3.4.1 Andréasson (2008, 2009, 2010).

Gundel m.fl. (2003) diskuterer blant annet hvordan valget av pronominal referent til en gitt antesedent er styrt av antesedentens kognitive status. De viser til at faktorer som faktivititet kan påvirke hvor abstrakte setninger og verbfraser er og hvor vanskelig de er å behandle kognitivt. Gundel m.fl. (1993) foreslår et hierarki bestående av seks nivåer av kognitiv status. Figur 3 viser i korte trekk at desto mer kognitivt tilgjengelig en taler antar en referent er for lytteren, desto høyere på skalaen kan taleren gå når han velger et nominalt uttrykk som referent.

Figur 3: Gitthetshierarkiet (Gundel m.fl. 1993: 275).

					type
in focus	activated	familiar	identifiable	referential	identifiable
it	this/that/ this N	that N	the N	indefinite this N	a N

Kun hvis antesedenten oppnår det høyeste nivået på skalaen i figur 3 (*in focus* posisjonen) kan man velge en *det* som tilsvarer det engelske pronomenet *it* i det høyeste nivået av kognitiv status som lisensierer objektsveksling i fastlandsskandinaviske språk (Andréasson 2010).

Andréasson (2008) presenterer funn fra et skriftspråkskorpus for dansk og svensk. Resultatene viser at pronominale objekter med setnings- og verbfrasereferenter veksler sjelden i forhold til pronominale objekter med nominale antesedenter. Andréasson argumenterer for at dette kommer av en forskjell i antesedentenes *kognitiv status* basert på figuren til Gundel, m.fl. (1993), gjengitt i figur 3.

Andréasson bygger videre på blant andre Hegarty (2003) som argumenterer for at hvis et faktum introduseres i komplementsposisjon til et faktivt predikat, så blir det umiddelbart tilgjengelig på det høyeste nivået av kognitiv tilgjengelighet (*in focus*), basert på skalaen til Gundel m.fl. (1993).

Andréasson kobler det høyeste nivået av kognitiv tilgjengelighet jf. skalaen i figur 3 av Gundel m.fl. (1993) med objektsveksling. Hun bygger blant annet på at faktive verb gir verbets komplement en sannhetsverdi. Man antar at når hoved verbet er faktivt blir verbets komplement presupponert, som gir det et høyere kognitiv status, jf. figur 3, og kan lisensiere en *det* i veksla posisjon.

Andréasson (2008) argumenter for at *det*-objekter som opptrer i faktive ytringer eller har nominale antesedenter i intetkjønn er lettere å behandle kognitivt og lisensierer oftere objektsveksling. For eksempel i setning (55) som er oversatt svensk fra Andréassons (2008: 17).

(55) Jeg kan se [hvor viktig det er] Andre **forstår** det ikke (Faktivt verb)

Det-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter som opptrer i en ikke-faktiv ytring er derimot vanskeligere å behandle kognitivt enn i faktive ytringer og kan sjelden lisensieres i veksla posisjon. Et eksempel på et slikt objekt i en ytring med et ikke-faktivt hovedverb ser vi i (56) som er oversatt fra Andréasson (2008: 18):

(56) [Agnes er søt] **Synes** du ikke det? (ikke-faktivt verb)

Når objektet har vekslet umiddelbart foran setningsadverbialer og negasjoner som i (57) refererer Andréasson til posisjonen som *shifted*, i motsetning til *in situ* hvis objektet ikke har flyttet, demonstrert i setning (58).

(57) Han så **det ikke** (shifted)

(58) Han så **ikke det** (in situ)

Andréasson viser også til at dersom referenten til *det*-objektet i en ikke-faktiv kontekst allerede er referert til i samtalen av et pronominalt objekt, så tillates objektsveksling, slik vi så i for eksempel setning (30) og her gjengitt i (59).

(59) John kjøpte bil da vi kjøpte **det**, men han kjøpte **det** ikke på grunn av oss.

Andréasson (2010) konkluderer med at faktiviteten har en påviselig påvirkning for om et objekt veksler eller ikke, og foreslår muligheten for at andre verbtyper som *gjøre* og kopula-verb også kan påvirke objektsveksling.

2.3.4.2 Anderssen & Bentzen (2012, under publisering)

Anderssen & Bentzen (under publisering) foreslår at ordstillingen i setninger som (59) oppstår når proposisjonen *det-objektet* refererer til er *gitt informasjon* og er en del av *en felles kontekst* mellom taleren og lytteren i diskursen. De mener denne proposisjonen gjerne utgjør det etablerte *diskurstemaet* i samtalen. *En felles kontekst* i denne sammenhengen ble definert av Matic m.fl. (2014: 2) som «a set of possible worlds compatible with the propositions mutually accepted by the interlocutors».

Anderssen & Bentzen (under publisering) argumenterer for at distribusjonen av det refererende objektet ser ut til å være påvirket av antesedentens kognitive status i diskursen. Hvis antesedenten utgjør en felles kontekst for talerne tillates objektsveksling.

Anderssen & Bentzen (2012) bygger blant annet også på *gitthetshierarkiet* fra Gundel m.fl. (1993) i figur 3. I dette hierarkiet har personlige og demonstrative pronomener høyest *kognitiv status*. Disse pronomener er *i fokus* og *aktivert*. Anderssen & Bentzen (2012) påpeker at *i fokus*, det høyeste nivået av kognitiv status på skalaen i figur 3 av Gundel m.fl. (1993) er det samme som *tema (topic)*, som definert av Frascarelli og Hinterhölz (2007).

Frascarelli & Hinterhölz (2007) skiller mellom ulike tema; *aboutness tema*, *kontrastive tema*, og *familiære tema*. *Aboutness tema* defineres som et tema som dikterer/introduserer hva setningen/samtalen/ytringen handler om. Kontrastive tema defineres som et tema som setter opp en kontrast mellom objektet og et annet argument/element, mens familiære tema defineres som et tema som allerede er introdusert/kjent og fungerer ofte som en felles kontekst i diskursen.

I tillegg til er det også en fjerde type tema; videreførte *tema*. Frascarelli & Hinterhölz (2007) foreslo at et videreført tema oppfører seg syntaktisk og fonologisk likt et familiært tema. Bentzen m.fl. (2013b) bygger videre på den proposisjonen og argumenterer for at siden *det*-objekter med familiære tema ofte veksler, så vil også *det*-objekter som utgjør videreførte tema ofte står i veksla posisjon. Disse videreførte temaene kan også være ikke-nominale antesedenter, og de forslår derfor at en årsak til at *det* veksler med ikke-nominale antesedenter er at disse pronomena er videreførte tema i diskursen.

I (59) introduseres en proposisjon om at John kjøpte bil når vi kjøpte bil. Setningens tema er at det ble kjøpt bil (*aboutness tema*). I setningens andre ledd *da vi kjøpte det*, refererer objektet *det* til setningens tema *bil* og fungerer som et *aboutness-tema*. Deretter fortsetter taleren med proposisjonen om at John ikke kjøpte bilen på grunn av *oss*, men temaet i setningen er fortsatt bil, og temaet er dermed videreført til denne proposisjonen, og i slike tilfeller veksler objektet fordi de oppfører seg syntaktisk og fonologisk likt med familiære tema.

Nominale antesedenter er ofte familiære tema. For eksempel i en setning som (60) fra Anderssen & Bentzen (2012: 9). I (60) er *huset* et familiært tema med en nominal antesedent.

(60) Så du **huset**? Nei, jeg så **det** ikke

Når *det*-objektet refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent, for eksempel en verbfrase eller en setning, argumenterer Anderssen & Bentzen (2012) for at antesedenten ofte er et *aboutness-tema*.⁵ Anderssen & Bentzen (2012) viser til figur 4 som demonstrerer

⁵ En type-DP er en nominal antesedent, men i likhet med verbfrase- og setningsantesedenter er de ofte *aboutness-tema* (Anderssen & Bentzen 2012).

plasseringene av ulike temaelementer i en setning i norsk. Figuren er deres adaptasjon av Frascarelli og Hinterhölzs (2007) tema-inndeling i tysk og italiensk.

Figur 4: Tema-hierarki adaptert for norsk (Anderssen & Bentzen 2012: 18).

Clause-initially		OS position	In situ	
About topic <i>det</i> non-indiv.	contr. topic contrastive obj.	Fam. topic obj. _{indiv.}	About topic <i>det</i> non-indiv.	Contr. focus focussed obj.

Anderssen & Bentzen (2012) argumenterte for at *det* som er felles for objekter som veksler er at de er *tema-elementer*. Følgelig blir objektsveksling en operasjon der «*the target position for the topicalized object is an IP-internal TopP*. De påpeker derimot at det finnes eksempler der pronomenet *det* kvalifiserer som et *tema* men ikke veksler, for eksempel *aboutness-tema* og kontrastive tema. De argumenterer derfor for at *tema* alene ikke er årsaken til objektsveksling i skandinavisk, siden antesedenten til *det* kan være et tema-element og dermed være *in focus* jf. figur 3, men som hovedregel likevel ikke veksle.

Anderssen & Bentzen (2012) foreslår derfor at *veksling* er avhengig av både tema og en nominal antesedent. De viser til at pronominal objekter som veksler typisk ikke bare er temaelementer men at de også (vanligvis) har en nominal antesedent. De argumenterer for at pronominal objekter som vanligvis veksler representerer *familiære tema*.

De viser til at det finnes *det*-objekter som tydelig er et *tema-element* men som likevel ikke veksler. For eksempel i setninger som (61) - (63) fra Anderssen & Bentzen (2012: 9-10):

- (61) Spiste du noe frukt? Nei, jeg gjorde {***det**} ikke {**det**}
- (62) Har hun gått hjem? Jeg tror {***det**} ikke {**det**}
- (63) Hva med fisk til middag? Nei, Per spiser {**#det**} ikke {**det**}

Anderssen & Bentzen (2012) argumenterer for at et *det*-objekt med en ikke-nominal antesedent som i (61) - (63) vanligvis ikke veksler fordi de ikke refererer til familiære tema. Et pronomen må som hovedregel være både et familiært tema og ha en nominal antesedent for at objektsveksling skal forekomme i norsk.

De argumenterer for at når objektsveksling ikke finner sted så er det ofte fordi objektets ikke-nominal antesedent utgjør et *aboutness tema*. Aboutness tema er ikke like kognitivt

tilgjengelig som familiære tema. Anderssen & Bentzen (2012:19) viser dette i norsk for eksempel i setninger som i (64) under:

- (64) Spørsmål: Spiste du noe frukt?
- a. Nei, **det** gjorde jeg ikke.
 - b. *Nei, jeg gjorde **det** ikke
 - c. Nei, jeg gjorde ikke **det**

De viser også til at pronominal objekter kan oppføre seg som tema selv om disse elementene er *aktivert* og ikke *i fokus* i henhold til gitthetshierarkiet i figur 3. Derfor mener de at det er en parallell mellom det Gundel m.fl. (1993) refererte til som pronominal objekter *i fokus* og *aboutness tema*. Parallellen her er tematype og høy kognitiv tilgjengelighet. Dette kan forklare objektsveksling i skandinavisk som fenomen siden familiære og *aboutness tema* ikke er assosiert med den samme syntaktiske posisjonen, som demonstrert i setning (65) og (66) fra Anderssen & Bentzen (2012: 19).

- (65) Har du spist bananen din?
- a - *Nei, **den** likte jeg ikke.
 - b - Nei, jeg likte **den** ikke.
 - c - *Nei, jeg likte ikke **den**

Setning (65) er et eksempel på et familiært tema med en nominal antesedent. Temaet i setning (65) er bananen og bare bananen, den pronominal anaforen *den* i (65) er dermed både et familiært tema og har den nominale antesedenten *bananen* og kan dermed veksles.

- (66) Spiste du frukt?
- a - Nei, **det** gjorde jeg ikke
 - b - *Nei, jeg gjorde **det** ikke
 - c - Nei, jeg gjorde ikke **det**

I setning (66) har vi derimot et pronominalt objekt med en ikke-nominal antesedent. I slike tilfeller er *det* et *aboutness tema* og vil som hovedregel ikke veksle. Et unntak fra dette så vi i (59) fra Lødrup (2012: 34): gjengitt som (67) under, der *det* refererer til et videreført tema.

- (67) John kjøpte bil da vi kjøpte **det**, men han kjøpte **det** ikke på grunn av oss.

Bentzen m.fl. (2013b: 8) foreslår at objektsveksling kan forekomme i tilfeller som (67) dersom *det* refererer til et pre-etablert diskurs-linket *aboutness* tema. I slike tilfeller mener de at *det* fungerer som et videreført tema som bør veksle, da disse fungerer syntaktisk likt med familiære tema (Frascarelli & Hinterhölz 2007). Videreførte tema utgjør på samme måte som familiære tema en *felles grunn* i diskursen og når pronomenet utgjør en slik *felles kontekst* så tillates objektsveksling.

For objektsveksling betyr dette at *det* med ikke-nominale antesedenter kan veksle til tross for at de ikke nødvendigvis utgjør familiære tema, dersom objektet refererer til en *felles kontekst* mellom taleren og lytteren. Anderssen & Bentzen (under publisering) viser at en felles kontekst oppstår når to eller flere samtalepartnere deler/er enige en eller annen proposisjon. (Dvs. de anser proposisjonen som et faktum).

I eksempel (68) har jeg parafasert to av eksemplene til Anderssen & Bentzen (under publisering: 11-12). Eksemplet viser et utdrag av en samtale mellom person *a* og *b*. Person *a* spør person *b* om Vera har fått sparken. Ved å stille dette spørsmålet introduseres spørsmålet om Vera har fått sparken som samtalens tema (et *aboutness* topic). Person *b* godtar dette temaet og refererer til proposisjonen med pronomenet *det* i ikke-veksla posisjon, som forventet med et *aboutness*-tema.

- (68) a. Har Vera har fått sparken?
b. Ja, visste du **{?det} ikke {det}**?
a. Hun forteller **{det} vel ikke {??det}** til noen ennå.

Anderssen & Bentzen påpeker at siden den originale proposisjon er et spørsmål, så kan den ikke være etablert kunnskap delt av person *a* og *b*, og person *b* svarer videre med et nytt spørsmål. De påpeker derimot at dersom person *a* i neste omgang godtar proposisjonen som et faktum i lys av person *b* sitt tilsvarende, så blir proposisjonen som *det* refererer til etablert som en *felles kontekst* mellom person *a* og *b*. I eksempel (68) er denne proposisjonen at Vera har fått sparken. I slike tilfeller med felles kontekst argumenterer de for at veksling av objektet er foretrukket i norsk.

For denne undersøkelsen betyr dette først og fremst at det finnes to tilfeller der *det* kan forventes å veksle selv med ikke-nominale antesedenter. For det første kan *det* veksle i disse tilfellene hvis det er et videreført tema. For det andre kan det veksle hvis *det* er en del av en

felles kontekst som begge informantene tar for gitt i samtalen, også hvis *det* er et aboutness tema, som ellers ikke veksler, som var tilfelle i (68).

En mulig utfordring for denne forklaringsmodellen er å forutsi eventuelle tilfeller der et trykksvakt *det*-objekt med en nominal antesedent ikke veksler. For eksempel i setninger som (69) og (70).

(69)	Jeg husker ikke programmet	Jeg husker heller ikke det
(70)	Jeg så huset han pratet om i går	Jeg så ikke det , hvor da?

En annen potensiell utfordring for denne analysen er å forutsi tilfeller der et objekt med en ikke-nominal antesedent veksler uten å nødvendigvis være et videreført tema eller å referere til en felles kontekst. For eksempel hvis det dukker opp tilfeller som (71) - (73) i undersøkelsen der antesedenten ikke er en felles kontekst eller et videreført tema.

(71)	a. Kjøpte du boka før forelesningen startet?
	b. Nei, jeg måtte løpe for å kjøpe kaffe først så jeg rakk det ikke
(72)	Hun gikk helt opp til toppen , men han orket det ikke
(73)	Jeg skulle sove men jeg fikk det ikke

I presentasjonen av de ulike analysene av objektsveksling i dette underkapitlet har jeg lagt størst vekt på å beskrive Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering). Jeg har valgt å legge størst vekt på disse analysene fordi de undersøker den pronominala anaforen *det* med ikke-nominale antesedenter spesifikt, mens de tidligere analysene først og fremst analyserer «vanlig» objektsveksling.

Ingen av de foreliggende analysene kan forklare alle aspekter av objektsveksling. Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) kan derimot i det minste forklare mye av bildet angående *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter. I denne oppgaven tester jeg deres forslag opp mot et omfattende materiale fra korpusdata.

3 Metode

I dette kapitlet gjør jeg rede for metoden jeg har valgt å anvende for å samle inn data og for den videre behandlingen av det innsamlede datamaterialet. Jeg forklarer blant annet hvordan jeg har gått fram for å organisere data og jeg presenterer og begrunner de ulike kategoriene som er lagt til grunn for analysen av datamaterialet. Jeg skal også begrunne og gjøre rede for de grammatiske kategoriene som resultatene er sortert etter. I tillegg presenterer jeg Nordisk Dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009) og diskuterer fordeler og ulemper med å anvende et talemålskorpus som datagrunnlag i en språkvitenskapelig undersøkelse.

I del 3.1 presenterer jeg datagrunnlaget for denne oppgaven. Jeg introduserer overordna informasjon om korpuset som er valgt, blant annet hvordan innsamlingen av data er gjort og hvordan skaperne av korpuset har valgt informanter.

I del 3.2 diskuterer jeg metodevalget. For det første presenterer og diskuterer jeg fordeler og utfordringer ved bruk av korpus i språkvitenskapelig forskning. For det andre diskuterer jeg kort metodens kvalitative og kvantitative trekk.

I del 3.3 drøfter jeg den konkrete tilnærmingen jeg har hatt til undersøkelsen i korpuset og datainnsamlingen og hvordan innsamlingen og tellingen i praksis har foregått. Jeg beskriver blant annet hvordan søkene er gjennomført og hvordan jeg har sortert og kategorisert treffene jeg fikk på søkene.

Et særlig hensyn er at analysene jeg gjør skal kunne etterprøves, og dermed anser jeg det som viktig å diskutere ikke bare valget av datagrunnlaget og relevante kategorier, men også hvordan innsamlingen og tellingen har foregått i praksis, slik at enhver kan følge samme metode og etterprøve resultatene som denne oppgaven tar utgangspunkt i.

I del 3.4 oppsummerer jeg gjennomførelsen av undersøkelsen og gir noen kommentarer ang. både metoden og undersøkelsen. Denne delen tar blant annet for seg hvordan det gikk å organisere og sortere data i korpuset. Jeg presenterer også noen hensyn som ligger til grunn for fremstillingen av undersøkelsen. Avslutningsvis i 3.5 kommenteres etiske hensyn som har vært aktuelle i arbeidet med denne oppgaven og for språkforskning generelt.

3.1 Nordisk dialektkorpus

Datagrunnlaget for denne undersøkelsen har vært Nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009)⁶. Dette er et talespråkskorpus med norske, svenske, danske, islandske og færøyske dialekter. Korpuset består av intervjuer og samtaler som er transkribert og knyttet til både lyd og videoopptak, i tillegg til noe eldre data fra tidligere undersøkelser. Korpuset er fritt tilgjengelig for forskning. Korpuset består av 2,791,482 antall ord fra 801 informanter fordelt på 224 steder (Johannessen m.fl. 2014).

I de siste par tiåra har bruken av elektroniske korpus blitt en vanligere metode for å samle inn lingvistiske data, også innenfor generativ grammatikk (Johannessen 2003). Dette sees for eksempel i forbindelse med objektsveksling i artiklene til blant andre Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012) og Bentzen m.fl. (2013b). Det finnes flere årsaker til dette, som jeg drøfter inngående i del 3.2.2.

Undersøkelsen jeg har gjennomført er derimot begrenset til den norske delen av korpuset, som likevel utgjør den største delen av korpuset med 2,186,318 ord fra 564 informanter fordelt på 163 steder (Johannessen m.fl. 2009).

Korpuset består av transkriberte samtaler og intervjuer, samt lyd og svært ofte video. Transkripsjonene er gjort ortografisk (bokmål) i tillegg til en mer eller mindre fonetisk transkripsjon. Det er også mulig å gå rett fra transkripsjonen til et lydopptak av samtalen og intervjuene og på denne måten få tilgang til konteksten i samtalen, noe som var et svært nyttig verktøy for innsamlingen og et tungtveiende argument for å velge akkurat dette korpuset for undersøkelsen. Jeg kommer tilbake til hvorfor akkurat dette var svært viktig i del 3.3 av denne oppgaven.

Nordisk dialektkorpus består dermed av opptak og intervjuer med frivillige informanter som vet at opptakene vil brukes til forskning. I tillegg er informantene anonyme og alle personnavn som nevnes i opptakene er transkribert i kode, for eksempel *Oslo_um01*. I koden *Oslo_um01* kommer det frem hvor informanten er fra, om informanten er ung eller gammel, samt informantens kjønn, oddetall er mannlige og partall er kvinnelig. Det er også mulig å se informantens yrke, men denne informasjonen er ikke like enkelt tilgjengelig som alder, kjønn og sted. I de tilfellene der informantene diskuterer sensitive personopplysninger, er

⁶ The Nordic Dialect Corpus: <http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>

opptakene kuttet og transkripsjonen reflekterer dette med å markere *sensitive personopplysninger* samt ved å sensurere lydopptaket.

Johannessen m.fl. (2014) påpeker at i den norske delen av korpuset ble det valgt fire informanter på hvert sted som skulle representere stedet. En informant av hvert kjønn som var under tretti år gamle, og en informant av hvert kjønn som var over femti år gamle. Dermed vet vi for eksempel at *Oslo_um01* er en mann fra Oslo som er tretti år eller yngre bare ved å se på koden han er tildelt.

At alle informantene har sin egen unike kode er også en fordel for denne undersøkelsen. Det betyr at jeg blant annet kan finne ut om objektsveksling er brukt av en eller flere ulike informanter på hvert sted. I tillegg er det til stor hjelp når konteksten i samtalen skal analyseres, fordi det er markert hvilken informant som sier hva.

Johannessen m.fl. (2009) valgte i tillegg informantene ut fra et sett av kriterier. Man kan for eksempel se ut fra den informasjon som er tilgjengelig om informantene i selve korpuset at de fleste er av dem er fra småsteder rundt omkring hele landet. Det er for eksempel like mange informanter representert fra Oslo og Bergen som det er fra Kvæfjord og Evje. Stedene informantene representerer ble spesifikt valgt for å fange opp dialektal variasjon. (Johannessen m.fl. 2014).

Et annet kriterium var at informantene ikke kan ha bodd på andre steder i mer enn syv år i tillegg til at de ikke skulle ha høyere utdanning fra for eksempel et universitet eller høgskole. I tillegg unngikk man bevisst folk som jobbet med språk, for eksempel lærere og journalister.

Det ble samlet data fra hver informant gjennom to separate metoder. For det første hadde to og to informanter på ett sted en uformell samtale i rundt tretti minutter. Det ble lagt vekt på at informantene skulle føle seg komfortable i en uformell setting. Målet med disse samtalene var at informantene skulle konversere fritt og produsere spontan tale, upåvirket av eksterne faktorer. Disse samtalene ble tatt opp på lyd og video, men informantene var alene med hverandre i rommet. I tillegg deltok hver informant på et formelt intervju. I intervjuet svarte de på et standard sett med spørsmål.

I forbindelse med talespråkforskning og datainnsamling påpeker Cornips & Poletto (2005) at variabler som prestisje eller sosiale forventninger er påvist å kunne føre til at informanter

tilpasser språket sitt. Denne tilpasningen mener de ofte skjer ved at informantene endrer språket sitt og velger uttrykksmåter de anser som mest prestisjefulle.

I nordisk dialektkorpus er informantene klar over samtalene blir tatt opp og vi som arbeider med korpuset i ettertid kan ikke være sikre på om denne kunnskapen gjorde at informantene forandret språkbruken sin. Dette punktet er nok ekstra relevant for intervjuedelen av innsamlingsprosessen, da det ikke er utenkelig at informantene kan ha lagt om talen sin opp mot intervjueren på grunn av hensyn til prestisje, eller for å være imøtekommende.

En fordel med den todelte framgangsmåten for å samle inn data som er gjort i nordisk dialektkorpus er at man gjennom å la informantene konversere fritt uten oppsyn av forskeren, motvirker at akkommodering finner sted; dvs. skaperne av korpuset har gjort en bevisst innsats for å unngå at informantene tilpasser språkbruken sin. Dette bidrar blant annet til at man i større grad har fått tilgang på deres faktiske bruk av språket og dialekt, som dermed øker nøyaktigheten av talemåldataen som ble samlet inn.

Når jeg gjennomførte søkene i korpuset var jeg først og fremst ute etter å avdekke alle tilfeller der den pronominala anaforen *det* var objektet i en setning. Jeg ekstraherte alle treffene i korpuset på ordstillingene *det – ikke og ikke – det*. Målet med disse søkestrengene var å finne de tilfellene i korpuset der informantene hadde enten veksla objektet på tvers av negasjonen, eller latt objektet stå igjen *in situ* (i verbfrasen). Med andre ord ønsket jeg å ekstrahere alle tilfeller både med og uten objektsveksling av den pronominala anaforen *det* for videre analyse. I tillegg ønsket jeg å finne både antesedenten og konteksten til hvert objekt som jeg ekstraherte.

3.2 Metodisk tilnærming til datagrunnlaget

Jeg valgte altså å følge i fotsporene til blant andre Andréasson (2008, 2009, 2010) og Bentzen m.fl. (2013b). Disse har til felles at de bygger på funn gjort i korpusundersøkelser, dog Andréasson anvendte et skriftspråkskorpus. Korpusundersøkelser har blitt vanligere i de siste årene innenfor grammatiske og lingvistiske undersøkelser, også innenfor generativ grammatikk. Myers (2009a) argumenterer blant annet for at tilgangen på formell og kvantitativ data har blitt vanligere fordi det har bidratt til å gi økt validitet til forskningsresultater innenfor lingvistikk og språkvitenskap, i motsetning til for eksempel

mindre omfattende metoder som introspeksjon eller funn basert på noen få uformelle intervjuer.

I denne delen av oppgaven skal jeg for det første i del 3.2.1 diskutere noen fordeler og utfordringer med å anvende et korpus som datagrunnlag i språkvitenskapelige undersøkelser, og deretter i del 3.2.2 presentere de kvantitative og kvalitative trekkene med undersøkelsen.

3.2.1 Fordeler og utfordringer ved å anvende korpus som datagrunnlag

En vesentlig fordel med korpus i tillegg til mengden data, er at det går forholdsvis raskt, ettersom jeg anvender et korpus som allerede eksisterer. Nordisk dialektkorpus inneholdt allerede den dataen jeg behøvde for å begynne undersøkelsen. Alt jeg måtte å gjøre var å søke frem den relevante informasjonen og filtrere ut treffene som var irrelevante for min undersøkelse.

Jeg ønsket blant annet å undersøke hvordan objektsveksling faktisk er brukt av informantene. På grunn av ønsket om et større datagrunnlag og spontan taledata, var derfor nordisk dialektkorpus et naturlig valg som primært datagrunnlag for denne oppgaven.

Dette var på mange måter en fordel for meg som søker etter et fenomen som ikke nødvendigvis er særlig frekvent, og ønsker å høre informantenes naturlige bruk av språket. Dessverre var det i enkelte tilfeller svært vanskelig å høre hva som ble sagt fordi informantene mumlet eller opptaket var for dårlig, det var med andre ord enkelte tilfeller der det kanskje ville vært en fordel at noen passet på at det som ble sagt var hørbart. Stort sett var derimot kvaliteten på opptakene og transkripsjonene svært gode.

Et hensyn som måtte tas i arbeidet med datainnsamling i et korpus, både i denne oppgaven og generelt, er at mangel på enkelte grammatiske konstruksjoner, i dette tilfellet veksling av objektet *det* med ikke-nominale antesedenter, på enkelte steder ikke nødvendigvis betyr at den manglende konstruksjonen er ugrammatisk eller ikke finner sted i det hele tatt. Det kan være mange årsaker til at den ikke finnes i korpuset. Schütze (2011) påpeker at det kan være språklige ytterpunkter som er såpass sjelden at de ikke er brukt av informantene under innsamlingen av data.

Med språklige ytterpunkter mener jeg språklige variasjoner som blant annet formuleringer og uttryksmåter som er svært sjeldne i tale eller skrift. At man ikke finner eksempler på dem i et

korpus betyr ikke at de er ugrammatikalske eller at de ikke eksisterer. Til og med tema for denne oppgaven kan argumenteres for at det er et språklig ytterpunkt da det finnes relativt få eksempler i forhold til totalt antall treff i korpuset. At man ikke kan finne negative data i en korpusundersøkelse betyr i denne sammenhengen bare at mangel på en bestemt variasjon, ikke utelukker at variasjonen eksisterer, bare at den ikke er dokumentert i korpuset.

En annen men relatert problemstilling er hvor representative informantene virkelig er for sitt sted i korpuset. I nordisk dialektkorpus vet man for eksempel ikke stort annet enn om informantens kjønn, alder, stedstilhørighet. Yrke er også mulig å avdekke, men informasjon om yrke er ikke like lett å finne fram til som førstnevnte variabler.

I presentasjonen av korpuset i 3.1 så vi derimot hvordan Johannessen m.fl. (2009) har gått frem for å minimalisere risikoen for at yrke eller sosiale relasjoner påvirker informantenes språkbruk. For eksempel ved å unngå informanter som jobber med språk, har høyere utdanning, eller som har bodd på andre steder over lengre tid.

Talespråskorpus finnes langt færre av enn skriftspråskorpus. Johannessen (2003) mener en årsak til det er at det er svært vanskelig å samle inn taledata. Et problem med å bygge et talespråskorpus er for eksempel å velge ut en passende informantgruppe, og sikre seg om at de ikke endrer talemålet sitt når man lager opptak, for eksempel ved å bruke mer formelle formuleringer.

Ifølge Johannessen (2003) er det også dyrere å produsere talespråskorpus enn skriftspråskorpus fordi man trenger både muntlige opptak og transkripsjoner av disse opptakene. Dette blir raskt både tidkrevende og kostbart. Johannessen m.fl. (2009) påpeker for eksempel at den islandske og den færøyske delen av nordisk dialektkorpus inkluderer færre steder og informanter enn det som var planlagt opprinnelig på grunn av manglende økonomisk støtte til prosjektet. I Norge var det forskningsrådet, sparebank 1 Nord-Norge og universitetet i Oslo som finansierte innsamlingen og opprettelsen av den norske delen av korpuset.

Avslutningsvis er kanskje den største fordelen med søk i et allerede eksisterende korpus muligheten for å få tilgang til store mengder data raskt, billig og effektivt, og siden man ikke samler inn dataen selv så vil innsamlingsprosessen heller ikke påvirkes av forskerens egne hypoteser. For eksempel påpeker Johannessen (2003) at en fordel med å anvende korpus som

datagrunnlag er at man kan komme over syntaktiske konstruksjoner man ikke hadde forventet på forhånd.

Schütze (2011) påpeker at en annen fordel med korpusundersøkelser innenfor språkvitenskap er muligheten for å finne spontantale i tilfeller der informantene ikke var fokusert på egen språkbruk. Johannessen m.fl. (2014) har forsøkt å reprodusere denne kvaliteten i nordisk dialektkorpus ved å la informantene prate sammen to og to uten oppsyn.

Man må derimot være oppmerksom på at korpusets datainnhold er finitt og ofte tidsavgrenset. Siden korpuset er avgrenset både i tid og innhold må man også ta høyde for at enkelte konstruksjoner kan være sjeldne eller ikke-eksisterende i korpuset.

3.2.2 Kvalitative og kvantitative trekk ved oppgaven

Myers (2009b) påpeker at en fordel med kvantitative metoder innenfor språkvitenskap er at forskerne får tilgang til større mengder data og flere målepunkter (for eksempel ulike informanter på flere steder), som fører til et mer nøyaktig og pålitelig bilde av fenomenet som undersøkes. Dette var også et hensyn når jeg valgte nordisk dialektkorpus.

Det er derimot viktig å påpeke at et korpus kan benyttes både kvantitativt og kvalitativt (Johannessen 2003). Som nevnt gir korpuset tilgang til en stor mengde data. Man kan derimot også ha en mer kvalitativ tilnærming til arbeid med korpus. For eksempel kan man søke frem konkrete eksempler på grammatiske fenomener ut fra et større utvalg. Johannessen m.fl. (2009) påpeker at man kan benytte korpuset til å prøve funn man har kommet frem til gjennom for eksempel introspeksjon eller andre metoder. På denne måten kan korpus gi en ytterligere grad av validitet til funn gjort gjennom introspeksjon dersom man finner støtte for det i korpus.

Metoden jeg har anvendt for å samle inn data er først og fremst en kvantitativ metode. Jeg ønsket å ekstrahere så mye relevant data jeg kunne finne i korpuset over en kort periode. Dette gjorde jeg med en forholdsvis generell og enkel søkestreng (*ikke - det og det - ikke*) som produserte flest mulig resultater som deretter måtte sorteres og kategoriseres.

I tillegg til organiseringen av relevante treff i korpuset vil oppgaven inkludere en del drøfting angående analyser av setninger der jeg ønsker å se om setninger kunne vært velformet med og uten objektsveksling. I disse drøftelsene vil nøye analyse av både syntaks og kontekst spille

en signifikant rolle. Slike analyser var også nødvendig for å avgjøre hvilke objekter som var familiære tema eller som refererte til en felles kontekst. Dermed får undersøkelsen også kvalitative trekk, fordi jeg analyserer samtlige av treffene i datagrunnlaget både syntaktisk, for å finne objektet, objektets referent, og for å få en oversikt over informasjonsstrukturen i samtalen.

Den metodiske tilnærmingen til undersøkelsen har dermed både kvantitative og kvalitative trekk. Selve ekstraheringsprosessen hadde primært en kvantitativ tilnærming. Med disse treffene ekstrahert, fikk metoden videre en mer kvalitativ karakter i den videre behandlingen av objektene i undersøkelsen.

3.3 Sortering og kategorisering av treff i korpuset

I denne delen av oppgaven skal jeg først presentere hvordan jeg har gått fram for å bruke dataen som er samlet inn av nordisk dialektkorpus. Dette inkluderer blant annet en nøyaktig beskrivelse av fremgangsmåten jeg har brukt for å søke opp data i korpuset og hvordan jeg gikk fram for å avgjøre hva som var relevant for oppgaven.

I delkapittel 3.3.1 gjør jeg rede for hvordan jeg sorterte treffene for å ekstrahere de relevante treffene. Før jeg begynte å kategorisere funna skilte jeg ut *det* som objekt fra *det* som subjekt og determinativ. Det var objektene som var målet for undersøkelsen, både objekter som veksla og de som ikke veksla var relevant. Subjektene og determinativene var derimot ikke relevante for undersøkelsen, og ble sortert ut.

I 3.3.2.1 presenterer jeg en oversikt over hvilke antesedenter jeg har sortert for, og viser noen eksempler fra korpuset på de ulike antesedentene. I 3.3.2.2 viser jeg hvilke *verbtyper* jeg har sortert objektene etter, og hvorfor jeg har valgt å sortere for akkurat disse verbtypene. I tillegg demonstrer jeg eksempler på de ulike verbene fra objektene jeg identifiserte i undersøkelsen. I del 3.3.2.3 presenterer jeg hvordan jeg har sortert objektene etter informasjonsstruktur⁷.

Med objektene sortert etter disse tre overordna kategoriene kan jeg blant annet teste hypotesene til Andréasson (2008, 2009, 2010) i forbindelse med hvilke verbtyper som utløser

⁷ Jeg bruker begrepet informasjonstruktur i denne sammenhengen kun som et samlebegrep for videreført tema og felles kontekst.

objektsveksling. I tillegg kan jeg teste Anderssen & Bentzens (2012), og Bentzens m.fl. (2013b) sine funn ved å se hvordan pronomenet *det* oppfører seg med tanke på veksling der det er et videreført tema, og Anderssen & Bentzen (under publisering) som viser til at pronominale anaforer som refererer til en *felles kontekst* i samtalen ofte veksler.

3.3.1 Sortering av ekstrahert data

I denne delen av oppgaven presenterer jeg en oversikt over hvilke resultater som ble sortert ut og hvordan jeg gikk fram for å identifisere disse. Denne sorteringen inkluderte subjekter og determinativer, men også andre elementer som ikke kunne veksle, for eksempel trykksterke objekter og objekter i setninger uten flytting av hovedverbet.

3.3.1.1 Mangel på verbflytting

Jeg skilte ut setninger uten verbflytting av hovedverbet. Årsaken til dette er at setninger der hovedverbet ikke flytter ut av verbfrasen ikke tillater objektsveksling (HG). For å unngå at setningene uten verbflytting påvirket tellingen av veksling versus ikke-veksling sorterte jeg dermed også ut setninger der mangel på veksling kunne forklares av manglende verbflytting.

En fordel med søkestrengene *det – ikke* og *ikke – det* var at setninger der hovedverbet ikke flyttet, i all hovedsak var utelukket fra resultatene der *det* var setningens objekt. Årsaken til dette er at i søket på *det – ikke*, hvis *det* er setningens objekt, så har *det* veksla og verbflytting av hovedverbet er en forutsetning for denne vekslingen skal kunne finne sted. I søkestrengen *ikke – det*, hvis *det* er setningens objekt, så må hovedverbet ha flyttet ut av verbfrasen dersom objektet skal kunne stå umiddelbart til høyre for negasjonen i setningen uten at verbet skiller dem.

Når hovedverbet står igjen i verbfrasen, blir setningen: *[(aux<>SU)- ikke-verb-det]* og utelukkes dermed av søket *[ikke - det]*, siden setninger med et verb mellom negasjon og *det* ikke inkluderes i resultatene. I søket *[det – ikke]* der *det* er et objekt, må hovedverbet ha flyttet, ellers ville ikke objektsveksling vært mulig på grunn av mangel på verbflytting. Dermed skilte jeg ut setninger uten flytting av hovedverbet allerede i søkeprosessen.

3.3.1.2 Subjekter

For å avgjøre hvilke pronomener som var objekter og hvilke som var subjekter lastet jeg ned resultatene og analyserte dem systematisk én etter én. I mange tilfeller var det nødvendig å både høre samtalen og analysere konteksten til uttrykket for å kunne skille objektene fra subjektene og determinativene.

Setninger som (74) er et eksempel på en vanlig konstruksjon i blant annet norsk der subjektet står direkte til venstre for negasjonen. En syntaktisk forklaring på slike konstruksjoner kan være at subjektet ikke får mulighet til å flytte til spes-CP (jf. figur 1 i teorikapitlet). Dette kan for eksempel være tilfelle i underordna setninger som (75) og (76a) og setninger med tematiserte elementer.

- (74) Ja nei nå går det ikke nei [...] *kirkenes_01um*
- (75) Men jeg tror ikke det er noe problem med det [...] *drevsjø_04gk*
- (76) a. Han så at **det ikke** gikk bra
b. Marie har ikke {***det**} prøvd {**det**}.

I setning (77) under har jeg realisert subjunksjonen i setning (75) fonetisk.

- (77) Men jeg tror ikke [**at** det er noe problem med det [...]]

Ettersom området for denne undersøkelsen var objektsveksling av *det*, var det nødvendig å identifisere hva som var objekter og hva som var subjekter slik at subjekter som i eksemplene (74) – (77) ovenfor ikke forurenses resultatene.

3.3.1.3 Determinativer

I setning (78) er *det* en determinativ i den nominale frasen *det samme*. Som vist i teorikapitlet er determinativer ikke relevant for objektsveksling. Disse determinativene måtte derfor skilles fra pronomena.

- (78) Men det blir ikke det samme [...] *Evje_03gm*

3.3.1.4 Identisk subjekt og objekt (Det ↔ det)

En type setninger som var spesielt utfordrende å sortere var setninger der subjektet og objektet var identiske. Se for eksempel setning (79) under. I slike setninger kunne det ofte

være utfordrende å avgjøre hvilken *det* som var objekt og hvilken som var subjekt. Derimot var setninger som (80) enklere å analysere, fordi subjektet sjelden vil stå etter negasjonen i en deklarativ setning fordi det gjerne flytter til enten spes-*TP* eller spes-*CP*, som begge er ovenfor negasjonens baseposisjon i en trestruktur (se for eksempel figur 1 i teorikapitlet). I setninger som (79) der begge tilfellene av *det* står til venstre for negasjonen blir spørsmålet om objektet er tematisert eller om det har veksla.

(79) **Det** gjorde **det** ikke

(80) **Det** var ikke **det**

Spørsmålet i setninger som (79) var dermed om objektet har flyttet til veksla posisjon eller til spes-*CP*. Begge alternativene produserer tilsynelatende samme ordstruktur som (79). Enten har objektet blitt tematisert til spes-*CP* og subjektet flyttet til spes-*TP*, eller så står subjektet i spes-*CP* mens objektet har flyttet til *IP* (Anderssen & Bentzen 2012). Samtlige av disse frasehodene er hierarkisk høyere i trestrukturen enn *negP*, og begge pronomena står derfor til venstre for negasjon, adskilt kun av verbet.

Jeg trengte derfor en metodisk fremgangsmåte som jeg kunne bruke for å systematisk og konsekvent avgjøre hva som var subjektet og objektet i setninger som (79), (80). Den primære metoden jeg anvendte for å avgjøre hva som var subjektet og objektet i slike setninger var å analysere både selve setningen, men også konteksten ytringen ble gitt i. I tillegg var det i mange tilfeller tilgang til spektogrammer i korpuset som i noen tilfeller kunne være til hjelp for å avgjøre hvilke pronomener som var trykksterke. Som vi så i teorikapitlet er det først og fremst trykksvake pronominaler objekter som veksler. Hvis *det* direkte til venstre for negasjonen var trykksterkt, så var det et argument for at *det* ikke var et objekt, fordi objekter i veksla posisjon som hovedregel ikke kan være trykksterke.

I tilfeller som (81) der *det* står direkte til venstre for negasjonen og var trykksterk kunne jeg dermed anta at det var subjektet i setningen ettersom trykksterke objekter ikke står i veksla posisjon.

(81) Det var **DET** ikke

En supplementerende metode for å avgjøre hvilken *det* som var objektet i en setning var å sammenligne setningen med andre tilfeller av veksling i fylket. Hvis informantene i et fylke for eksempel aldri veksla *det* med ikke-nominale antesedenter, taler det mot sannsynligheten

for at *det* har veksla i disse tilfellene (men selvfølgelig utelukker det ikke muligheten, da det for eksempel kan være det eneste tilfellet i fylket der objektet er et videreført tema eller står til et faktivt verb). En særlig svakhet med en slik metode er at det ikke er nok data fra hvert fylke til at denne metoden skulle kunne produsere tungtveiende selvstendige argumenter.

Jeg har derfor ikke ilagt slutningene som fulgte av den supplementerende metoden like stor vekt som analysene av samtalenes kontekst. Hvis den supplementende metoden produserte samme slutning som analysen av konteksten bidro det til å øke sannsynligheten for at slutningen var korrekt, men hvis metodene produserte ulike slutninger om hva som var objektet i en setning, la jeg mest vekt på konteksten i samtalen og min analyse av ytringen.

Ved å analysere konteksten i samtalerne, var det mulig, om tidkrevende, å avgjøre med rimelig nøyaktighet hvilken *det* som var objektet i de enkelte tilfellene der subjektet og objektet var identisk.

3.3.1.5 Avbrutte setninger

En annen variant som kunne være lett å analysere feil var setninger som (82) under, der et uttrykk avbrytes og et nytt påbegynnes uten noen særlig markering, noe som forekom forholdsvis ofte i undersøkelsen. I dette konkrete eksempelet begynner informanten på uttrykket «*det er nok ikke...*», men avbryter det og begynner på et nytt uttrykk: «*det er klart at [...]*».

(82) det er... nok ikke det er klart at [...]

drevsjoe_ma_01

3.3.1.6 Trykksterke objekter

Til slutt sorterte jeg også trykksterke objekter. Jeg fant at omtrent 64% av objektene som ikke hadde veksla var trykksterke, mens samtlige av objektene som hadde veksla var trykksvake. Årsaken til at jeg sorterte bort objektene med trykk er at trykksterke objekter som vi så i teorikapitlet av denne oppgaven ikke kan veksle. I (83) ser vi et eksempel på et objekt jeg identifiserte der objektet har en ikke-nominal antesedent men som er trykksterk. I denne setningen er objektsveksling utelukket uavhengig av kontekst så lenge *det*-objektet er trykksterkt. Det samme gjelder trykksterke objekter med nominale antesedenter.

(83) Ja M2 og de har jo bestandig vært ivrige å gå på ski har de ikke DET

Tromsø_01um

Av de til sammen 1095 objektene som ikke hadde veksla, var bare 390 av dem trykksvake.

3.3.1.7 Avsluttende kommentar angående sorteringsprosessen

En logisk måte å dele opp funnene på var etter fylke. Det var flere fordeler med denne framgangsmåten. For det første delte det opp resultatene på en ryddig og systematisk måte som gjorde det lettere å behandle dem. For det andre gjorde det at jeg kunne sammenligne bruken av *ikke-det* og *det-ikke* i hvert fylke. Resultatene for hvert fylke ble lastet ned i et excel-dokument, et dokument for hvert fylke. Hvert dokument hadde to sider, en side for ordstrengen *ikke-det* og en side for *det-ikke*.

Etter at jeg hadde filtrert ut alle resultatene som ikke var relevante for oppgaven, sto jeg til slutt igjen med 469 resultater der *det* var objekter som måtte videre sorteres etter kategoriene jeg ønsket å undersøke i forbindelse med vekslings av *det*-objekter. Når subjektene og determinativene og setninger uten verbflytting var skilt ut, sto jeg til slutt igjen med 390 trykksvake objekter som ikke hadde veksla (*ikke – det*), og 79 *det*-objekter som veksla (*det – ikke*)⁸.

3.3.2 Kategorisering av objektene

Med søkeresultatene på plass og de irrelevante treffene sortert ut, var den neste oppgaven å sortere de relevante treffene etter tre overordna kategorier for tellingen. Disse overordna kategoriene var objektens antesedent, hoved verbet *det*-objektet stod som komplement til i setningen og objektets informasjonsstruktur.

⁸ På grunn av undersøkelsens omfang ble det ikke nok tid til å sortere og analysere resultatene fra Rogaland, Telemark og Vest-Agder. Resultatene fra disse tre fylkene er derfor ikke inkludert i denne oppgaven.

3.3.2.1 Antesedenter

Den første overordna kategorien jeg sorterte etter var antesedentene til *det*-objektene jeg identifiserte i undersøkelsen, både de som veksla og de som ikke veksla. Blant andre Andréasson (2008,2009, 2010), Lødrup (2012), Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) og Bentzen m. fl. (2013b), viser at antesedenten til *det*-objektet kan påvirke om veksling finner sted eller ikke, som vi så i teorikapitlet.

Jeg sorte etter fem ulike antesedenter. For det første sorterte jeg ut *det*-objektene som refererte til nominale antesedenter i intetkjønn. De resterende *det*-objektene med ikke-nominale antesedenter sorterte jeg deretter inn i fire kategorier. Disse fire ikke-nominale kategoriene var type-DPer, predikative ledd, verbfraser og finitte setninger.

Dette innebar blant annet at jeg analyserte konteksten til hvert enkelt tilfelle der *det* var et trykksvakt objekt. Dette var et tidkrevende men nødvendig steg i innsamlingsprosessen for å avgjøre hva som var referenten til *det* i hvert enkelt tilfelle der *det* var setningens objekt.

Målet med disse kategoriene var å undersøke muligheten for at det finnes et kvantifiserbart kausalt forhold mellom hvorvidt *det*-objektene veksler og frasetypen til objektets antesedent. I tillegg ønsket jeg å undersøke hvordan objektene med de ulike antesedentene forholdt seg til andre kategorier som type verb og informasjonsstruktur, og hvordan og i hvilken grad de to sistnevnte kategoriene eventuelt ser ut til å påvirke distribusjonen av objektene med ulike antesedenter.

Det med nominale antesedenter i intetkjønn

Den første kategorien av antesedenter jeg sorterte for var objekter med nominale antesedenter i intetkjønn. Disse antesedentene er de som stemmer overens med den pronominale anaforen i både grammatisk kjønn og tall, for eksempel i (84)⁹ der *det* refererer til *naustet*.

(84) Du ser **det ikke**. (**naustet**)

Kvinneherad_02uk

⁹ Det var bare fire trykksvake *det*-objekter med nominale antesedenter i undersøkelsen, jeg presenterer disse tilfellene med kontekst i kapittel 4.2.1

Type-DP

Den andre kategorien av antesedenter jeg sorterte for var objekter som refererte til en type-DP. En type-DP er som vi har sett i teorikapitlet i denne oppgaven en nominal antesedent som viser til en type objekt i motsetning til et spesifikt objekt. I eksempel (85) refereres det til *ribbe* som en type mat, ikke til en spesifikk/bestemt ribbe. Selv om disse referentene er nominale fungerer de syntaktisk som ikke-nominale antesedenter i forbindelse med objektsveksling.

- (85) Åja, liker du **det ikke?** [**ribbe**] (type-DP) *Kirkesdalen_01um*

Predikative ledd

Den tredje kategorien av antesedenter jeg sorterte etter var *det*-objekter som refererte til predikative ledd. Dette kunne blant annet være adjektivfraser, preposisjonsfraser eller adverbialer. Dette var den første kategorien av ikke-nominale antesedenter jeg sorterte objektene etter.

I eksempel (86) refererer for eksempel den pronominal anaforen *det* til preposisjonsfrasen *i Pello*. I eksempel (87) refererer derimot den pronominal anaforen *det* til adjektivfrasen *så mye i bruk*. Denne gruppen av antesedenter fungerer ofte som predikative ledd.

- (86) Du var **ikke det?** [**i Pello**]. (PP) *Kåfjord_04gk*
(87) Så var ikke samisk veldig mye i bruk hjemme hos oss... det var **ikke det** [**så mye i bruk**] (AP) *Kåfjord_07gm*

Verbfraser

Den fjerde kategorien jeg sorterte var objekter som refererte til verbfraser. Eksempler på slike objekter fra undersøkelsen ser vi i (88) og (89) under der den pronominal anaforen *det* refererer til verbfrasene *sove* og *å spille kort*.

(88) Du ligger bare der og ønsker du skal få **sove** men du får **det ikke**. (VP)

Bardu_ma_03

(89) Jeg får **det ikke** til. [**å spille kort**] (VP).

Kvæningen_01um

Finitte setninger

Den sjette kategoriseringen var objekter som refererte til en finitt setning. Se for eksempel (90) under fra en informant fra Målselv i korpuset. I (90) refererer den pronominala anaforen *det* til setningen *hvorfor jeg ikke traff blinken*, som var tidligere ytret i samtalen i forbindelse med at informanten prater om en opplevelse i førstegangstjenesten der informanten ikke klarte å treffe blinken på skytebanen.

(90) Jeg forsto **det ikke**. [**hvorfor jeg ikke traff blinken**].

Målselv_ma_01

I (91) refererer *det* til den underordna setningen [*at startbacken handsa*].

(91) Linjemannen så **det ikke**. [**at startbacken handsa**].

Botnhamn_03

Jeg behandlet objekter som refererte til finitte hovedsetninger og underordna setninger som én kategori. Årsaken til dette er at det ofte var problematisk å avgjøre om en antesedent var en leddsetning eller ikke. Se for eksempel setning (90), antesedenten er en helsetning, men når den refereres til av den pronominala anaforen *det*, så fungerer den i praksis som en underordna setning som komplementerer verbet *forsto*.

3.3.2.2 Verbtyster

Den neste kategoriseringen av objektene var etter hovedverbet *det*-objektene stod som komplement til. I denne delen av oppgaven skal jeg kort presentere de ulike kategoriene av verb jeg har sortert for og hvorfor jeg har valgt dem. Disse kategoriene er faktive og ikke-faktive verb, kopula-verbet *å være* (*er - var*) og *å gjøre* (*gjør - gjorde*).

Faktive og ikke-faktive hovedverb

For det første skilte jeg ut setninger med faktive eller ikke-faktive hovedverb. Kort oppsummert kan man si at i en faktiv ytring er taleren sikker på sannhetsverdien til proposisjonen som er komplement til det faktive verbet. I ikke-faktive ytringer taleren ikke sikker på sannhetsverdien til ytringen. Se for eksempel (92) – (96).

Andréasson (2008, 2009, 2010) foreslår at det er objekter som komplement til faktive verb som oftere veksler. Jeg har derfor også sortert de ikke-faktive verbene og de faktive verbene i to separate kategorier.

- (92) Nei jeg **veit** ikke **det** [hva som er årsaken] *Volda_03gm*
(93) Nei, [jeg] **trur** ikke **det** [det var han og Stine] *Surnadal_28*
(94) De **tror** at jorda er flat. (ikke-faktivt)
(95) Han **visste** at frysepunktet til vann er ca. 0 grader celsius. (semi-faktivt)
(96) Jeg **merket** ikke at det var kaldt ute. (faktivt)

Hooper & Thompson (1973) påpeker kort oppsummert at faktive og ikke-faktive verb sier noe om talerens innstilling til ytringens sannhetsverdi. I faktive ytringer er verbets komplement presupponert som et faktum av taleren.

Kopulaverb

For det andre foreslår også Andréasson (2010) at andre verbtyper enn faktive og ikke-faktive verb kan påvirke objektsveksling. Hun foreslår blant annet å teste kopulaverb i denne sammenhengen. Jeg skilte derfor også ut setninger med kopulaverbet *å være* (*er, var*). Dette verbet er leksikalsk innholdsløst og jeg ønsket å teste på hvilken måte dette kunne påvirke OS av pronomenet *det* i norsk spontan tale og slik teste Andréassons (2010) hypotese. I (97) viser jeg et eksempel fra undersøkelsen der et *det*-objekt med en ikke-nominal antesedenter har veksla i en setning med et kopula-hovedverb.

- (97) De **er det** ikke nei [noen god vei når det er hardt oppå der] *Surnadal_19*

Gjøre-verb

Andréasson (2010) foreslo videre at verbet *å gjøre* kan ha en påvirkning på om objekter med ikke-nominale antesedenter veksler. For det tredje sorterte jeg derfor alle setninger der *gjør* eller *gjorde* var hovedverb. Årsaken til dette var at dette verbet er spesielt i den grad det har sin egen antesedent som kunne påvirke hva anaforen *det* refererte til

I eksempel (98) ser vi et eksempel på et *det*-objekt i veksla posisjon som er komplement til verbet *gjorde*. Jeg analyserte frasen *gjorde det* som en referent med verbfrasen *likte grøt* som antesedent.

(98) Ja... far likte det godt og jeg **gjorde det** ikke (likte grøt)

Surnadal_19

I setning (99) ser vi et eksempel med kontekst. I setninger som (99) måtte det avgjøres hva som var antesedenten til *gjorde* og hva som var antesedenten til *det*, eller eventuelt om *gjøre*-verbet og *det*-anaforen deler én og samme antesedent.

- (99) å nei... jeg trur jeg **tar alltid hodet først**... akkurat som hvis du har en Smil
vet du... så tar jeg alltid der han går ned det må jeg alltid ta først *Evje_02uk*
ja jeg pleier å gjøre det *Evje_01um*
men så ? *Evje_02uk*
Så **gjorde** jeg **det ikke** lenger *Evje_01um*
å nei åssen vei spiser du han nå feil vei... altså med bunnen først ? *Evje_02uk*

3.3.2.3 Informasjonsstruktur

Den siste kategorien objektene er sortert etter går på informasjonsstruktur. Hensikten med dette er å teste hypotesen til Bentzen m.fl. (2013b) som bygger på analysen i Anderssen & Bentzen (2012) som viser at *det* med ikke-nominale antesedenter veksler når de er videreførte tema. Anderssen & Bentzen (under publisering) fant også at *det* ofte veksler når det refererer til et element som utgjør en felles kontekst i diskursen.

I eksemplet til Lødrup (2012: 34) presentert som (30) i teorikapitlet, her gjengitt som (100) ser vi et eksempel på et videreført tema:

- (100) John kjøpte bil da vi kjøpte **det**, men han kjøpte **det** ikke på grunn av oss.

Ettersom jeg allerede har presentert og diskutert fenomenet i teorikapitlet (s.30) vil jeg bare kort oppsummere det her og deretter presentere hvorfor det er relevant for oppgaven.

Det som kjennetegner et videreført tema, er at det allerede er introdusert i samtalen som et *aboutness-tema*. Dermed får man ofte først en instans der det ikke veksler, og følgende veksler i andre instans, som i eksemplet i (100).

Anderssen & Bentzen (under publisering) fant i tillegg at *det*-objekter med antesedenter som utgjorde en *felles kontekst* i diskursen så ut til å foretrekke veksling, også der *det* hadde en

ikke-nominal antesedent. De viser at en felles kontekst oppstår når to eller flere samtalepartnere deler/er enige en eller annen proposisjon. (Dvs. de anser proposisjonen som et faktum). I teorikapittel (68) her gjentatt som (101) viste jeg til et adaptert eksempel fra Anderssen & Bentzen (under publisering 11-12) på *felles kontekst*.

- (101) a. Har Vera har fått sparken?
b. Ja, visste du {?det} ikke {det}?
a. Hun forteller {det} vel ikke {??det} til noen ennå.

Et mulig skille mellom et videreført *tema* og en *det* som refererer til en *felles kontekst* er dermed at en felles kontekst krever at taleren og lytteren begge godtar en proposisjon som faktum. Et videreført tema derimot krever at *det*-objektet refererer til et allerede etablert *aboutness-tema*.

Derimot var det ofte svært krevende å skille mellom et videreført tema og et objekt som refererte til en felles kontekst i samtalen. En årsak til det er at det er mulig for et objekt å være både et videreført tema og samtidig referere til en felles kontekst. Disse objektene behandles som en eneste gruppe fordi enkelte objekter som refererte til felles kontekster, også var videreførte tema og motsatt.

3.4 Oppsummering og kommenterer angående den metodiske tilnærmingen

Som vi så i delkapittel 3.3 var det svært mange resultater som måtte analyseres forholdsvis grundig. Det var derfor en stor fordel for undersøkelsen min at korpuset hadde lett tilgang på lydopptak og transkripsjoner av både intervjuene og samtalene mellom informantene.

En særlig hensikt med å diskutere hvordan jeg har brukt dataen som er samlet inn i korpuset er hensynet til etterprøvbarhet. Jeg ønsker å gjøre det så lett som mulig for andre interesserte å gjøre det samme søket og finne de samme resultatene. Dette vil i tillegg gjøre at andre som er interessert i objektsveksling av *det*-objekter enkelt kan finne fram til alle tilfellene jeg har identifisert *det* som objektet i en setning, noe som i seg selv var en svært tidkrevende prosess. For det andre kan enhver som er interessert etterprøve samtlige analyser jeg har gjort av den dataen som er brukt.

I del 3.3.2 presenterte jeg de ulike kategoriseringene jeg sorterte funna etter. Jeg diskuterte også hvorfor de ulike kategoriene er relevante for undersøkelsen. Denne diskusjonen bygde særlig på utredelsene i teorikapitlet i denne oppgaven. Ved å vise hvordan kategoriseringen har foregått og ved å begrunne de ulike kategoriene, ønsker jeg blant annet å videre styrke hensynet til etterprøvbarehet av undersøkelsen. For eksempel er det ønskelig at hvis noen gjennomfører en tilsvarende undersøkelse med tilsvarende kategorier, så skal resultatene også være tilsvarende.

Et videre hensyn er at andre som forsker spesifikt på en eller flere av kategoriene i andre sammenhenger skal kunne finne relevant data fra søkene som er gjort i denne oppgaven, for eksempel i forskning på *det* med ikke-nominale antesedenter utenfor objektsveksling, eller forskning på faktive og ikke-faktive verb. Alle de relevante treffene på søkene er sortert etter alle kategoriene og kan dermed bidra til å spare tid for enhver som er interessert i en eller flere av kategoriene.

Johannessen (2003) påpeker også at enhver innsamlingsmetode som innebærer informanter i språkforskning vil innebære en viss grad av introspeksjon, både av informantene og av språkforskeren. Det er derimot en problematisk å anvende introspeksjon som metode uten å støtte seg på for eksempel en korpusundersøkelse fordi både språkforskeren og informanter kan ha en feilaktig oppfatning av sin egen språkbruk. For det første er det vanskelig å etterprøve funnene man gjør. For det andre er det vanskelig å argumentere imot et funn når forskeren bare har brukt data fra sin egen idiolekt. For det tredje er det vanskelig å si noe om hvor generelle eller allmenne funnene er. I denne oppgaven har jeg unngått introspeksjon som metode i den grad det var mulig. I stedet har jeg basert meg på analyser av både kontekst og syntaks.

3.5 Ethiske hensyn

Korpusets informanter består av friske og frivillige unge voksne og eldre mennesker som er i stand til å selv bestemme og avgjøre hva de vil delta på og si. Det er med andre ord ikke nødvendig å ta hensyn til informantenes alder eller evne til å tenke og bestemme for seg selv, som for eksempel i et barnespråkkorpus.

Dette er kanskje et av de viktigste etiske hensynene innafor språkforskning. Informantene bør både godta og forstå hva de deltar i. I nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009) finner

jeg ingen tegn på at informantene deltar mot sin vilje, eller at de er blitt ført bak lyset på noen måte angående hva de deltar i.

Siden informantene er klar over at samtalen blir tatt opp for bruk innen forskning kan man nok gå ut fra at de i stor grad unngår å komme med innrømmelser som kan komme dem til skade. Deltakerne er der også av fri vilje. De er på ingen måte tvunget til å delta i undersøkelsen mot sin vilje.

Selv om deltakerne ikke kan forventes å vite eller forstå nøyaktig hva språkforskerne er ute etter i undersøkelsen kommer det klart frem av flere av samtalenene at de er oppmerksomme på at samtalen tas opp, og at opptakene vil brukes til språkforskning. Jeg har heller ikke funnet eksempler på at noen har offentlig kritisert nordisk dialektkorpus for brudd på noen etiske retningslinjer. De samme anonymiserende kodene som brukes i korpuset vil også brukes i denne oppgaven, dette gjør det også lettere å finne de aktuelle resultatene i korpuset for enhver som vil etterprøve funn i denne oppgaven. Med andre ord vil jeg fortsette de samme grepene for å beskytte informantene som korpuset selv anvender. Jeg kan ikke se at dette ikke skulle kunne være tilstrekkelig på noen måte. I tillegg vil jeg være oppmerksom på at eksemplene som presenteres i oppgaven ikke kan brukes til å identifisere spesifikke informanter, for eksempel henvisninger til konkrete hendelser på konkrete steder.

Jeg tar det følgende på god tro at skaperne og innehaverne av korpuset har tatt alle de relevante og forsvarlige forhåndsregler for å sikre at nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009) oppfylder samtlige av kravene som stilles til forskningsetikk i vitenskapelige databaser, forskning generelt og språkforskning spesifikt, av Norges forskningsråd.

4 Presentasjon av funn

I dette kapitlet av oppgaven skal jeg presentere funna i undersøkelsen. I delkapittel 4.1 presenterer jeg en oversikt over hvor mange objekter jeg identifiserte på tvers av de norske fylkene. Jeg vil også si noe om hvor ofte disse objektene veksler som en helhetlig gruppe, før jeg i de neste delene av kapittel 4 presenterer funna nærmere etter de ulike kategoriene jeg har sortert etter. Ved å gi en oversikt over hvor ofte objektene veksler gjennomsnittlig på tvers av alle kategoriene får vi et grunntall som i det minste kan fortelle oss om objektene som faller inn under de ulike kategoriene veksler oftere eller sjeldnere enn frekvensen av objektsveksling på tvers av alle kategoriene. Til slutt i del 4.1 vil jeg også si noe om hvilke fylker som hadde flest tilfeller av veksling, og hvilke fylker som hadde færrest tilfeller av veksling.

I delkapittel 4.2 presenterer jeg en oversikt over de ulike antesedentene *det*-objektene har og hvor ofte objekter med de ulike antesedentene veksla eller ikke. I del 4.2.1 viser jeg en oversikt over objekter med nominale antesedenter i intetkjønn i undersøkelsen. I del 4.2.2 presenterer jeg en oversikt over de ulike ikke-nominale antesedentene og type-DPene, og hvor ofte de var antesedenter til objekter i både veksla og ikke-veksla posisjon. Helt til slutt i del 4.2.3 oppsummerer jeg funnene med hensyn til antesedenter (og legger noe av grunnlaget for videre drøftelse i kapittel 5).

I 4.3 presenterer jeg de ulike hovedverbtypene *det*-objektene stod som komplement til. Blant annet vil jeg si noe om objekter som var komplement til de ulike verbtypene har veksla mer eller mindre enn objektsveksling gjennomsnittlig på landsbasis. Helt til slutt oppsummerer jeg funnene jeg har lagt frem i forbindelse med verb og presenterer momenter til videre drøfting i kapittel 5.

I 4.4 presenterer jeg mine funn med hensyn til informasjonsstruktur. Denne delen presenterer objekter som var videreførte tema eller refererte til en felles kontekst i samtalen. I 4.5 oppsummerer jeg helt til slutt resultatene i undersøkelsen som er presentert i dette kapitlet og introduserer deretter de momentene som diskuteres videre i kapittel 5. Jeg vil blant annet peke på anomalier i dataene og bygge grunnlaget for videre drøftelse og sammenligning med funn og undersøkelser gjort av andre, blant andre Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, Under publisering).

4.1 Objekter

I dette delkapitlet presenterer jeg en oversikt over antall treff på søkene *det – ikke* og *ikke – det* jeg fikk i nordisk dialektkorpus (Johannessen m.fl. 2009). Deretter skal vi se hvor ofte *det* var et objekt blant disse treffene og hvor ofte *det*-objektet veksla. Et mål med denne fremstillingen er som nevnt innledningsvis å få en grunnleggende oversikt over hvor ofte veksling av den pronominalen objektsanaforen *det* finner sted på et overordnet nivå, før vi i resten av kapitlet ser nærmere på veksling i forbindelse med de ulike kategoriene jeg har sortert for.

Ved å søke på ordstrengen *det – ikke* i nordisk dialektkorpus får man 1439 treff i den norske delen av korpuset. Av disse har jeg identifisert 79 (5,5%) av pronomena i dette søket som objekter. Det er denne gruppen av objekter som utgjør de objektene som har veksla i undersøkelsen. 1300 (90,3%) av pronomena i dette søket på *det - ikke* identifiserte jeg som subjekter, mens de 64 (4,5%) resterende treffene var umulig å avklare med noenlunde sikkerhet, for eksempel i uferdige eller avbrutte ytringer.

Til sammenligning fikk jeg 2666 treff i Norge ved å søke på ordstrengen *ikke – det*. Av disse identifiserte jeg 1116 (41,8%) av pronomena i dette søket som objekter. 676 (25,4%) av pronomena i denne søkestrengen identifiserte jeg derimot som subjekter. I de 874 (32,8%) resterende tilfellene var *det* en determinativ eller tilfeller der det var umulig å fastslå hvilken funksjon i setningen *det* hadde, for eksempel i avbrutte eller uferdige ytringer. Jeg viste flere eksempler på slike ekskluderte treff i metodekapitlet, under har jeg gjentatt (74) og (78) fra metodekapitlet som (102) og (103). Etersom målet for denne undersøkelsen var objektsveksling av *det* var det nødvendig å sortere bort både subjekter og determinativer, i tillegg til objekter som ikke kunne vekslende, for eksempel trykksterke *det*-objekter.

(102) Ja nei nå går det ikke nei [...] *kirkenes_01um*

(103) Men det blir ikke det samme [...] *Evje_03gm*

Av de 1116 objektene i søket på *ikke – det* var 726 (65,1%) av disse objektene trykksterke mens 390 (34,9%) var trykksvake. Til sammen i begge søkene identifiserte jeg dermed altså 469 trykksvake objekter. Tabell 1 viser en oversikt over hvor mange trykksvake objekter jeg identifiserte i hvert fylke og hvor mange prosent av dem som var veksla.

Tabell 1: Fylkesoversikt over trykksvake pronomielle objekter (det) med og uten veksling

Sted	– Veksling		+ Veksling	
Akershus (4)	4	(100%)	0	
Aust-Agder (15)	10	(64%)	5	(33,3%)
Buskerud (23)	19	(82,6%)	4	(17,4%)
Finnmark (38)	32	(84,2%)	6	(13,8%)
Hedmark (52)	39	(75%)	13	(25%)
Hordaland (15)	10	(66,7%)	5	(33,3%)
Møre og Romsdal (44)	38	(86%)	6	(13,6%)
Nordland (36)	29	(80%)	7	(19,4%)
Nord-Trøndelag (24)	27	(100%)	0	
Oppland (49)	40	(80,85%)	9	(18,4%)
Sogn og Fjordane (28)	27	(96,4%)	1	(3,6%)
Sør-Trøndelag (36)	32	(88,9%)	4	(11,1%)
Troms (66)	53	(77,94%)	13	(19,7%)
Vestfold (26)	21	(80%)	5	(19,2%)
Østfold (10)	9	(90%)	1	(10%)
Totalt (469)	390	(83,2%)	79	(16,8%)

Før jeg presenterer funna av undersøkelsen kommenterer jeg her kort den geografiske distribusjonen av objektene i undersøkelsen. I undersøkelsen fant jeg at trykksvake *det*-objekter gjennomsnittlig veksla i omtrent 16,8% av tilfellene jeg identifiserte. Det var ikke

særlig stor variasjon på tvers av fylkene med henhold til gjennomsnittlig vekslingsfrekvens. De fleste fylkene hadde som vi ser i tabell 1 veksla et trykksvakt *det*-objekt mellom 15 - 20% av tiden.

Aust-Agder (33,5%) og Hordaland (33,5%) har gjennomsnittlig flest tilfeller av veksling, mens Nord-Trøndelag og Akershus ikke har veksling av *det*-objekter i det hele tatt. De fleste andre fylkene hadde mellom 18-20% veksling av trykksvake objekter. Derimot ser vi også at enkelte fylker med forholdsvis få søkeresultater der *det* var objekter til sammenligning også har relativt mange tilfeller av objektsveksling. Dette er for eksempel tilfelle i både Hordaland og Aust-Agder.

4.2 Antesedenter

I dette underkapitlet gir jeg en kort presentasjon av de trykksvake objektene med nominale antesedenter i intetkjønn i del 4.2.1, før jeg i del 4.2.2 presenterer jeg resultatet av sorteringen av trykksvake objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter eller en type-DP.

Tabell 2: Samlet oversikt over antesedentene *det*-objektene refererte til

Type antesedent	Nøyt. DP	Type-DP	Predikative ledd	verbfrase	Finitt setning	Til sammen
Andel type antesedent av totalen	4/469 (0,9%)	98/469 (20,9%)	74/469 (15,8%)	155/469 (33%)	138/469 (29,4%)	469 (100%)
+ Veksling	3 (3,8%)	20 (26,3%)	3 (3,9%)	24 (31,6%)	29 (38,2%)	79 (100%)
– veksling	1 (0,3%)	78 (20%)	71 (18,2%)	131 (33,6%)	109 (27,9%)	390 (100%)
Gjennomsnittlig vekslingsfrekvens per type antesedent	3/4 75%	20/98 20,4%	3/74 4,1%	24/155 15,5%	29/138 21%	79/465 16,8%

- (105) så... det... er nå... trur er mye der at e... **det livet**... ... i naturen det trur jeg nok vil vise seg å bli å sitte lengst
 det man var borti der det e... jeg vet ikke... det kan vel e... hete det at det blir fortrenget men e jeg trur... i grunn e på mange måter at e
 Hvis man først begynner å komme seg ut av det... så er det... man fortrenger **det ikke** men det blir bare borte *Bardu_ma_03*
- (106) det jeg det er rett... jeg skal forresten opp og fiske sik til helga *Lakselv_03gm*
 ja hvor du gjør det ? *Lakselv_04gk*
 front-click vi har et vann som ligger e helt oppved Nattvann det renner ned i
 Nattvann det heter **Djelgiaore** man ser **det ikke** ve- fra veien det er det er man går inn der der hvor... hvor den herre stoppeplassen er der ved det herre Tverrvannet heter det som ligger der er en dam på høyre sida av _veien og så et større vann på nede på venstre sida av _veien *Lakselv_03gm*
- (107) er det noe på tv i _kveld som du skal se på ? *Bejarn_03gm*
 front-click aner ikke *Bejarn_04gk*
 uninterpretable... du kan ikke programmet... _laughter_ *Bejarn_04gk*
 nei jeg kan ikke **programmet**... nei *Bejarn_03gm*
 jeg *Bejarn_04gk*
 kan **ikke det** og hvis ikke det er krim så... trur ikke jeg det er nå... hvis det ikke er en sånn... serie med dyr eller... interessant... tema *Bejarn_03gm*
 ja du har jo den Animal Planet *Bejarn_04gk*

Som vist i tabell 2 hadde 4 (0,9%) av de trykksvake *det*-objektene en nominal antesedent i intetkjønn som antesedent. Av disse 4 har 3 (75%) veksla mens 1 (25%) står i ikke veksla posisjon. Veksla *det* med en nominal antesedent i intetkjønn utgjør 3/79 (3,8%) av det totale antallet veksla *det*-objekter, mens ikke-veksla *det* med en nominal antesedent i intetkjønn utgjør 1/390 (0,3%) av det totale antallet av ikke-veksla trykksvake *det*-objekter.

4.2.2 Ikke-nominale antesedenter og type-DP

I denne delen av oppgaven skal vi se nærmere på distribusjonen av antesedentene til de resterende 465 trykksvake objektene jeg identifiserte i undersøkelsen. Tabell 3 illustrerer hvor stor andel trykksvake objekter det var av hver type (med %), og hvor ofte objektene med ulike referenter gjennomsnittlig har veksla.

Tabell 3: Samlet oversikt over de ikke-nominale antesedentene *det*-objektene refererte til

Type ikke-nominal antesedent	Type-DP	Predikative ledd	verbfrase	Finitt setning	Til sammen
Andel type antesedent av totalen	98/465 (21,1%)	74/465 (15,9%)	155/465 (33,3%)	138/465 (29,7%)	465 (100%)
+ Veksling	20 (26,3%)	3 (3,9%)	24 (31,6%)	29 (38,2%)	76 (100%)
– veksling	78 (20%)	71 (18,3%)	131 (33,7%)	109 (28%)	389 (100%)
Gjennomsnittlig vekslingsfrekvens per type antesedent	20/98 20,4%	3/74 4,1%	24/155 15,5%	29/138 21%	76/465 16,3%

Til sammen var det 465 trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter i søkene. 76 (16,3%) hadde veksla mens 389 (83,7%) forble i ikke-veksla posisjon. Gjennomsnittlig har dermed 76/465 (16,3%) av de trykksvake objektene som refererte til en type-DP eller med ikke-nominale antesedenter veksla i nordisk dialektkorpus. Videre i dette kapitlet presenterer jeg en oversikt hvor ofte objekter med ulike de antesedentene veksler.

I eksemplene (110) og (111) ovenfor ser vi noen eksempler på denne kategorien fra undersøkelsen. Antesedentene er ofte adjektivfraser eller preposisjonsfraser. De pronominala anaforene i setningene fungerer ofte som et predikatsadverbial i setningene. I (110) refererer *det*-objektet til den predikative frasen *aktuelt for oss å reise da*. I (111) refererer *det*-objektet i ikke-veksla posisjon til den predikative frasen *så mange*.

(110)	så det blir nå ikke aktuelt for oss å reise da vet du	<i>Bud_04gk</i>
	nei	<i>Bud_03gm</i>
	nei det blir det ikke ... det nå midt i... stevnedagene det lørdag og søndag	<i>Bud_04gk</i>
(111)	er det mange alvdøler som går der nå eller ?	<i>Alvdal_02uk</i>
	_koselig nei er det nå meg da... og så... ei til på agronomen... F1 M1 og så er det	
	noen .. fire på andre året trur jeg	<i>Alvdal_01um</i>
	ja	<i>Alvdal_02uk</i>
	å e... par to-tre første året	<i>Alvdal_01um</i>
	hm... det er egentlig ikke så mange vet du... ifra Alvdal... _laughter_... det er litt rart	<i>Alvdal_02uk</i>
	Nei det er ikke det	<i>Alvdal_01um</i>

Vekslingsfrekvensen blant disse objektene er bare på 4,1% og har veksla sjelden i forhold til gjennomsnittet på 16,3% veksling blant de trykksvake objektene med ikke-nominale antesedenter eller som refererte til en type-DP. Dette var også den minste gruppen av objekter i sorteringen av objekter med ikke-nominale antesedenter.

4.2.2.3 Verbfraser

Vi så i tabell 3 at 155 (33,3%) av de 465 *det*-objektene med en ikke-nominal antesedent har verbfraser som antesedent. Av disse 155 objektene har 24 (15,5%) veksla mens 131 (84,5%) står i ikke veksla posisjon. Veksla *det* med en verbfrase som antesedent utgjør 24 (31,6%) av 76 veksla *det* med ikke-nominale antesedenter, mens ikke-veksla *det* med en verbfrase som antesedent utgjør 131 (33,7%) av de 389 ikke-veksla objektene.

I eksemplene (112) - (114) under ser vi noen eksempler på objekter som refererte til verbfraser fra undersøkelsen. Med en vekslingsfrekvens på 15,5% har disse objektene veksla omtrent like ofte som vekslingen gjennomsnittlig har funnet sted på tvers av kategoriene. I

(112) refererer *det*-objektet til verbfrasen *gikk liksom sjuende opp att*. I (113) refererer *det*-objektet til verbfrasen *løfte en katt*. I (114) refererer det ikke-veksla objektet til verbfrasen *advare folket*. I (112) ser vi også at den ene parten i samtalen står som *ms*. *Ms* er forskeren som intervjuer *Drevsjø_03gm*. Intervjuerne er markert i eksemplene kun ved initialene deres.

(112) _front-click_... hvor gikk du på skolen ? *ms*
 jeg gikk på Drevsjø... jeg gikk sju år... eller åtte år gikk jeg på da for jeg... brøt av
 foten når jeg var tolv år også mista jeg veldig mye det året så jeg **gikk liksom sjuende**
 ... **sjuende... opp_att** på en måte jeg måtte **det ikke** men... jeg valgte å gjøre det
Drevsjø_03gm

(113) men den katten når jeg skulle gå opp trappa... så hoppa han opp... mellom...
 trinna _onomatopoeia_ klorte *Bud_02uk*
 og etter de så liker du ikke noen dyr ? *bud_01um*
 nei det er ikke derfor men jeg har aldri... jeg skjønner ikke men da... så dreiv jeg og
 løfta han og slik da... men nå så tørr nå klarer jeg ikke **løfte en katt** *bud_02uk*
 ja du kan løft- ... *bud_01um*
 jeg t- jeg klarer **det ikke** for det at jeg syns det er så ekkelt *bud_02uk*
 katter er fine dyr det *bud_01um*

(114) ja men da e blir det vel påvirka språket òg litt vil jeg anta ja *ta*
 det er akkurat det det blir *Stranda_03gm*
 laughter... men av dem som e kommer fra Baltikum vil kanskje e etter hvert prate e
 f- strandadialekt òg ? *ta*
 de vil nok legge inn ganske mye strandadialekt... det trur jeg etter hvert
Stranda_03gm
 mm... ja _clears-throat_ skal vi se e er det noe du som ikke er så bra ved Stranda eller
 noe som... som en kanskje måtte **advare folket** mot eller _laughter_ *ta*
 nei det trur ikke jeg vil *Stranda_03gm*
 Nei *ta*

4.2.2.4 Finitte setninger

Som vist i tabell 3 hadde 138 (29,7%) av de 465 *det*-objektene med en ikke-nominal antesedent en finitt setning som antesedent. Av disse 138 har 29 (21%) veksla mens 109 (79%) står i ikke veksla posisjon. Veksla *det* med finitte setninger som antesedenter utgjør 29 (38,2%) av 76 veksla *det* med ikke-nominale antesedenter, mens ikke-veksla *det* med finitte setninger som antesedent utgjør 109 (28%) av de 390 ikke-veksla objektene.

I eksemplene (115) og (116) ovenfor ser vi noen eksempler på denne kategorien fra undersøkelsen. I (115) refererer det veksla *det*-objektet til den underordna setningen *at startbacken handsa [...]*. I (116) refererer det ikke-veksla *det*-objektet til at man ikke skjønnte at jenta i filmen var en vampyr.

- (115) han sier han var sikker på at han gjorde rett Botnhamn_03
sier han det ? Botnhamn_06
ja for han så ikke linja... og når han ikke fikk hjelp av linjemannen... så var han
sjanselaus... og linjemannen var dekket og sist kamp nå i Tromsø... så... så jo vi klart
at a- **at Start-backen... handsa...** med vilje slo ballen ut Botnhamn_03
ja ok ja det så vi... det så vi Botnhamn_06
ja det så han men dommeren så **det ikke** han var ikke plassert... linjemannen så det
ikke han var ikke plassert Botnhamn_03
ja det e sant du ser det går det svinger alle veier Botnhamn_06
- (116) m... den siste filmen jeg så var La den rette komme inn... nei... jo La den rette
komme inn Kvæfjord_02uk
den ? Kvæfjord_01um
La den rette komme inn Kvæfjord_02uk
uninterpretable kjærlighetsgreier ? Kvæfjord_01um
s- nei en svensk vampyrfilm Kvæfjord_02uk
svensk vampyrfilm ? Kvæfjord_01um
en svensk vampyrfilm... det var heilt sånn derre det var helt vanlige folk i blokk...
kan du si Kvæfjord_02uk

mm Kvæfjord_01um
 og så var noe var det noe med hun jenta eneste gangen hun var ute det var m om
 kvelden... og så var vinduene til leiligheten dekt og så kom ikke lys inn... og jeg det
 var liksom du først skjønnte du **ikke det** men så bare etter hvert så bare å og det var
 heilt rart... næ- vet du hva... var så syk den filmen Kvæfjord_02uk
 laughter Kvæfjord_01um

4.2.3 Oppsummering av antesedenter

De vanligste antesedentene til de trykksvake objektene på tvers av undersøkelsen var for det første verbfraser med til sammen 155 (33,3%) objekter. Den nest største gruppen av trykksvake objekter var de som refererte til finitte setninger (proposisjoner) med til sammen 138 (29,7%) objekter i både veksla og ikke-veksla posisjoner. Den tredje største gruppen var objekter som refererte til en type-DP med til sammen 98 (21,1%) trykksvake objekter. Objektene som refererte til predikative ledd var den minste gruppen av ikke-nominale antesedenter med 74 (15,9%) objekter. Objektene som refererte til nominale antesedenter i intetkjønn var den minste gruppen i undersøkelsen med 4 (0,9%) objekter. Disse veksla i 3 av 4 tilfeller (75%). Objektene som refererer til en finitt setning den største gruppen av objektene i veksla posisjon (39,4%), mens de 104 (33,5%) objektene som refererer til verbfraser er den største gruppen av objekter i ikke-veksla posisjon.

4.3 Verbytyper

I denne delen av oppgaven skal vi se på hvilke verbytyper som *det*-objektene i undersøkelsen stod som komplement til. Verbytypene er sortert etter faktive (117) og ikke-faktive verb (118), kopulaverbet (119) og *gjøre* (120). I tillegg presenterer jeg en oversikt over objektene med øvrige finitte hovedverb som ikke faller inn under de fire forutnevnte kategoriene (121).

(117)	Jeg vet ikke det	<i>Stranda_04gk</i>
(118)	Trur du ikke det nei?	<i>Bud_04gk</i>
(119)	Nei det er det ikke	<i>Alvdal_01um</i>
(120)	Far likte det godt og jeg gjorde det ikke	<i>Surnadal_19</i>
(121)	Nei det blir nå ikke det da	<i>Bud_01um</i>

Tabell 4 viser hvor mange trykksvake objekter med ikke-nominale antesedenter som sto til ulike verbtyper og hvor stor andel av de veksla og ikke-veksla objektene de utgjør, i tillegg til hvor ofte de gjennomsnittlig har veksla¹⁰.

Tabell 4: Oversikt over hovedverbet i setninger med et det-objekt

Verbtyper:	Faktiv	Ikke-faktiv	Kopula	Gjøre	Øvrige	Total
Andel hovedverb av totalen	48 (11%)	54 (12,4%)	143 (32,9%)	62 (14,3%)	128 (29,4%)	435 (100%)
+ Veksling	27/74 (36,5%)	2/74 (2,7%)	11/74 (14,9%)	9/74 (12,2%)	25/74 (33,8%)	74 (100%)
– veksling	21/361 (5,8%)	52/361 (14,4%)	132/361 (36,6%)	53/361 (14,7%)	103/361 (28,5%)	361 (100%)
Gjennomsnittlig vekslingsfrekvens	27/48 (56,3%)	2/54 (3,7%)	11/143 (7,7%)	9/62 (14,5%)	24/128 (18,8%)	74/361 (17%)

4.3.1 Faktive verb

I teorikapitlet så vi at faktive verb gir verbets komplement en sannhetsverdi. Man antar at når hovedverbet er faktivt blir verbets komplement presupponert som gir antesedenten en høyere kognitiv status og kan lisensiere en *det* i veksla posisjon. Vanlige faktive verb i undersøkelsen inkluderte *vite*, *husker* og *så*.

I tabell 4 ser vi at det var til sammen 48 av 435 (11%) objekter i setninger med faktive hovedverb. Av de 48 trykksvake objektene i setninger med faktive verb hadde til sammen 27 (56,3%) av dem veksla mens 21 (43,7%) av dem veksla ikke. Gruppen av objekter som stod

¹⁰ Årsaken til at det er færre hovedverb (435) enn objekter (465) er at ikke alle ytringene hadde et fonetisk realisert verb. I tillegg ble det ikke tid til å sortere alle verbene i Nordland.

til faktive hovedverb utgjorde til sammen 27 (36,5%) av de 74 veksla objektene og 21 (5,8%) av de 361 ikke-veksla objektene.

I (122) står det veksla *det*-objektet som komplement til det faktive verbet *forsto*. *Det*-objektet refererte i denne sammenhengen til at informanten hadde vært i heimevernet og skutt på blink, men klarte ikke å treffe den uansett hva han gjorde. Han bemerker at han forstår ikke hvorfor han ikke traff.

- (122) ja en gang jeg var ... på heimevernsøvelse ... jeg skulle skyte med maskingevær ... det var på sk- skytebanen nedpå Rundhaugen det ... _coughing_ jeg trur det var på ... trur det var på på tre hundre meters hold jeg og e ...så sto det nå e nå hesjer e høyhesjer oppi bakken ... et stykke oppafor skivene oppi p- på skrå bortafor slik... og så hadde det gamle trehesjer som da ... _uninterpretable_ ... som det hang høy i altså nei ... de var de var tomme for høy det var de men hesjes- ... stativet sto der altså ... og så fikk jeg nå ... min tur da så skulle jeg nå lire av en salve med det der maskingeværet ... nei see hesja hun seig så fint over_ende _laughter_ _laughter_ skiva var det _uninterpretable_ _laughter_ jeg har skutt _laughter_ skutt av alle... _uninterpretable_ bortover ... nei. *Målselv_ma_03*
- da skjønner jeg at du ikke har vært på jakt *bm*
- jeg skjønner jeg skjønner ikke hva som gjorde det altså for... de var de holdt jo på de studerte dem flere ganger disse instruktørene ... hva det egentlig var som gjorde det der fordi at jeg så jæklig godt den tida det det det gjorde jeg a- av jeg s- jeg så ... jeg hadde godt syn ... og jeg var rolig jeg var aldri s- skjelven slik _uninterpretable_ ... jeg husker nå en gang jeg hadde p- skøyt inn hadde fått de derre ... AG-3 da ... første og **jeg traff jo ikke skiva i det hele tatt** ... så sier han det han h- instruktøren at jeg kan ikke skjønner hva hva du holder på med sa han for... det må nå være geværet ditt som er helt stultete *Målselv_ma_03*
- _laughter_ *Målselv_ma_05*
- så skulle nå han ta det og ... og _uninterpretable_ ... det gikk prikkfritt når han skøyt ... ja så blinder du att øyene med det samme du trekker av sa han nei så sa jeg det gjør jeg så gud ikke kan du bare og så sto han og så på meg *Målselv_ma_03*
- _laughter_ *Målselv_ma_05*
- forbanna ikke snakk om altså... jeg **forsto det** ikke *Målselv_ma_03*

I (123) står det ikke-veksla *det*-objektet til det faktive verbet *vet*. Antesedenten til *det*-objektet er proposisjonen *du begynner nå vel kave regner jeg med*.

- (123) ja jeg e jeg trur det er mange år siden jeg har vært inn i Hageviken
Stranda_04gk
men hadde nå sikkert sø- jeg hadde jeg dettet på sjøen her... jeg hadde nå sunket som
et stryk- strykejern Stranda_03gm
laughter ... nei når du kan å svømme så Stranda_04gk
det er nå så ... ja det er nå så kaldt Stranda_03gm
ja det er nå kaldt så du fikk nå sjokk men... **du begynner nå vel å kave** regner jeg
med jeg **vet ikke det** Stranda_04gk
laughter nei ja nei da ja jeg kava Stranda_03gm

De trykksvake objektene med ikke-nominale antesedenter i setninger med faktive hovedverb veksla gjennomsnittlig 56,3% av tiden, altså mer enn tre ganger så ofte som trykksvake objekter med ikke-nominale antesedenter veksla gjennomsnittlig på tvers av landet i undersøkelsen.

4.3.2 Ikke-faktive verb

Andréasson (2010) viste til at *det*-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter som opptrer i en ikke-faktiv ytring er vanskeligere å behandle kognitivt enn i faktive ytringer og kan sjelden lisensieres i veksla posisjon. Ofte brukte ikke-faktive verb i undersøkelsen inkluderte verb som *tro*, *sa* og *håper*.

I tabell 4 så vi at det var til sammen 54 av 435 (12,4%) objekter i setninger med ikke-faktive hovedverb. Av de 54 trykksvake objektene i setninger med ikke-faktive verb hadde til sammen 2 (3,7%) av dem veksla mens 52 (96,3%) av dem veksla ikke. Gruppen av objekter med ikke-faktive hovedverb utgjorde til sammen 2 (2,7%) av de 74 veksla objektene, mens gruppen av objekter med ikke-faktive hovedverb utgjorde 52 (14,4%) av de 361 ikke-veksla objektene.

I (124) ser vi et eksempel på et veksla *det*-objekt som står til et ikke-faktivt hovedverb *trur*. Det er litt uklart nøyaktig hva som er antesedenten til dette objektet. Det kan for eksempel være alt informantens sier fra *de stopper jo aldri [...] fram til så rakler det veit du*. I dette

eksemplet har jeg sortert antesedenten til å være en finitt setning ettersom det er den eneste typen antesedent dette verbet kan ta.

- (124) Ja... det er ikke så m- mange steder som har en riksveg midt igjennom
lenger...det mj
så det ... nei det er ikke det nei og de stopper jo aldri det veit du så egentlig skulle de
ha lagt dem unna så slapp vi den tungtrafikken men det er jo nok e b- det etter denne
rullesteinen ble så er det jo nok egentlig at det v- kommer en henger med som ikke har
festa sakene sine så rakler det veit du trur du **trur det ikke** altså hadde jeg aldri trudd
så det er e n- n- slik sett så er den miljøgata helt... galt navn Kirkenær_04gk

I (125) ser vi et eksempel på et ikke-veksla *det*-objekt med en ikke-nominal antesedent som står til det ikke-faktive verbet *trur*. *Det*-objektet i denne sammenhengen refererer til hva slags jakt det spørres etter. *Kvæningen_01um* spør om *Kvæningen_02* jakter, og hun svarer med å spørre hva slags type jakt det menes og om det kan være snakk om jakt på gutter. Han svarer at han: «*trur ikke det*». Jeg har analysert *det*-objektet i denne sammenhengen til å referere til at det ikke er snakk om å jakte på gutter.

- (125) hva synes dere om jakt ? jakter du ? Kvæningen_01um
nei ... **hva da jakte på gutter da** eller ... hæ ? Kvæningen_02uk
nei jeg **trur ikke det** _laughter_ det er jo en form for jakt det også Kvæningen_01um
laughter Kvæningen_02uk

4.3.3 Kopula-verb

I tabell 4 så vi at det var til sammen 143 av 435 (32,9%) objekter i setninger med kopula hovedverb. Av de 143 trykksvake objektene i setninger med kopulaverb hadde til sammen 11 (7,7%) av dem veksla mens 132 (92,3%) av dem veksla ikke. Gruppen av objekter som stod til kopulaverb utgjorde til sammen 11 (14,9%) av de 74 veksla objektene og 132 (36,6%) av de 361 ikke-veksla objektene.

I (126) ser vi et eksempel på et veksla *det*-objekt som refererer til en type-DP (*ulv*) som står til hovedverbet *var*, mens i (127) ser vi et eksempel på et ikke-veksla *det*-objekt som refererer til en type-DP (dyremenneske) i ikke-veksla posisjon.

- (126) men e... udyr og slikt noe det var e... det var de var borte... det var de
Rendal_ma_01
 ulv _uninterpretable_ ? *if*
 ulv det **var det ikke** noe av e nei da *Rendal_ma_01*
 kalte dere sa dere ulv eller gråbein eller _uninterpretable_ ? *if*
- (127) _front-click_ og jeg tenk- jeg tok ikke hund etterpå... m jeg får jeg får aldri en
 sånn hund tilbake *Kvæningen_03gm*
 ja nei nei nei da og så blir man så knytta _uninterpretable_ ... *Kvæningen_04gk*
 jeg blei så knytta til den hunden der at e e nei jeg... nei jeg fant ut at e jeg orker ikke å
 ta hund... mer *Kvæningen_03gm*
 nei _uninterpretable_ e jeg er ikke **så veldig sånn her dyremenneske** men... og jeg
 veit hun H2 igjen hun var jo heilt *Kvæningen_04gk*
 laughter _front-click_ nei du **er ikke det** kan du skjønne det
Kvæningen_03gm

4.3.4 Gjøre-verb

I tabell 4 ser vi at det var til sammen 62 av 435 (14,3%) objekter i setninger med hovedverbet *gjøre*. Av de 62 trykksvake objektene i setninger med *gjøre*-verb hadde til sammen 9 (14,5%) av dem veksla mens 53 (85,5%) av dem veksla ikke. Gruppen av objekter som stod til hovedverbet *gjøre* utgjorde til sammen 9 (12,2%) av de 74 veksla objektene og 53 (14,7%) av de 361 ikke-veksla objektene.

Objektene som stod i ytringer med et *gjøre*-verb hadde i de fleste tilfeller en verbfrase som antesedent. I (128) ser vi et eksempel på et *det*-objekt som fungerer som verbalkomplement til det finitte verbet *gjorde*. *Gjorde [...]* *det* refererer i dette eksemplet til verbfrasen *tar alltid hodet først*.

- (128) _laughter_... skal vi avsløre noen hemmeligheter da ? *Evje_02uk*
 mm *Evje_01um*
 nei... vet ikke om jeg har så mange hemmeligheter *Evje_02uk*
 det tror ikke jeg at jeg heller har... _front-click_... _uninterpretable_ nå ryker den
 første... kan ikke se på de lenger *Evje_01um*

nei--- _front-click_... åssen vei spiser du de ?... hodet først ?	<i>Evje_02uk</i>
uninterpretable nei det har ikke tenkt over	<i>Evje_01um</i>
å nei... jeg trur jeg tar alltid hodet først ... akkurat som hvis du har en Smil vet du...	
så tar jeg alltid der han går ned det må jeg alltid ta først	<i>Evje_02uk</i>
ja jeg pleier å gjøre det	<i>Evje_01um</i>
men så ?	<i>Evje_02uk</i>
Så gjorde jeg det ikke lenger	<i>Evje_01um</i>
å nei åssen vei spiser du han nå feil vei... altså med bunnen først ?	<i>Evje_02uk</i>

I (129) ser vi et annet eksempel på et *det*-objekt som er komplement til verbet *gjør*. I dette eksemplet er antesedenten til *det*-objektet verbfrasen *ser den overalt*. Hvis vi for eksempel erstatter *det*-objektet med verbfrasen får vi *nei man ser den (midnattssola) ikke overalt*.

(129) hva tid er det sola kommer tilbake ?	<i>hna</i>
ja her ser vi ikke sola... før den... tolvte februar... da ser vi et lite glimt av hun første gangen og det går da helt utover til e... ja hun stiger jo selvsagt for hver dag men hvis	
uninterpretable hun runder ikke fjellet her... de her brødrene vi kaller det... før e...	
den fjerde april... men da ser vi hun hele dagen ja	<i>kirkesdalen_03gm</i>
og så har vi jo midnattssola da... går bak Mauktippen akkurat sånn e... e ti over halv	
ett eller noe sånt	<i>Kirkesdalen_04gk</i>
ja	<i>kirkesdalen_03gm</i>
der... om natta	<i>Kirkesdalen_04gk</i>
når hun er på det høyeste så	<i>kirkesdalen_03gm</i>
så vi har jo... vi har jo midnattssola	<i>Kirkesdalen_04gk</i>
ja	<i>kirkesdalen_03gm</i>
og det er jo _uninterpretable_	<i>Kirkesdalen_04gk</i>
ja nei for den ser du ikke overalt det gjør du vel ikke ?	<i>hna</i>
nei	<i>Kirkesdalen_04gk</i>
nei man gjør ikke det	<i>kirkesdalen_03gm</i>
så bruker vi å være i elva og fiske da... om sommeren... bruker vi å være ute om	
kveldene og det er jo kjempes fint med bål og... tar med litt pølse og... koser oss... der	
nedmed	<i>Kirkesdalen_04gk</i>

4.3.5 Øvrige verb

I tabell 4 ser vi at det var til sammen 128 av 435 (29,4%) objekter som stod som komplement til ett av de øvrige verbene. Av de 128 objektene i denne kategorien har 25 (18,8%) av dem veksla, mens 103 (81,2%) har ikke veksla. Gruppen av objekter med øvrige verb utgjorde til sammen 25 (33,8%) av de 74 objektene som hadde veksla og 103 (28,5%) av de 361 objektene som ikke hadde veksla.

Denne gruppen av verb var svært ofte typiske hjelpeverb som i de fleste tilfeller ikke kunne ta proposisjoner som objekter. I stedet tok disse verbene ofte *det*-objekter som refererte til fraser.

I (130) ser vi et eksempel på et *det*-objekt som er komplement til verbet *klarer*. Antesedenten til objektet i eksemplet er verbfrasen *legge opp timeplanen for hver uke*.

- (130) eller ... vi hadde ikke vi det hadd- det ville jo ikke hun da *Landvik_01um*
nei det er noen sånne _uninterpretable_ *Landvik_02uk*
så var det... litt sånn at... hun gjorde... d- vi fikk lov til flere ting *Landvik_01um*
ja å ja *Landvik_02uk*
å gå ut og ha prosjekter og intervjuet folk på ... ut ned på byen og og ut og ha litt
sånn kosetime utenom *Landvik_01um*
ja *Landvik_02uk*
hun lot oss liksom gjøre mer men *Landvik_01um*
mm *Landvik_02uk*
og så ... _uninterpretable_ *Landvik_01um*
var det positivt eller var det negativt... tror du ? *Landvik_02uk*
e for for meg var det bra *Landvik_01um*
mm *Landvik_02uk*
å ha frihet for hun ga oss veldig sånn kunne vi bestemme sjøl *Landvik_01um*
mm mm *Landvik_02uk*
kunne legge opp timeplanen for hver uke... men... det var ve-... de s- de svake
elevene... klarte seg ikke... de **klarte det ikke** *Landvik_01um*
fe- det klarer de ikke de **klarer det ikke** det er ikke sjans vet du de må ha de må ha
det... fast *Landvik_02uk*

I (131) ser vi et annet eksempel på et *det*-objekt som er komplement til et av de øvrige verbene (*har*), men i ikke-veksla posisjon. Antesedenten til *det* i dette eksemplet er verbfrasen *vurdert å forlate*.

- (131) kunne du t- har du noen gang vurdert å flytte herfra fra Kirkenes ? kb
nei egentlig ikke Kirkenes_04gk
nei... kb
nei ... _laughter_ jeg har søsken p- som bor sørpå og så jeg bruker nå å besøke dem av
og til og Kirkenes_04gk
ja kb
ja Kirkenes_04gk
ja ... _front-click_ så du er du har aldri **vurdert å ... å forlate** ... kb
nei jeg har ikke **det** Kirkenes_04gk

4.3.6 Oppsummering av verbtyper i forbindelse med objektsveksling

I lys av denne undersøkelsen ser det dermed ut som at objekter med ikke-nominale antesedenter som komplement til faktive hovedverb veksler oftere enn tilsvarende objekter som var komplement til de andre verbtypene. Gruppen av *det*-objekter som var komplement til «øvrige verb» og *gjøre* ser ut til å veksle omtrent like ofte som gjennomsnittet på 16,3%. Objektene som står til et ikke-faktivt hovedverb er den gruppen av objekter innenfor sorteringen av hovedverb som har veksla minst, både i antall objekter (2/74) og gjennomsnittlig (2/54).

4.4 Informasjonsstruktur

I denne delen av oppgaven skal vi se på informasjonsstrukturen til setningene med objektene jeg identifiserte i undersøkelsen. Denne delen av undersøkelsen omfatter *det*-objekter som enten refererte til et videreført tema eller til en felles kontekst i samtalen.

Det som kjennetegner et videreført tema, er at det allerede er introdusert i samtalen som et *aboutness-tema*. Dermed får man ofte først en instans der det ikke veksler, og følgende veksler i en senere instans. Anderssen & Bentzen (under publisering) viser at en felles

kontekst derimot oppstår når to eller flere samtalepartnere deler/er enige en eller annen proposisjon.

Tabell 5: Oversikt over objekter som refererte til et videreført tema eller en felles kontekst

	Felles kontekst/ videreført tema	Andel av alle objektene
Til sammen	54/465 (11,6%)	
+ Veksling	33/54 (61%)	33/76 (43,4%)
-- Veksling	21/54 (39%)	21/389 (5,4%)

I tabell 5 ser vi at til sammen 54 (12,8%) av de 465 trykksvake objekter med ikke-nominale antesedenter som enten var et videreført tema eller som refererte til en felles kontekst i diskursen. Av disse 54 objektene har 33 (61%) veksla mens 21 (39%) står i ikke-veksla posisjon. Veksla *det* som var et videreført tema eller refererte til en felles kontekst i samtalen utgjør 33 (43,4%) av 76 veksla *det* med ikke-nominal antesedent og 21 (5,4%) av de 389 ikke-veksla objektene.

I eksempel (132) – (134) viser jeg til tre eksempler der jeg identifiserte objektet som et videreført tema eller en felles kontekst i samtalen. Jeg har inkludert en god del kontekst i disse eksemplene slik at samtalens tema skal komme tydelig frem.

I (132) ser vi at *det* blir brukt flere ganger i løpet av samtalen til å referere til den samme antesedenten uten at samtalens tema endrer seg. Jeg analyserer også samtalen slik at de diskuterer noe som utgjør en felles kontekst, intervjueren legger til grunn at *det Bardu_ma_03* sier er sant.

- (132) det er interessant å høre i... om mye av **det som hendte den gangen...** må si
det... det er liksom... så fjernt e på en måte for meg da ajg
ja **det...** Bardu_ma_03

e... jeg var jo ikke... med på noe av **det** der jeg var jo født... i enogførti... men for deg er jo **det** ajg
 e **det** er nå... realiteter Bardu_ma_03
 ja ajg
 så... det... er nå... trur er mye der at e... **det livet... i naturen... det** trur jeg nok vil vise seg å bli å sitte lengst **det man var borti der** det e... jeg vet ikke e... det kan vel e... hete det at **det** blir fortrent men e jeg trur... i grunn e på mange måter at e hvis man først begynner å komme seg ut av **det** så... så er det... man fortrenger **det ikke** men det bli bare borte for at e... kanskje det er noe i det at _clears-throat_ livet har da tross alt e et annet innhold... enn akkurat... å fortape seg i i det der Bardu_ma_03
 ja det er klart ajg

I (133) refererer *det*-objektet til en felles kontekst i samtalen. Proposisjonen som danner den felles konteksten er at informantene ikke greier å se unger som gråter i lys av at hun ønsker å bli barnelege. I spørsmålet «*nei, da må du liksom hjelpe*» presupponeres påstanden om *Medby_74* ikke kan se på at barn gråter. I tillegg markerer *Medby_74* at hun er enig i proposisjonen om at hvis hun ser unger som har det vondt så må hun hjelpe ved å begynne svaret sitt med *ja*.

(133) mm... bor han i nærheten av deg eller ? jbj
 ja han bor i Flakkstadvåg kanskje en time å kjøre herifra... tre kvarter kanskje så e vi har alltid vært venner Medby_74
 da ser jeg egentlig for meg at kanskje du også har lyst til å jobbe litt sånn når du skal tenke på utdanning at du kanskje tenker jbj
 mm barnelege eller... det er det jeg har tenkt til Medby_74
 å bli barnelege ja jbj
 ja... ser at alle unger har kreft og sånt... ser at de sliter og har det vondt og jeg greier ikke å se på hvis det er en unge som... står og gråter og... alt så jeg... jeg har aldri greid å se det at unger har stått og grått Medby_74
 nei... da må du liksom hjelpe ? jbj
 ja uansett om mora står ved sia av... så g- jeg greier **det ikke** i flyplassen så... var det en unge som gråt så tok jeg og... blåste opp en ballong også ga den ungen Medby_74
 nei det var jo innmari søtt da jbj
 mm Medby_74

I (134) ser vi derimot et eksempel på et objekt som refererer til et videreført tema eller en felles kontekst i diskursen som ikke har veksla. *Det* refererer til proposisjonen *det er ikke godt å si adjø til dem*. Deretter brukes *det* to ganger til å referere til denne proposisjonen. I tillegg ser det også ut som at informantene er enige om proposisjonen. For eksempel markerer *Medfjordvær_19* enighet ved bruken av *ja ja* og *nei*.

- (134) jeg fikk nå den oppgaven og og skulle ta denne hunden med meg til
Finnsnes... og få han e... *_laughter_*... e at han... de tok livet ut av han
Medfjordvær_20
- front-click_ uff da
Medfjordvær_19
- ja... for det at han M1 så at han kunne ikke ha han han r- han rakk ikke med det
_sekvens_med_sensitive_personopplysninger_ *Medfjordvær_20*
- nei det er klart
Medfjordvær_19
- _uninterpretable_* ja og og det som... jeg tok jo den hun hette Lady... jeg tok henne jo
med meg ... *Medfjordvær_20*
- det var ei s- hunn- hunhund altså
Medfjordvær_19
- ja jeg tok hun med meg til Finnsnes og gikk til denne til e m dyrlegen og skulle få ta
og så sier de det at jeg måtte ta vare på dyret og... og herregud etter *_at* hun e var død
Medfjordvær_20
- _front-click_ _groaning_* *Medfjordvær_19*
- jeg visste ikke mi arme råd hva ... *Medfjordvær_20*
- ja ja hva du gjorde da ? *Medfjordvær_19*
- hva jeg gjorde ? jeg sa m e... *_uninterpretable_* ta vare på hun... ja da sier de det de
skjønnte det at jeg var helt oppgitt... over det derre *Medfjordvær_20*
- _laughter_* ja det kan du skjønne det altså *Medfjordvær_19*
- ja så det er jo det d- j- at må du en gang e... du må en gang si adjø til dem... og da e
har du blitt så glad i dem at det er ikke **godt å si adjø til dem** *Medfjordvær_20*
- ja ja nei det er **ikke det** *Medfjordvær_19*
- ja nei jeg husker da at han M2 hadde vært... e og m den Lady som vi hadde så hadde
hun e... hun hadde gjødd eller hun hadde hun hadde... hun hadde hivd seg etter en
unge *Medfjordvær_20*
- det er slett **ikke det** *Medfjordvær_19*
- og det så det hendte jo det at han M2 han tok hun ut i haugene uti m bak i

4.5 Oppsummering av resultatene og videre diskusjon

I denne delen av oppgaven sammenfatter jeg kort funnene som ble gjort i undersøkelsen før drøftelsen av de ulike momentene i kapittel 5.

Det med nominal antesedent i intetkjønn

I denne undersøkelsen identifiserte jeg til sammen 469 trykksvake *det*-objekter. Det var 4 (0,9%) objekter med en nominal antesedent i intetkjønn og 465 (99,1%) objekter som refererte til en type-DP eller ikke-nominale antesedenter.

At det var få tilfeller der objektene henviste til nominale antesedenter i intetkjønn og den høye vekslingsfrekvensen blant disse objektene stemmer godt overens med funn i andre lignende undersøkelser. I neste kapittel sammenligner jeg disse funnene med lignende undersøkelser som er gjort i norsk talespråk. Denne sammenligningen vil bygge på blant annet funn i Bentzen m.fl. (2013b) som blant annet undersøkte utbredelsen av objektsveksling i norsk.

Det med ikke-nominale antesedenter

Samtlige av de resterende objektene, 76 med veksling og 389 uten veksling, refererte til en type-DP eller til ikke-nominale antesedenter. Undersøkelsen viser at objekter som refererer til predikative ledd veksler svært sjelden i forhold til objekter som refererer til andre ikke-nominale antesedenter. Gjennomsnittlig hadde objektene med ikke-nominale antesedenter veksla 16,3% av tiden.

Den gruppen av objekter med ikke-nominale antesedenter som veksla mest var de objektene som refererte til finitte setninger. Av 138 objekter hadde 29 (21%) av dem veksla mens 109 (79%) sto i ikke-veksla posisjon. Etter objektene som refererte til finitte setninger var *det*-objektene som refererte til en type-DP som gjennomsnittlig hadde veksla oftest. Av de til sammen 98 objektene som refererte til en type-DP hadde 20 (20,4%) av dem veksla mens 78 (79,6%) sto i ikke-veksla posisjon.

De 155 objektene som refererte til verbfraser var totalt sett den største gruppen av objekter. Av disse 155 objektene hadde 24 (15,5%) av dem veksla mens 131 (84,5%) sto i ikke veksla posisjon.

Den minste gruppen av objekter med ikke-nominale antesedenter var de *det*-objektene som refererte til predikative ledd. Det var til sammen 74 objekter som refererte til predikative ledd. Av disse 74 objektene hadde 3 (4,1%) av dem veksla, mens 71 (95,9%) av dem sto i ikke veksla posisjon.

En observasjon vi kan nevne her som vil bli tatt opp og diskutert videre i kapittel 5 er at objektene som refererte til predikative ledd ser ut til å vekslle gjennomsnittlig sjeldnere enn objektene med andre antesedenter (16,3%). Objektene som refererte til predikative ledd veksla bare i 4,1% tilfellene jeg identifiserte. Det kan dermed se ut som at trykksvake objekter med ikke-nominale som refererer til predikative ledd veksler sjeldnere enn objekter med andre antesedenter.

Finitt hovedverb

Av de til sammen 435 objektene som hadde et finitt hovedverb sortert, stod 74 (17%) av dem i veksla posisjon, mens 361 (83%) stod i ikke-veksla posisjon.

De objektene som stod til faktive verb har veksla oftest i undersøkelsen. Det var til sammen 48 objekter som stod til et faktive hovedverb. Av disse 48 objektene hadde 27 (56,3%) av dem veksla, mens 21 (43,7%) stod i ikke-veksla posisjon. Denne gruppen av objekter har dermed veksla mer enn tre ganger så ofte som objektene som refererer til ikke-nominale antesedenter gjennomsnittlig har veksla.

De objektene som stod til ikke-faktive hovedverb har derimot veksla minst i undersøkelsen. Det var til sammen 54 objekter i undersøkelsen som stod til et ikke-faktive hovedverb. Av disse 54 objektene hadde 2 (3,7%) av dem veksla, mens 52 (96,3%) av dem stod i ikke-veksla posisjon.

De 143 objektene som stod til et kopula-hovedverb utgjør den største gruppen innenfor sorteringen etter hovedverbtype. De 128 objektene som ble sortert som «øvrige verb» er den nest største gruppen.

Et tema for videre drøftelse i kapittel 5 blir å diskutere hvordan resultatene for objekter som er komplement til faktive og ikke-faktive verb forholder seg til funna i Andréasson (2008, 2009, 2010) og om hennes analyse av objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter støttes eller ikke av funna i denne undersøkelsen.

Informasjonsstruktur

Av de 465 objektene med ikke-nominale antesedenter i undersøkelsen identifiserte jeg til sammen 54 (11,6%) objekter der objektet var et videreført tema eller refererte til en felles kontekst eller begge deler. Av disse 54 objektene hadde 33 (61%) av dem veksla, mens 21 (39%) stod i ikke-veksla posisjon. Disse objektene utgjorde henholdsvis 33 (43,4%) av de 76 veksla objektene, og 21 (5,4%) av de 389 ikke-veksla objektene.

Oppsummering av geografisk fordeling

I Akershus og i Nord-Trøndelag var det ingen tilfeller der *det* kom foran negasjonen der pronomenet var et trykksvakt *det*-objekt.

De tre fylkene med flest treff på veksla objekter med ikke-nominale antesedenter var Troms, Hedmark og Hordaland. Hordaland og Aust Agder var spesielt interessante fordi det var forholdsvis få treff totalt (15), men likevel hadde såpass mange tilfeller der objektet hadde både en ikke-nominal antesedent og hadde veksla (5/15). De fleste fylkene med veksling viste seg å ha veksla et trykksvakt *det*-objekt med en ikke-nominal antesedent mellom cirka 17 og 20% av tiden.

5 Diskusjon av funn

I dette kapitlet skal jeg diskutere funna i undersøkelsen og se hvordan disse forholder seg til andre tilsvarende undersøkelser på veksling av *det* med ikke-nominale antesedenter.

Diskusjonen er delt inn i 5 prinsipale deler.

I del 5.1 diskuterer jeg «vanlig» objektsveksling, altså veksling av *det* med en nominal antesedent i intetkjønn. I del 5.2 diskuterer jeg de ikke-nominale antesedentene i undersøkelsen og konkluderer hvilken rolle antesedentene i seg selv har for veksling av *det* med ikke-nominale antesedenter. I del 5.3 diskuterer jeg hvilken rolle verbet som tar den pronominal anaforen *det* som komplement ser ut til å spille for veksling av objektene med ikke-nominale antesedenter i undersøkelsen, før jeg til slutt konkluderer hvilken betydning det finitte hoved verbet i setningene har for veksling av *det* med ikke-nominale antesedenter. I del 5.4 diskuterer jeg objektene som refererte til videreførte tema eller til en felles kontekst, og konkluderer hvilken rolle disse momentene har hatt for veksling av *det* med ikke-nominale antesedenter. I del 5.5 drøfter jeg avslutningsvis hvordan de ulike kategoriene kan se ut til å påvirke hverandre i forhold til objektsveksling. Blant annet skal jeg diskutere en mulig sammenheng mellom faktiviteten og tema/kontekst og hvordan disse kan forklare resultatene.

5.1 *Det*-objekter med nominale antesedenter i intetkjønn

I dette underkapitlet sammenligner jeg *det*-objektene som refererer til en nominal antesedent i intetkjønn i undersøkelsen med lignende undersøkelser i Bentzen (2014) og Bentzen m.fl. (2013b). *Det*-objektene i undersøkelsen med nominale antesedenter i intetkjønn representerer «vanlig» objektsveksling. Anderssen & Bentzen (2012) argumenterte for at slike nominale antesedenter ofte er familiære tema, som vanligvis veksles.

I undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus identifiserte jeg 4 trykksvake objekter med en nominal antesedent i intetkjønn. Av disse 4 objektene stod 3 (75%) av dem i veksleposisjon, mens ett (25%) av dem stod i ikke-veksleposisjon. Ettersom det bare var fire relevante treff på vanlig objektsveksling i undersøkelsen er det vanskelig å utlede noen generaliserende slutninger. For å motvirke dette hensynet setter jeg de treffene jeg fant i undersøkelsen i sammenheng med funna i Bentzen m.fl. (2013b) og Bentzen (2014).

Bentzen (2014) er en undersøkelse i blant annet nordisk dialektkorpus. Hun undersøkte blant annet vekslingsfrekvensen av objektspronomenene *meg, deg, ham, henne, oss* og *seg*. Bentzen fant at de trykksvake objektspronomena i norsk spontantale veksla i 149 av 170 (87%) av tilfellene.

Bentzen m.fl. (2013b) undersøkte også veksling av objekter i norsk talespråk rettet mot barn i to norske barnespråkkorpus. De identifiserte til sammen 47 objekter med nominale antesedenter i norsk. Av disse 47 trykksvake objektene hadde 41 (87%) av dem veksla, mens 6 (13%) av dem stod i ikke-veksla posisjon.

Bentzen m.fl. (2013b) undersøkte også objektsveksling av den pronominale anaforen *det*. De identifiserte fire *det*-objekter med nominale antesedenter i intetkjønn. Av disse fire trykksvake *det*-objektene hadde 3 (75%) av dem veksla, mens 1 (25%) stod i ikke-veksla posisjon.

Resultatene som angår «vanlig» objektsveksling i undersøkelsen jeg har gjennomført stemmer dermed godt overens med resultatene i andre undersøkelser av objektsveksling i norsk spontantale. For det første er andelen veksla objekter konsekvent på tvers av undersøkelsene. I både min undersøkelse i nordisk dialektkorpus og i Bentzen m.fl. (2013b) har 75% av *det*-objektene med nominale antesedenter i intetkjønn veksla. Mitt resultat overensstemmer også med resultatene i Bentzen (2014) og Bentzen m.fl. (2013b) der 87% (149/170 og 41/47) av alle de trykksvake objektspronomena med nominale antesedenter har veksla i begge undersøkelsene.

Et annet likhetstrekk mellom min undersøkelse i nordisk dialektkorpus og undersøkelsen i Bentzen m.fl. (2013b) er at trykksvake *det*-objekter sjelden har nominale antesedenter i intetkjønn. Jeg fant at 4 (0,3%) av 469 trykksvake *det*-objekter refererte til nominale antesedenter i intetkjønn.

I Bentzen m.fl. (2013b) finner de til sammen 141 tilfeller der *det* er et trykksvakt objekt. Av disse 141 objektene har 4 (2,8%) av dem en nominal antesedent i intetkjønn og 137 (97,2%) av disse objektene refererer til ikke-nominale antesedenter.

Bentzen (2014) konkluderer med at trykksvake pronominale objekter med nominale antesedenter i samtlige av de skandinaviske språkene typisk veksler. Hun påpeker videre at undersøkelsen viser at objektsveksling ikke er fullstendig obligatorisk i norsk talespråk, som

er årsaken til at 21 (12,4%) av de 170 trykksvake objektene med nominale antesedenter i undersøkelsen stod i ikke-veksla posisjon.

De få resultatene i min undersøkelse som angår veksling av *det* med nominale antesedenter i intetkjønn gir dermed støtte til funna i Bentzen (2014) og Bentzen m.fl. (2013b). Disse objektene har som hovedregel veksla i undersøkelsen jeg har gjennomført, mens ett slikt objekt i Nordland står i ikke-veksla posisjon, og støtter dermed konklusjonen i Bentzen (2014) om at veksling av trykksvake objekter med nominale antesedenter typisk veksler men at denne vekslingen ikke er fullstendig obligatorisk i norsk talespråk.

5.2 *Det*-objekter med ikke-nominale antesedenter

I dette underkapitlet drøfter jeg distribusjonen av objekter med ikke-nominale antesedenter og veksling. I den første delen av dette underkapitlet sammenligner jeg frekvensen av veksling av *det*-objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent med lignende undersøkelser.

I den andre delen av dette underkapitlet diskuterer jeg om typen antesedent har noe å si for om *det*-objektet veksler eller ikke.

5.2.1 Vekslingsfrekvensen for objekter med ikke-nominale antesedenter

Lødrup (2012: 33) argumenterte blant annet for at *det* med ikke-nominale antesedenter som hovedregel representerer ny informasjon og plasseres som hovedregel ikke i veksla posisjon. Anderssen & Bentzen (2012) påpeker blant annet at trykksvake *det*-objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler.

Det teoretiske utgangspunktet er dermed at *det* med ikke-nominale antesedenter som hovedregel ikke veksler. Dette utgangspunktet støttes også opp av undersøkelser som Bentzen m.fl. (2013b). Undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus gir videre støtte for dette utgangspunktet.

Det var til sammen 465 trykksvake *det*-objekter i undersøkelsen. Av disse 465 objektene stod 76 (16,3%) av dem i veksla posisjon, mens 389 (83,7%) av dem stod i ikke-veksla posisjon. Bentzen m.fl. (2013b) fant til sammen 237 tilfeller der trykksvake *det*-objekter i norsk hadde

ikke-nominale antesedenter. 12 (5%) av disse har veksla, mens 225 (95%) står i ikke-veksla posisjon.

Bentzen m.fl. (2013b) har også undersøkt *det* med ikke-nominale antesedenter i et dansk korpus (Plunkett 1985, 1986). De fant til sammen 93 trykksvake *det*-objekter som refererte til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent i den danske delen av undersøkelsen. Av disse 93 objektene stod 14 (15%) av dem i veksla posisjon og 79 (85%) av dem i ikke-veksla posisjon. I den svenske delen av undersøkelsen fant de (2013b) til sammen 258 trykksvake *det*-objekter som refererte til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent. Av disse 258 objektene hadde 2 (1%) av dem veksla, mens 256 (99%) stod i ikke-veksla posisjon.

Bentzen m.fl. (2013: 133) argumenterer for at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent som hovedregel ser ut til å ikke veksele. Resultatet av undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus gir støtte til deres argument.

Undersøkelsen jeg har gjennomført har produsert et tilsvarende resultat som Bentzen m.fl. (2013), og gir videre støtte til det teoretiske grunnlaget om at trykksvake *det*-objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent, som hovedregel ikke veksler, men at veksling ikke nødvendigvis er utelukket.

5.2.2 Antesedentens betydning for om det refererende objektet veksler

I dette underkapitlet skal jeg kort diskutere om *det*-objektets antesedent ser ut til å ha påvirket om objektet veksla eller ikke. Målet med denne diskusjonen er å avgjøre om objekter med en viss type antesedent veksler signifikant oftere enn gjennomsnittet på 16,3% eller i forhold til de andre typene av antesedenter.

Av de 98 trykksvake *det*-objektene i undersøkelsen som refererte til en type-DP hadde 20 (20,4%) av dem veksla, mens (79,6%) av dem stod i ikke-veksla posisjon.

Av de 155 trykksvake *det*-objektene som refererte til en verbfrase hadde 24 (15,5%) av dem veksla, mens 131 (84,5%) av dem stod i ikke-veksla posisjon.

Gruppen av objekter som refererte til verbfraser var den største gruppen i sorteringen av antesedenter. Av de til sammen 465 objektene med ikke-nominale antesedenter refererte 155

(33,3%) av dem til en verbfrase. De 24 (31,6%) veksla objektene som refererte til verbfraser er den nest største gruppen av objekter innenfor sorteringen av antesedenter.

Det var til sammen 138 objekter som refererte til en finitt setning. Av disse 138 objektene hadde 29 (21%) av dem veksla, mens 109 (79%) av dem stod i ikke-veksla posisjon. Gruppen av objekter som refererte til finitte setninger var den nest største gruppen i sorteringen av objektenes antesedenter. Av de til sammen 465 objektene med ikke-nominale antesedenter refererte 138 (29,7%) av dem til en finitt setning.

Av de 74 *det*-objektene i undersøkelsen som refererte til et predikativt ledd har kun 3 (4,1%) av dem veksla, mens 71 (95,9%) av dem står i ikke-veksla posisjon. Objektene som refererte til predikative ledd var den gruppen av antesedenter hvis refererende objekt sjeldnest opptrådte i veksla posisjon. Det faktum at 3 av disse objektene står i veksla posisjon beviser derimot i seg selv at objekter som refererer til predikative ledd *kan* vekslle.

Det teoretiske utgangspunktet og funna i Bentzen m.fl. (2013b) om at objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler, støttes opp av funna i denne undersøkelsen. Derimot kan resultatene også peke mot at *det*-objekter som refererer til predikative ledd opptrer i veksla posisjon vesentlig sjeldnere enn objekter med andre ikke-nominale antesedenter.

I teorikapitlet viste jeg til hvordan Andréasson (2008) knytter objektsveksling i skandinaviske språk opp mot kognitiv status ved at *det*-objektets antesedent typisk har høyere *kognitiv status* når *det*-objektet refererer til et nominalt uttrykk i intetkjønn enn når det refererer til en ikke-nominal antesedent.

Hvis analysen til Andréasson (2008) legges til grunn som forklaring for objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter, kan analysen hennes kanskje peke mot at predikative ledd har lavere kognitiv status enn de andre ikke-nominale antesedentene fordi informantene oftere har valgt en *det* som ikke veksler. Frekvensen av veksling av objekter med de andre ikke-nominale antesedentene var tilnærmet lik gjennomsnittet på 16,3%, mens de objektene som refererte til predikative ledd kun veksla 4,1% av tiden.

5.2.3 Delkonklusjon angående ikke-nominale antesedenter

Sorteringen av objektenes antesedenter ser ikke ut til å vise at objekter med enkelte typer antesedenter veksler vesentlig oftere enn forventet. Utgangspunktet etablert av blant andre Lødrup (2012), Anderssen & Bentzen (2012) og Bentzen m.fl. (2013b) er at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler. Vekslingsfrekvensen til objektene som refererte til en type-DP, en verbfrase eller en setning er nærme gjennomsnittet på 16,3%. Disse objektene har ikke veksla verken mer eller mindre enn forventet.

Derimot veksla *det*-objektene som refererte til predikative ledd sjeldnere enn objektene med andre ikke-nominale antesedenter. Hvis analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering) legges til grunn, kan dette kanskje peke mot at predikative ledd oftere har lavere kognitiv status enn en type-DP, en verbfrase eller en setning har som antesedent. En mulighet jeg diskuterer nærmere i 5.5.4 er at et predikativt ledd kun lisensierer en veksla *det* dersom det predikative leddet er en felles kontekst eller er et videreført tema i diskursen.

Delkonklusjonen angående antesedentenes rolle for om det refererende objektet veksler eller ikke er dermed at objektets antesedent i seg selv ikke ser ut til å ha noen vesentlig innvirkning for om objektet veksler oftere enn forventet. Resultatet kan derimot peke i retning av at objekter som refererer til predikative ledd veksler sjeldnere enn forventet.

5.3 Hvilken rolle spiller verbet?

I dette underkapitlet skal jeg drøfte hovedverbene *det*-objektene som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent står som komplement til. I del 5.2 viste jeg til at slike objekter som hovedregel står i ikke-veksla posisjon. Et mål med denne diskusjonen er å avgjøre om de ulike verbtypene som medfører en signifikant forandring i vekslingsfrekvensen blant objektene stemmer overens med analyseforslagene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering).

For å avgjøre om verbtypene jeg har sortert for har noen innvirkning på frekvensen av veksling av objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent vil jeg sammenligne hvor ofte objektene med de ulike verbtypene har veksla i forhold til gjennomsnittet på 16,3%. Jeg sammenligner også resultatene i denne undersøkelsen med

andre relevante undersøkelser, blant annet Andréassons (2008, 2009, 2010) undersøkelser av faktive og ikke-faktive verbs innvirkning på objektplassering for dansk og svensk.

Et kriterium for å avgjøre om verbtypen har noe å si for om objektet veksler blir å avgjøre om utgangspunktet som sier at objekter med ikke-nominale antesedenter som hovedregel ikke veksler, ikke lengre kan sies å være korrekt for objekter som står til en gitt verbtype.

5.3.1 Faktive og ikke-faktive verb

Andréasson (2008) bygger blant annet på at faktive verb gir verbets komplement en sannhetsverdi. Man antar at når hoved verbet er faktivt blir verbets komplement presupponert, som gir det et høyere kognitiv status og kan lisensiere en *det* i veksla posisjon.

Andréasson (2008, 2009, 2010) viser blant andre til Gundel m.fl. (2003) som diskuterte blant annet hvordan valget av pronominal referent til en gitt antesedent er styrt av antesedentens kognitive status. De viste til at faktorer som faktiviteten kan påvirke hvor abstrakte setninger og verbfraser er og hvor vanskelig de er å behandle kognitivt.

Andréasson (2008) koblet objektsveksling i skandinaviske språk opp mot kognitiv status ved at *det*-objektets antesedent typisk har høyere *kognitiv status* når *det*-objektet refererer til et nominalt uttrykk i intetkjønn enn når det refererer til en ikke-nominal antesedent. Andréasson argumenterte for at *det*-objekter som opptrer i faktive ytringer eller har nominale antesedenter i intetkjønn er lettere å behandle kognitivt og lisensierer oftere objektsveksling. *Det*-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter som derimot opptrer i en ikke-faktiv ytring er vanskeligere å behandle kognitivt enn i faktive ytringer og kan sjelden lisensiere en *det* i veksla posisjon, som vist blant annet i eksemplene (122) og (125) i kapittel 4.

For å teste Andréassons analyse sammenligner jeg hvor ofte faktive og ikke-faktive verb veksler i forhold til hvor ofte objektsveksling gjennomsnittlig på tvers av funna. Andréasson (2008) fant at i deklorative setninger med et objekt med en ikke-nominal antesedent med faktive hovedverb så veksla objektet oftere enn i setninger der objektet stod til et ikke-faktivt verb.

Jeg identifiserte 48 trykksvake *det*-objekter som stod som komplement til faktive verb. Av disse 48 objektene stod 27 (56,3%) av dem i veksla posisjon, mens 21 (43,7%) av dem stod i ikke-veksla posisjon. Til sammenligning identifisert jeg 54 trykksvake *det*-objekter som stod

til ikke-faktive hovedverb. Av disse 54 objektene stod 2 (3,7%) i veksla posisjon og 52 (96,3%) *in situ*.

Andréasson fant at 46% av *det*-objektene som stod som komplement til faktive hovedverb stod i veksla posisjon i dansk. Til sammenligning fant hun at 59,6% av disse objektene stod i veksla posisjon i svensk, gitt valget kun mellom veksla posisjon og *in situ*.

Undersøkelsen jeg har gjort viser dermed den samme tendensen som Andréasson (2008, 2009, 2010). Andréasson (2010) fant også at *det*-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter med faktive hovedverb opptrer i veksla posisjon i rundt halvparten av tilfellene, gitt valget mellom veksla posisjon og *in situ*.

Andréassons (2008, 2009, 2010) analyse koblet objektsveksling av *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter til faktivitet og kognitiv status. Hun argumenterte for at *det*-objekter som opptrer i faktive ytringer er lettere å behandle kognitivt og lisensierer derfor oftere objektsveksling.

Undersøkelsen jeg har gjennomført viser at *det*-objekter som står til faktive verb veksler over tre ganger så ofte som disse objektene har veksla gjennomsnittlig på tvers av kategoriene. Trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter i setninger med et ikke-faktivt hovedverb veksler derimot som hovedregel ikke.

Andréassons (2008, 2009, 2010) analyse av objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter som står til faktive hovedverb kan parafraseres til et logisk argument¹¹ slik:

Hvis det refererende *det*-objektet er komplement til et faktivt hovedverb, så får objektets antesedent oftere en høyere kognitiv status. Hvis antesedenten til *det*-objektet har høy kognitiv status, så lisensieres det ofte en veksla *det*.

Resultatene i denne undersøkelsen viser at et *det*-objekt med en ikke-nominal antesedent som står til et faktivt hovedverb veksler oftere. Gitt at blant andre Gundel m.fl. (2003), Heagarty (2005) og Andréasson (2008, 2009, 2010) påviser en kobling mellom faktivitet og kognitiv

¹¹ Modus ponens: Hvis P så Q. P derfor Q.

status, er det dermed rimelig å anta at det er antesedentens høye kognitive status som oftere lisensierer det veksla *det*-objektet slik Andréassons analyse foreslår.

Jeg har derimot ikke analysert antesedentenes kognitive status i seg selv, men fordi objektene som stod til faktive verb har veksla signifikant oftere, gir det støtte til blant andre Andréassons kobling mellom faktivitet og kognitiv status, og objektsveksling, og bidrar til å sannsynliggjøre denne sammenhengen, selv om den ikke følger av logisk nødvendighet.

Andréasson argumenterer også for at antesedenten til *det*-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter som opptrer i en ikke-faktiv ytring har lavere kognitiv status enn i faktive ytringer. I denne undersøkelsen har disse objektene veksla i kun 2 av 54 tilfeller, og er dermed den kategorien av objekter som har veksla minst.

Resultatene i denne undersøkelsen kan dermed antyde at antesedenten til et *det*-objekt som er komplement til et ikke-faktivt verb, ikke bare har lavere kognitiv status enn et tilsvarende objekt som står til et faktivt verb, slik Andréasson (2008, 2009, 2010) argumenterer for, men også at antesedentene til disse objektene oftere har en lavere kognitiv status enn hvis de står til et verb som ikke er ikke-faktivt. Med andre ord kan det i forbindelse med objektsveksling se ut til at et ikke-faktivt hovedverb har motsatt effekt av et faktivt verb.

Et argument for denne hypotesen er at hvis faktivitet oftere gir antesedenten en høy kognitiv status, og kognitiv status påvirker frekvensen av objektsveksling, så kan en lav frekvens av veksling indikere at antesedenten til et *det*-objekt som står til et ikke-faktivt hovedverb oftere ha en lav kognitiv status som ikke lisensierer en *det* i veksla posisjon.

Objekter som står til et ikke-faktivt verb veksler omtrent fem ganger så sjelden i undersøkelsen enn objektene gjennomsnittlig har veksla på tvers av kategoriene. En mulig forklaring kan være at antesedenten til disse objektene oftere har lav kognitiv status enn objektene med ikke-nominale antesedenter gjennomsnittlig har hatt.

Resultatet av sorteringen av objekter som står til faktive eller ikke-faktive verb i min undersøkelse kan også peke i retning av at norsk talespråk ligger nærmest Andréassons (2010) funn for svensk og ikke dansk skriftspråk fordi gitt valget mellom veksla posisjon og *in situ* viser både Andréassons (2010) svenske funn og funna i denne oppgaven en overvekt av objekter plassert *in situ* i forhold til i veksla posisjon. Andréassons danske funn ser derimot ut

til å vise at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter oftere står i veksla posisjon enn *in situ*.

5.3.2 Kopula-verb

I denne delen av oppgaven diskuterer jeg funna i korpuset der trykksvake objekter med ikke-nominale antesedenter stod i setninger med et kopula-hovedverb. Andréasson (2010: 40) foreslår en undersøkelse av kopulaverbet *er* og verbfrasen *gjøre – det* i forbindelse med veksling av *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter.

Jeg identifiserte til sammen 143 *det*-objekter som refererte til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent i setninger der det finite hovedverbet var en finitt form av kopulaverbet *være*. Av disse til sammen 143 objektene hadde 11 (7,7%) av dem veksla, mens 132 (92,3%) av dem stod i ikke-veksla posisjon.

Et annet trekk ved disse setningene, er at de utgjør flesteparten av tilfellene der subjektet og objektet er identisk (altså at både subjektet og objektet har formen av pronomenet *det*). I eksempel (135) under ser vi et eksempel på en slik setning med identisk subjekt og objekt i en setning med det finite hovedverbet *var*.

(135) Nei **det** var **ikke det** Lindås_04gk

Med en vekslingsfrekvens på 11/143 (7,8%) har objektene i denne kategorien som hovedregel ikke veksla. Objektene i denne kategorien har veksla cirka halvparten så ofte som objektene gjennomsnittlig veksla på tvers av alle kategoriene. Derimot viser de 10 objektene i denne kategorien som har veksla at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter ikke nødvendigvis er utelukket fra å vekslle.

Sorteringen av trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter i setninger med det finite kopulaverbet ser dermed ut til å følge hovedregelen presentert av Lødrup (2012), Anderssen & Bentzen (2012) og Bentzen m.fl. (2013b) om at objekter med ikke-nominale antesedenter som hovedregel ikke vekslar, men at veksling ikke nødvendigvis er utelukket.

5.3.3 Gjøre-verb

Andréasson (2010) foreslo at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter i setninger med det finite hoved verbet *gjøre* kunne påvirke vekslingsfrekvensen til objektet. Bentzen m.fl. (2013a) viser blant annet at frasen *gjøre det* er distinkt fra pronomenet *det*. De viser til at frasen *gjøre det* som hovedregel ikke veksler i motsetning til pronomenet *det* med en nominal antesedent i intetkjønn.

Bentzen m.fl. (2013) viser i sitatet under til at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter ofte refererer til en verbfrase og fungerer som en predikatsanafor, og at disse objektene som hovedregel ikke står i veksla posisjon.

In the case of the surface anaphoric *gjøre det*, it is more as if *gjøre* is a light verb (it shows so aktionsart restrictions) and *det(s)*, is a predicate anaphor of a special kind: it selects for an elided verbal projection. Its anaphoric properties are thus indirect, as a result of the more general requirement that elided material have a certain kind of antecedent. (Bentzen m.fl. (2013a: 123).

I undersøkelsen identifiserte jeg til sammen 62 *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som var komplement til *gjøre*. Av disse 62 objektene stod 9 (14,5%) i veksla posisjon, mens 53 (85,5%) stod i ikke-veksla posisjon.

Resultatene av denne sorteringen viser dermed den samme tendensen som Bentzen m.fl. (2013a) finner: *det*-objekter i frasen *gjøre det* veksler som hovedregel ikke. Samtidig viser de 9 objektene i denne kategorien som har veksla at veksling ikke nødvendigvis er utelukket. Sorteringen av disse objektene i undersøkelsen støtter også Bentzen m.fl. (2013a) i at *det*-objektet i frasen *gjøre det*, der *det*-objektet har en ikke-nominal antesedent, så fungerer *det*-objektet ofte som en predikatsanafor. Objektene i denne kategorien har veksla omtrent like ofte som objektene har veksla på tvers av kategoriene og objektene som refererte til verbfraser har veksla. Det ser derfor ikke ut til at verbet *gjøre* i seg selv har noen påvirkning for om objektet veksler eller ikke.

Derimot kunne en videre undersøkelse av disse objektene kaste lys på om det er en forskjell på hvor ofte disse objektene veksler dersom de er *light verbs*, dvs. verb med lite semantisk innhold eller ikke, slik Bentzen m.fl. (2013a) foreslår. En slik videre sortering av objektene i denne undersøkelsen måtte dessverre bortprioriteres av hensyn til tid og omfang.

5.3.4 Øvrige verb

De øvrige verbene jeg har sortert for var de som ikke falt inn under de andre kategoriene. De fleste av de øvrige verbene i setningene jeg analyserte var verb som ofte fungerer som hjelpeverb, som *kan*, *skulle* og *har*. Særlig objekter som refererte til verbfraser hadde denne typen hovedverb i ytringen, for eksempel i (142) under.

(136) Jeg **får** det ikke til (å spille kort)

Kvænangen_01um

Objektene i denne kategorien har dermed veksla omtrent like sjelden som objektsveksling på tvers av kategoriene har funnet sted, henholdsvis 18,8% vs. 16,3%. Det ser derfor ikke ut til at disse verbene har påvirket om objektet veksla eller ikke. Som hovedregel står objektene i denne kategorien i ikke-veksla posisjon, mens veksling har funnet sted unntaksvis.

Ettersom disse objektene ikke har veksla i noen signifikant grad mer eller mindre enn det som er forventet i lys av Bentzen m.fl. (2013b) og denne undersøkelsen, er det ikke noen grunn til å anta at disse verbene i seg selv har påvirket om objektet veksler eller ikke. Disse objektene ser ut til å følge den samme overordna tendensen som *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter følger på tvers av kategoriene; de veksler som hovedregel ikke, men veksling er ikke nødvendigvis utelukket.

5.3.5 Delkonklusjon angående setningens hovedverb

Sorteringen av hovedverbet de veksla *det*-objektene med ikke-nominale antesedenter står til i undersøkelsen viser for det første at objekter som er komplement til faktive hovedverb veksler mye oftere enn når de er komplement til de andre verbtypene, akkurat som Andréassons (2008, 2009, 2010) analyse tilsier, og som hun fant for dansk og svensk skriftspråk. For det andre viser denne undersøkelsen at *det*-objekter som står til ikke-faktive verb eller kopula-verb veksler betydelig sjeldnere enn objektene har veksla gjennomsnittlig på tvers av kategoriene. For det tredje viser undersøkelsen at *det*-objekter som står til verbet *gjøre* eller til et av de øvrige verbene i undersøkelsen, veksler med samme frekvens som veksling har forekommet på tvers av kategoriene jeg har sortert for. Siden *det*-objektene som er komplement til *gjøre* eller et øvrig verb ser ut til å følge det samme vekslingsmønstrer som objektene ellers, ser det ikke ut til at disse verbene i seg selv har påvirket frekvensen av veksling.

Utgangspunktet etablert av blant andre Lødrup (2012), Anderssen & Bentzen (2012), Bentzen m.fl. (2013a) og Bentzen m.fl. (2013b) er at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler, noe som ser ut til å gjelde på tvers av de ulike verbgruppene jeg har sortert for, med unntak av de objektene som stod til faktive og semi-faktive verb.

Den eneste verbtypen som i undersøkelsen bryter med hovedregelen om at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler er de faktive og semi-faktive verbene. Objektene som står til disse verbene har veksla i over halvparten av tilfellene i undersøkelsen og kan derfor ikke sies å hovedsakelig ikke veksle. Samtidig har objekter som står til både de ikke-faktive og kopulaverbet veksla i enkelte tilfeller, noe som beviser at disse verbtypene i seg selv ikke nødvendigvis utelukker veksling. I 5.5 diskuterer jeg om kopula-verb og ikke-faktive verb i lys av både Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (2012, under publisering). Undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus gir kort oppsummert støtte til Andréassons (2008, 2009, 2010) analyse der et faktivt hovedverb medfører en høyere frekvens av veksling av *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter. I tillegg ser det også ut til at ikke-faktive verb og kopulaverbet *være* fører til at objektet veksler enda sjeldnere enn gjennomsnittlig.

5.4 Informasjonsstruktur og objektsveksling

I dette underkapitlet skal jeg drøfte hvilken rolle referanse til en felles kontekst eller til et videreført tema ser ut til å ha spilt for om objektet veksla eller ikke. I 5.2 viste jeg til at *det*-objekter som hovedregel opptrer i ikke-veksla posisjon. Et mål med denne diskusjonen er å avgjøre om et *det*-objekts referanse til et videreført tema eller en felles kontekst medfører en signifikant økning i vekslingsandelen blant objektene.

Anderssen & Bentzen (under publisering) argumenter for at objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent veksler oftere når *det*-objektet refererer til en felles kontekst eller er et videreført tema. I dette underkapitlet diskuterer jeg om dette var tilfellet i undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus.

For objektsveksling betyr dette at *det* med ikke-nominale antesedenter kan veksla til tross for at de ikke nødvendigvis utgjør familiære tema, dersom objektet refererer til en *felles kontekst* mellom taleren og lytteren. Anderssen & Bentzen (under publisering) viser at en felles

kontekst oppstår når to eller flere samtalepartnere deler, eller er enige om en eller annen proposisjon.

Anderssen & Bentzen påpeker derimot at veksling av *det*-objekter som refererer til ikke-nominale antesedenter, og som er videreførte tema eller refererer til en felles kontekst ikke nødvendigvis er obligatorisk. De påpeker at når *det*-objektet refererte til en felles kontekst, så foretrakk et flertall av de norske informantene objektet i veksla posisjon. De finner at vekslinga ser ut til å være påvirket av statusen til antesedenten til det refererende *det*-objektet.

I undersøkelsen jeg har gjennomført identifiserte jeg 54 (11,6%) av 465 objekter med ikke-nominale antesedenter som refererte til videreførte tema eller som refererte til en felles kontekst. Av disse 54 objektene hadde 33 (61%) veksla, mens 21 (39%) stod *in situ*. I undersøkelsen har dermed flertallet av disse *det*-objektene veksla, som gjenspeiler resultatet i Anderssen & Bentzen (under publisering). Resultatene av denne undersøkelsen gir dermed støtte til Anderssen & Bentzen (under publisering) argument.

I (137) ser vi et eksempel på et *det*-objekt i undersøkelsen som er et videreført tema. I dette eksemplet er antesedenten til det veksla objektet en type-DP (*graut*). Det som kjennetegner et slikt videreført tema, er at det allerede er introdusert i samtalen som et *aboutness*-tema. Dermed får man ofte først en instans der det ikke veksler, og følgende veksler i andre instans, som i eksemplet i (137).

(137) Ja... em kan spørre også... hadde dere spiste dere **graut** ? jbj
ja... far likte **det** godt og jeg gjorde **det** ikke Surnadal_19

I tillegg representerer de 33 veksla objektene som refererer til en felles kontekst eller til et videreført tema hele 33/76 (43,4%) av de veksla objektene. Analysen til Anderssen & Bentzen (under publisering) alene kan dermed forklare nesten halvparten av de veksla objektene i denne undersøkelsen. Til sammenligning representerer disse objektene kun 21/389 (5,4%) av de ikke-veksla objektene.

Disse objektene var de *det*-objektene med ikke-nominale antesedenter som veksla oftest. Undersøkelsen jeg har gjennomført i nordisk dialektkorpus er dermed til støtte for Anderssen & Bentzen (under publisering) og Bentzen m.fl. (2013b) som viser og argumenter for at hovedregelen om at objekter med ikke-nominale antesedenter ikke veksler, ikke gjelder for objekter som refererer til en felles kontekst eller til et videreført tema. De 21 objektene som

var videreførte tema eller refererte til en felles kontekst i diskursen som stod i ikke-veksla posisjon støtter også Anderssen & Bentzens (under publisering) funn om at denne typen objekter ikke obligatorisk må veksle.

Hovedregelen for *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter er å ikke veksle i de fleste tilfeller. Denne hovedregelen ser derimot ikke ut til å gjelde for objekter som refererer til en felles kontekst eller som til et videreført tema fordi et flertall av disse objektene (61%) har veksle.

5.5 Kategorienes påvirkning på hverandre og veksling

I dette underkapitlet oppsummerer jeg kort hvilke av kategoriene jeg har sortert for som ser ut til å påvirke veksling av *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter. Deretter drøfter jeg hva årsaken kan være til at de aktuelle kategoriene har ført til mer eller mindre veksling av objektene.

5.5.1 Oppsummering av diskusjonen så langt

Blant andre Lødrup (2012) argumenterte for at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som hovedregel ikke opptrer i veksla posisjon. Anderssen & Bentzen (2012) konkluderer blant annet med at trykksvake *det*-objekter som refererer til en type-DP eller en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke veksler, med enkelte unntak.

Dette utgangspunktet støttes også opp av undersøkelser som for eksempel Bentzen m.fl. (2013b). Undersøkelsen jeg har gjennomført gir støtte for dette teoretiske utgangspunktet og funna i Bentzen m.fl. (2013b). I undersøkelsen jeg har gjennomført var det til sammen 465 trykksvake *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter. Av disse 465 objektene stod 76 (16,3%) av dem i veksla posisjon, mens 389 (83,7%) av dem stod i ikke-veksla posisjon. Hovedregelen om at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller til ikke-nominale antesedenter som hovedregel ikke veksler, men ikke nødvendigvis er utelukket fra å veksle ser ut til å gjelde objektene som refererte til en type-DP, en verbfrase eller til en setning. Objektene som stod som komplement til verbet *gjøre* eller et av de øvrige verbene ser også ut til å følge hovedregelen.

Det var derimot tre kategorier av *det*-objekter som ser ut til å ha påvirket vekslingsfrekvensen av objektene i undersøkelsen. For det første har objekter som stod som komplement til faktive verb, eller som refererte til en felles kontekst eller et videreført tema veksla i over halvparten av tilfellene. For det andre har objekter som refererte til predikative ledd, eller stod til ikke-faktive verb og kopulaverbet veksla vesentlig sjeldnere enn objektene gjennomsnittlig veksla på tvers av kategoriene.

Temaet for den videre diskusjonen vil for det første være hvorfor objektene som stod som komplement til faktive hovedverb eller refererte til en felles kontekst eller til et videreført tema har veksla så ofte. For det andre diskuterer jeg hvorfor objekter som refererte til predikative ledd, eller stod til ikke-faktive eller kopula-verb har veksla så sjelden, og hva som har gjort at de unntaksvis veksla.

5.5.2 Faktivitet og referanse til videreført tema / felles kontekst

I undersøkelsen viste det seg at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som enten var komplement til et faktive hovedverb eller refererte til et videreført tema eller en felles kontekst veksla i over halvparten av tilfellene. Et videre likhetstrekk mellom objektene i disse to kategoriene er at i begge tilfellene veksla objektene i disse to kategoriene tilnærmet like ofte. I denne delen av diskusjonen drøfter jeg hvordan faktiviteten og referansen til en felles kontekst kan antas å henge sammen.

Jeg er ikke den første som antar en sammenheng mellom faktiviteten og referansen til en felles kontekst eller et videreført tema. I teorikapitlet viste jeg til at Andréasson (2008, 2009, 2010) påpeker at dersom referenten til *det*-objektet i en ikke-faktiv kontekst allerede er referert til i samtalen av et pronominalt objekt, så tillates objektsveksling, Andréasson viste med andre ord allerede her til at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter oftere kan vekslende dersom de refererer til et videreført tema i diskursen. Andréasson (2008) argumenter for at videreførte tema i diskursen har høy kognitiv status, som gjør at objektet oftere kan vekslende. Andréassons analyse kobler på denne måten antesedentens rolle som videreført tema til antesedentens kognitive status.

Det er også påvist en mulig sammenheng mellom faktiviteten og referansen til felles kontekst. Anderssen & Bentzen (under publisering) antar at når en proposisjon er en del av en felles

kontekst så ansees den som et faktum av talerne. De viste blant annet til eksempel (68) i teorikapitlet, her gjentatt som (138) fra Anderssen & Bentzen (under publisering: 11-12):

- (138) a. Har Vera har fått sparken?
b. Ja, visste du **{?det} ikke {det}**?
a. Hun forteller **{det} vel ikke {??det}** til noen ennå.

Jeg har i sitatet under dette avsnittet inkludert deres egen kommentar til eksemplet ovenfor som beskriver hvordan referanse til en felles kontekst antas å være koblet til faktiviteten. Person *a* spør person *b* om Vera har fått sparken. Ved å stille dette spørsmålet introduseres spørsmålet om Vera har fått sparken som samtalestema (et *aboutness* tema). Person *b* godtar dette temaet og refererer til proposisjonen med pronomenet *det* i ikke-veksla posisjon, som forventet med et *aboutness*-tema. Anderssen & Bentzen påpeker at siden den originale proposisjon er et spørsmål, så kan den ikke være etablert kunnskap delt av person *a* og *b*, og person *b* svarer videre med et nytt spørsmål. De påpeker derimot at dersom person *a* i neste omgang godtar proposisjonen som et faktum i lys av person *b* sitt tilsvarende, så blir proposisjonen som *det* refererer til etablert som en *felles kontekst* mellom person *a* og *b*.

When speaker A asserts that Vera has been fired, and B answers ‘yes, but her husband probably doesn’t know yet’, B has, by her response accepted A’s assertion as a fact, and continues to talk about issues related to this fact. (Anderssen & Bentzen, under publisering: 16).

Andréassons (2008, 2009, 2010) analyse av objektsveksling koblet faktiviteten til antesedentens kognitive status. Hvis antesedenten har tilstrekkelig høy kognitiv status, så kan taleren velge et trykksvakt refererende *det*-objekt i veksla posisjon. Anderssen & Bentzen (under publisering) kobler også referanse til et videreført tema eller en felles kontekst, til antesedentens status i diskursen.

I (139) er antesedenten til det veksla objektet proposisjonen om *at startbacken handsa*. Det som kjennetegner et videreført tema, er at det allerede er introdusert i samtalen, i denne samtalen ser vi at når *Botnhamn_03* veksler objektet, er det allerede brukt to *det*-objekter til å referere til antesedenten, som er blitt det etablerte diskurstemaet i samtalen. *Botnhamn_06* godtar i tillegg denne proposisjonen med frasen *ja det så vi*. Dermed etableres proposisjonen som en felles kontekst mellom talerne, og begge talerne anser proposisjonen som et faktum. I tillegg ser vi at objektet står som komplement til det faktive verbet *så*.

- (139) og sist kamp nå i Tromsø... så... så jo vi klart at... a- **at Start-backen...**
handsa ... med vilje slo ballen ut	<i>Botnhamn_03</i>
ja ok ja det så vi... det så vi	<i>Botnhamn_06</i>
ja det så han men dommeren så det ikke han var ikke plassert... linjemannen så det	
ikke han var ikke plassert	<i>Botnhamn_03</i>
ja det e sant du ser det går det svinger alle veier	<i>Botnhamn_06</i>

Med disse sammenhengene mellom faktiviteten, kognitiv status, og referanse til felles kontekst eller videreført tema, kan følgende argument stilles opp: hvis faktiviteten og referanse til en felles kontekst henger sammen slik Anderssen & Bentzen (under publisering) antar, og Andréasson (2008) har rett i at faktiviteten fører til økt kognitiv status for antesedenten, og at et videreført tema også har høy kognitiv status, og at høy kognitiv status oftere tillater et refererende *det*-objekt i veksla posisjon, så kan kognitiv status og faktiviteten være det felles grunnlaget mellom analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) som avgjør om *det*-objektet kan stå i veksla posisjon eller ikke.

Hvis vi antar at både Andréassons og Anderssen & Bentzens analyser av objektsveksling av *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter er korrekte, slik resultatene av undersøkelsen peker mot, så kan det dermed se ut til at antesedentens kognitive status er helt eller delvis avgjørende for om det refererende *det*-objektet kan veksle eller ikke. Dette argumentet forutsetter at faktiviteten fører til en høy kognitiv status for antesedenten, og at koblingen Andréasson (2008) gjør mellom kognitiv status og objektsveksling er korrekt.

I denne undersøkelsen kan faktiviteten og referanse til et videreført tema eller en felles kontekst redegjøre for de fleste av de veksla objektene i undersøkelsen. Jeg fant til sammen 26 veksla objekter som var komplement til faktive verb og 33 veksla objekter som refererte til en felles kontekst eller til et videreført tema.

Det er flere likhetstrekk blant objektene i undersøkelsen som er komplement til faktive hovedverb, og objektene som refererer til en felles kontekst eller et videreført tema. For det første veksler begge gruppene oftere enn andre tilsvarende objekter i de andre kategoriene. For det andre veksler disse to gruppene av objekter omtrent like ofte (henholdsvis 56% og 61% av tiden). En tredje (men ikke *nødvendigvis* relevant) likhet mellom disse to kategoriene er at det var omtrent like mange treff på dem (47 og 54) i undersøkelsen.

At objektene i disse kategoriene ikke bare veksler oftere enn de andre objektene men også like ofte som analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) tilsier i et hittil stort sett uprøvd datagrunnlag, viser at disse analysene er på rett vei. Dette, i tillegg til at disse objektene veksler omtrent like ofte bidrar til å styrke deres argumenter om at faktivitet og referanse til felles kontekst, og kognitiv status og referanse til et videreført tema, påvirker objektsveksling.

Likhetstrekkene i resultatene mellom de objektene som står til faktive hovedverb, og de som refererer til en felles kontekst eller er et videreført tema, i undersøkelsen jeg har gjennomført kan dermed være til støtte for antakelsen til Anderssen & Bentzen (under publisering) om at det finnes en kobling mellom referanse til felles kontekst og faktivitet. Disse likhetstrekkene kan også være til støtte for Andréassons (2008) kobling mellom faktivitet og kognitiv status, og objektsveksling, og referanse til et videreført tema og kognitiv status. Jeg har i dette delkapitlet diskutert hvordan en slik kobling kan henge sammen. Denne sammenhengen mellom faktivitet, kognitiv status, og referanse til en felles kontekst eller til et videreført tema støttes også av funna i undersøkelsen jeg har gjennomført.

5.5.3 Kopulaverb, ikke-faktive verb og referanse til predikative ledd

I dette underkapitlet drøfter jeg *det*-objektene som veksla betydelig mindre enn objektene ellers i undersøkelsen har veksla. Dette var de *det*-objektene som refererte til predikative ledd, eller som stod som komplement til enten et ikke-faktivt verb eller et kopulaverb. Jeg vil i denne diskusjonen fortsette å legge til grunn analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) på samme måte som i forrige delkapittel. Jeg foreslår én mulig forklaring (basert på faktivitet og kognitiv status) på hvorfor disse objektene har veksla så sjelden i forhold til andre *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter, og hvorfor de har veksla i enkelte tilfeller.

I 5.3.1 argumenterte jeg for at resultatene i denne undersøkelsen kan peke mot at antesedenten til et *det*-objekt som er komplement til et ikke-faktivt verb, ikke bare har lavere kognitiv status enn et tilsvarende objekt som står til et faktivt verb, slik Andréasson (2008, 2009, 2010) argumenterer for, men også at antesedentene til disse objektene har en lavere kognitiv status enn hvis de står til et verb som ikke er ikke-faktivt. Med andre ord kan det i forbindelse med objektsveksling se ut til at et ikke-faktivt hovedverb har motsatt effekt av et faktivt verb.

Jeg foreslo at hvis faktiviteten gir antesedenten en høy kognitiv status, og kognitiv status påvirker frekvensen av objektsveksling, så kan en lav frekvens av veksling indikere at antesedenten til et *det*-objekt som er komplement til et ikke-faktivt hovedverb har en lav kognitiv status som ofte ikke lisensierer en *det* i veksla posisjon.

Hvis vi legger til grunn at faktiviteten fører til en høyere kognitiv status for antesedenten, som videre fører til at objektet oftere kan veksle, slik Andréasson (2008) argumenterer for, og i tillegg antar at ikke-faktivitet kan føre til lavere kognitiv status, som igjen fører til sjeldnere veksling, så kan objektene i undersøkelsen som sjelden veksler antas å ha lavere kognitiv status enn objektene som veksler oftere.

Ettersom disse objektene har veksla signifikant sjeldnere enn objektene hadde veksla gjennomsnittlig på tvers av kategoriene kan det videre se ut til objektene som refererer til predikative ledd eller står som komplement til et kopulaverb har tilsvarende lav kognitiv status som objektene som stod til de ikke-faktive verbene. Årsaken til at jeg antar at disse antesedentene har tilsvarende lav kognitiv status er at disse objektene har gjennomsnittlig veksla omtrent like sjelden, som vist i tabell 4.

Et argument for at disse objektene ikke veksler fordi de har lavere kognitiv status, er at i de fleste tilfeller der disse objektene har veksla, så er antesedenten i et stort flertall av tilfellene et videreført tema eller en felles kontekst. Av de til sammen 11 objektene som stod som komplement til kopulaverbet i veksla posisjon, refererte 7 (63,6%) av dem til et videreført tema eller en felles kontekst. Av de 3 *det*-objektene som refererte til predikative ledd, refererte alle tre av dem til et videreført tema eller en felles kontekst. Av de 2 veksla objektene som stod som komplement til ikke-faktive verb, refererte minst ett av dem til et videreført tema eller en felles kontekst. Av de til sammen 16 *det*-objektene innenfor disse tre kategoriene refererte dermed 11 (69%) av dem til et videreført tema eller en felles kontekst.

I (124), her gjentatt som (140) så vi et eksempel på et veksla *det*-objekt som står til det ikke-faktive hovedverbet *trur*. I dette eksemplet ser vi at i frasen *så rakler det veit du*, brukes *det*-objektet til å referere til samme antesedent som det veksla objektet som følger like etterpå. Det veksla *det*-objektet i (140) refererer dermed til et videreført tema i diskursen.

Kirkenær_04gk bruker også det faktive verbet *vite* flere ganger i forbindelse med temaet i samtalen, noe som kan peke mot at hun anser konteksten i samtalen (om at riksveien som går gjennom Kirkenær er livsfarlig) som faktiv.

(140) Ja... det er ikke så m- mange steder som har en riksveg midt igjennom
lenger...det *mj*
så det ... nei det er ikke det nei og **de stopper jo aldri det veit du** så egentlig skulle
de ha lagt dem unna så slapp vi den tungtrafikken men det er jo nok e b- det etter
denne rullesteinen ble så er det jo nok egentlig at det v- kommer en henger med som
ikke har festa sakene sine så rakler **det veit du** trur du **trur det ikke** altså hadde jeg
aldri trudd så det er e n- n- slik sett så er den miljøgata helt... galt navn
Kirkenær_04gk

Et interessant trekk ved resultatene for disse objektene er at de ser ut til å veksle langt oftere dersom de refererer til en felles kontekst eller et videreført tema. Dette er et interessant resultat fordi det kan peke mot at disse objektene ser ut til å påvirkes av faktivitets og kognitiv status.

Hvis faktivitets og/eller en høy kognitiv status er avgjørende for om disse objektene kan veksle, så kan det forklare hvorfor majoriteten av objektene som refererte til predikative ledd, eller stod som komplement til kopulaverbet eller et ikke-faktivt verb i veksla posisjon, også refererte til en antesedent som var et videreført tema eller en felles kontekst i diskursen. Det kan se ut til at disse objektene veksler fordi de har fått høy kognitiv status i kraft av å referere til en felles kontekst eller til et videreført tema. En slik sammenheng vil være et videre argument for at objektsveksling er koblet til faktivitets og kognitiv status, slik analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) foreslår og referanse til videreført tema eller til en felles kontekst slik Anderssen & Bentzen (under publisering) foreslår.

Derimot er denne slutningen ikke nødvendigvis korrekt. For det første er det som Schütze (2011) påpekte alltid en utfordring med korpusundersøkelser at man i enkelte tilfeller kan få mangel på treff og at enkelte språklige fenomener er så sjelden at det kan være problematisk å finne eksempler på dem i korpus. Dette kan være tilfelle med objekter som refererer til predikative ledd eller som er komplement til kopulaverb eller ikke-faktive hovedverb i veksla posisjon. Denne mangelen på treff betyr ikke nødvendigvis at disse tre kategoriene veksler sjeldnere, det kan også bare være færre tilfeller av dem i veksla posisjon i nordisk dialektkorpus enn av de andre kategoriene ved tilfeldighet.

5.5.4 Oppsummering og kommentar til diskusjonen

Analysene av objektsveksling som er foreslått av Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) forklarer store deler av resultatene i undersøkelsen jeg har gjennomført. Undersøkelsen viser at deres analyser kan forklare majoriteten av de veksla *det*-objektene med ikke-nominale antesedenter i lys av faktivitet, kognitiv status, og referanse til felles kontekst eller til et videreført tema.

Jeg har også diskutert hvordan koblingen mellom faktivitet og kognitiv status kan anvendes til å gi én mulig forklaring for hvorfor objekter som refererer til predikative ledd eller som er komplement til ikke-faktive- eller kopulaverb veksler sjeldnere enn objektene gjennomsnittlig har veksla på tvers av kategoriene. Jeg diskuterte også hvordan en slik forklaring basert på analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) kan forklare de fleste tilfellene der disse objektene likevel har veksla.

6 Avslutning

Problemstillingen i denne oppgaven var å undersøke om de nyere forklaringsmodellene for objektsveksling av *det* med både nominale og særlig ikke-nominale antesedenter kan redegjøre for resultatene av en undersøkelse i et hittil (stort sett) utestet datagrunnlag. For å undersøke de ulike analyseforslagene av objektsveksling gjennomførte jeg en korpusundersøkelse i nordisk dialektkorpus. En tilsvarende undersøkelse på dette temaet er ikke tidligere gjennomført i akkurat dette korpuset, og slik sett bidrar denne oppgaven med nye empiriske data.

Særlig relevante teorier i denne undersøkelsen var blant andre Lødrup (2012), Anderssen & Bentzen (2012) og Bentzen m.fl. (2013b) fordi de bidro til å danne det gjeldene teoretiske utgangspunktet om at *det*-objekter som refererer til en type-DP eller til en ikke-nominal antesedent som hovedregel ikke opptrer i veksla posisjon. Et annet relevant teoretisk utgangspunkt var analysen til Andréasson (2008, 2009, 2010) fordi hun koblet objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter til faktivitet og kognitiv status. Et siste teoretisk utgangspunkt var Anderssen & Bentzens (under publisering) analyse som koblet objektsveksling av *det* med ikke-nominale antesedenter til videreførte tema og referanse til en felles kontekst. Disse to analysene kan forklare majoriteten av de veksla objektene i denne oppgaven.

Undersøkelsen jeg har gjennomført viste tilsvarende vekslingsmønstre for *det*-objekter både med nominale og ikke-nominale antesedenter som Bentzen m.fl. (2013b) og Bentzen (2014). *Det*-objekter som refererer til en type-DP, en setning eller en verbfrase, eller som var komplement til *gjøre* eller et øvrig verb har veksla omtrent like ofte i denne undersøkelsen. Resultatet av sorteringen viste også at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som var komplement til faktive verb, eller som refererer til en felles kontekst eller et videreført tema veksler i over halvparten av tilfellene, akkurat som analysene til Andréasson (2008, 2009, 2010) og Anderssen & Bentzen (under publisering) tilsier. Undersøkelsen kan også se ut til å antyde at objekter som refererer til predikative ledd, eller som var komplement til et ikke-faktivt- eller et kopulaverb veksler enda sjeldnere enn *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter veksler gjennomsnittlig. I 5.5.3 foreslo jeg en mulig forklaring på hvordan analysene til Andréasson og Anderssen & Bentzen kunne brukes for å redegjøre for disse resultatene.

Et interessant trekk ved resultatene i undersøkelsen var at *det*-objektene med ikke-nominale antesedenter ser ut til å vekse med tre ganske konsekvente frekvenser. For det første har objektene som refererer til en felles kontekst eller til et videreført tema, eller står som komplement til et faktive verb, veksla rundt 60% av tiden. For det andre har de objektene som refererte til predikative ledd eller som var komplement til et ikke-faktive- eller kopulaverb veksla rundt 5% av tiden. For det tredje har de øvrige objektene veksla rundt 16-20% av tiden. At disse gjennomsnittlige vekslingsfrekvensene er så konsekvente kan kanskje peke i retning av at det finnes tre ulike nivåer for *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter, der det høyeste nivået oftest velger et veksla *det*-objekt, og det laveste nivået sjelden velger en veksla *det*.

Det er likevel særlig tre spørsmål oppgaven og diskusjonen ikke gir noe entydig svar på. For det første, hvorfor veksler ikke samtlige av objektene som var komplement til faktive verb, eller som refererer til en felles kontekst eller et videreført tema? For det andre, hva har ført til at *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som verken står til faktive verb, eller refererer til et videreført tema eller en felles kontekst likevel har veksla i enkelte tilfeller. For det tredje er det ikke åpenbart hvorfor predikative ledd eller objekter som er komplement til et kopulaverb skulle ha lavere kognitiv status eller faktiviteten enn *det*-objekter som refererer til andre frasetyper, eller står som komplement til *gjøre*-verb eller et av de øvrige verbene. Jeg argumenterte i diskusjonen for at kognitiv status eller faktiviteten ser ut til å være utslagsgivende når disse objektene likevel veksler og at dette kan tyde på at det er en lav kognitiv status som har hindret dem i å vekse ellers.

En mulig forklaring på hvorfor *det*-objekter med ikke-nominale antesedenter som er komplement til faktive hovedverb, eller som refererer til en felles kontekst eller et videreført tema, ikke alltid veksler, kunne være at taleren kun kan velge et veksla *det*-objekt dersom han antar at antesedenten er akseptert som et faktum eller har høy kognitiv status. Hvis det ligger til grunn en skjønnsvurdering fra talerens side for om antesedenten er akseptert som et faktum eller ikke, kunne dette kanskje bidra til å forklare hvorfor objektet ikke alltid veksler.

Mikkelsen (2011) viste at objektsveksling sjelden fant sted i spesifiserende kopula-setninger. Jeg nevnte dette kort i 2.3.3, men jeg måtte bortprioritere denne videre kategoriseringen av objektene av hensyn til oppgavens omfang og tidsramme. Et mulig tema for videre undersøkelser kunne være å analysere om de veksla *det*-objektene som er komplement til kopulaverbet i undersøkelsen er predikative kopula-setninger, og om dette medfører en høyere

kognitiv status, eller en faktiv tolkning dersom de er predikative i motsetning til spesifiserende.

Avslutningsvis kan det også påpekes at hvis referanse til et videreført tema kan kobles til faktivitet, uten å involvere kognitiv status, så kan kanskje faktivitet alene avgjøre om et objekt kan stå i veksla posisjon eller ikke. I så fall er det ikke antesedentens kognitive status som avgjør om antesedenten kan refereres til av et veksla *det*-objekt, men i stedet antesedentens faktive status. Hvis taleren antar at antesedenten er et faktum, kan han velge en veksla *det*, hvis han er usikker på antesedentens faktive status, så kan han ikke velge en veksla *det*.

Hierarkiet i vekslingsfrekvensen blant *det*-objektene i undersøkelsen kan kanskje peke i retning av at familiære tema har en høyere status enn videreførte tema. Familiære tema representerer «vanlig» objektsveksling, disse objektene har i undersøkelsen (og i Bentzen m.fl. 2013b og Bentzen 2014) veksla oftere enn objekter som refererer til videreførte tema eller en felles kontekst i denne undersøkelsen. En annen måte å se på disse sistnevnte objektenes antesedenter kan kanskje være som presupponert sanne tema (eller faktum), mens ikke-faktive antesedenter derimot sees som påstander som enten er sanne eller usanne.

Et interessant tema for videre forskning kunne være å eksperimentere med setninger og kontekst, der *det*-objektet veksler uten å referere til en felles kontekst eller et videreført tema, eller står som komplement til et faktivt hovedverb. Målet med en slik undersøkelse ville være å undersøke hva som har lagt til rette for at objektet likevel kan stå i veksla posisjon. En undersøkelse i både korpusdata og i eksperimenter kunne kaste lys på konsekvensen for objektsveksling av å manipulere ulike deler av en setning, for eksempel med tanke på blant annet kontrastivitet og temaroller.

Litteraturliste

Adger, D. (2003). *Core syntax: A minimalist approach* (Vol. 33). Oxford University Press, Oxford.

Anderssen, M. & Bentzen, K. (2012). Norwegian Object Shift as IP-internal topicalization. *Nordlyd*: 39(1), *The Grammar of Objects*, 1–23. URL: <https://munin.uit.no/handle/10037/4164>

Anderssen, M. & Bentzen, K. (under publiserings). *The form and position of pronominal objects with non-nominal antecedents in Scandinavian and German*.

Andréasson, M. (2008). Not All Objects Are Born Alike: Accessibility as a Key to Pronominal Object Shift in Swedish and Danish. Butt, M & King, T. H. (red.), *The Proceedings of the LFG '08 Conference*, 26–45. CSLI, Stanford.

Andréasson, M. (2009). Pronominal object shift – not just a matter of shifting or not. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 84, 1–20. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.571.1378>

Andréasson, M. (2010). Object shift or object placement in general. *Proceedings of the LFG10 conference*, (red), Butt, M & Halloway, T. K. 26–42. CSLI, Stanford.

Bentzen, K. (2014). Object Shift. *Nordic Atlas of Language Structures Journal* 1(1). URL: <http://tekstlab.uio.no/nals#/chapter/53>

Bentzen, K. Merchant, J. & Svenonius, P. (2013a). Deep properties of surface pronouns: pronominal predicate anaphors in Norwegian and German. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 16, 97–125. URL: <https://munin.uit.no/handle/10037/7071>

Bentzen, K. Anderssen, M. & Waldman, C. (2013b). Object shift in spoken Mainland Scandinavian: A corpus study of Danish, Norwegian, and Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 36, 115–151. URL: <https://doi.org/10.1017/S0332586513000218>

Borthen, K. Fretheim, T. & Gundel, J. (1997). What brings a higher-order entity into focus of attention? i: Mitkov, R. & Boguraev, B. (red.), *Operational Factors in Practical, Robust Anaphora Resolution. Proceedings from a workshop sponsored by the ACL*, 88–93. Universidad Nacional de Educación a Distancia, Madrid.

Borthen, K. (2003). *Norwegian bare singulars*. PhD diss. NTNU: Trondheim. URL: <http://hdl.handle.net/11250/242756>

Cardinaletti, A. (1999). Pronouns in Germanic and Romance languages: An overview. i: Riemsdijk, H. (red.), *Clitics in the Languages of Europe*, 33–82. Mouton de Gruyter, New York.

Cornips, L. & Poletto, C. (2005). On standardising syntactic elicitation techniques (part 1). *Lingua*, 115(7), 939–957. URL: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2003.11.004>

Diesing, M. (1992). Bare plural subjects and the derivation of logical representations. *Linguistic Inquiry*, 23(3), 353–380. URL: <http://www.jstor.org/stable/4178777>

Diesing, M. & Jelinek E. (1995). Distributing arguments, *Natural Language Semantics* 3: 123–176. URL: <https://doi.org/10.1007/BF01249836>

Diesing, M. (1996). Semantic variables and object shift. i: Thráinsson, H. Epstein, S. D. & Peter, S. (red.), *Studies in Comparative Germanic Syntax II*, 66–84. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.

Erteschik-Shir, N. (2005). Sound patterns of syntax: Object shift. *Theoretical Linguistics* 31(1-2), 47–94. URL: <https://doi.org/10.1515/thli.2005.31.1-2.47>

Frascarelli, M. & Hinterhölzl, R. (2007). Types of topics in German and Italian. i: Winkler, S. & Schwabe, K. (red.), *On Information Structure, Meaning and Form*, 87–116. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Gundel, J. Borthen, K. & Fretheim, T. (1999). The Role of Context in Pronominal Reference to Higher Order Entities in English and Norwegian. i: Bouquet, P. Benerecetti, M. Serafini, L. Brézillion, P. & Castellani, F. (red.), *Modeling and using Context. CONTEXT 1999*. 475–478. URL: https://doi.org/10.1007/3-540-48315-2_42

Gundel, J. Hedberg, N. & Zacharski, R. (1993). Cognitive Status and the Form of Referring Expressions in Discourse. *Language* 69 (2), 274–307. URL www.jstor.org/stable/416535.

Gundel, J. Hegarty, M. & Borthen, K. (2003). Cognitive Status, Information Structure, and Pronominal Reference to Clausally Introduced Entities. *Journal of Logic, Language and Information* 12, 281–299. URL: <https://doi.org/10.1023/A:1024102420659>

Hegarty, M. (2003). Semantic types of abstract entities. *Lingua* 113, 891–927. URL: [https://doi.org/10.1016/S0024-3841\(02\)00131-6](https://doi.org/10.1016/S0024-3841(02)00131-6)

Holmberg, A. (1986). *Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian Languages and English*. Dept. of linguistics, Stockholm University, Stockholm.

Holmberg, A. (1999). Remarks on Holmberg's Generalization. *Studia Linguistica* 53, 1–39. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-9582.00038>

Holmberg, A. & Platzack, C. (1995). *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. Oxford University Press, Oxford.

Hooper, J. B. & Thompson, S. A. (1973). On the applicability of root transformations. *Linguistic inquiry*, 4(4), 465–497. URL: <https://www.jstor.org/stable/4177789>

Johannessen, J. B. (2003). *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*, 133–172. Unipub, Oslo.

Johannessen, J. B. Priestley, J. Hagen, K. Åfarli, T. A. & Vangsnes, Ø. A. (2009). The Nordic Dialect Corpus - an Advanced ResearchTool. i: Jokinen, J. & Bick, E. (red.), *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009. NEALT Proceedings Series Volume 4*. URL: <http://tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/>

Johannessen, J. B. Vangsnes, Ø. A. Priestley, J. & Hage, K. (2014). A multilingual speech corpus of North-Germanic languages. *Spoken Corpora and Linguistic Studies*, 69–83. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.

Josefsson, G. (1992). Object Shift and weak pronominals in Swedish. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 49, 59–94.

- Josefsson, G. (1993). Object shift and weak pronouns in Swedish, *red. Eurotyp Working Papers VIII. 4: Clitics in Germanic and Slavic*, 51–82. Katholieke Universiteit, Brabant.
- Josefsson, G. (2003). Four Myths about Object Shift in Swedish – and the Truth... i: *Grammar in Focus: Festschrift for Christer Platzack 18 November 2003, Vol. II*, 199–207. Inst. för nordiska språk, Lunds universitet, Lund.
- Josefsson, G. (2010). Object Shift and optionality: An intricate interplay between syntax, prosody and information structure. *Working Papers in Scandinavian Syntax*: 86, 1–24. URL: <http://lup.lub.lu.se/record/1744713>
- Josefsson, G. (2011). Deconstructing Object Shift. *Talk presented at The VAMOS workshop: Objects – Information Structure, Prosody and Acquisition*, April 4–6 2011, University of Tromsø.
- Josefsson, G. (2012). Deconstructing (pronominal) Object Shift. *Talk presented at the Workshop on Scandinavian Object Shift*, March 2012, University of Gothenburg.
- Lødrup, H. (2012). Some Norwegian ‘type’ anaphors are surface anaphora. *Journal of Germanic Linguistics* 24(1), 23–52. URL: <https://doi.org/10.1017/S1470542711000134>
- Matić, D. Van Gijn, R. & Van Valin Jr, R. D. (2014). Information structure and reference tracking in complex sentences. i: Van Gijn, R. Hammond, J. Matić, D. Putten, S. & Galucio, A. V. (red.), *Information structure and reference tracking in complex sentences*, 1–41. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Mikkelsen, L. (2011). On prosody and focus in Object Shift. *Syntax*, 14(3), 230–264. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9612.2011.00152.x>
- Myers, J. (2009a). Syntactic judgment experiments. *Language and Linguistics Compass*, 3(1), 406–423. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1749-818X.2008.00113.x>
- Myers, J. (2009b). The design and analysis of small-scale syntactic judgment experiments. *Lingua*, 119(3), 425–444. URL: <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2008.09.003>
- Plunkett, K. (1985). *Preliminary Approaches to Language Development*. Århus University Press, Århus.

Plunkett, K. (1986). Learning strategies in two Danish children's language development. *Scandinavian Journal of Psychology* 27, 64–73. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.1986.tb01188.x>

Schütze, C. T. (2011). Linguistic evidence and grammatical theory. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 2(2), 206–221. URL: <https://doi.org/10.1002/wcs.102>

Thráinsson, H. (2013). Full NP object shift: The Old Norse puzzle and the Faroese puzzle revisited. *Nordic Journal of Linguistics*, 36(2), 153–186. URL: <https://doi.org/10.1017/S033258651300022X>

Vikner, S. (1994). Scandinavian object shift and West Germanic scrambling. i: Corver, N. & Riemsdijk, H. (red.), *Studies on scrambling*, 487–517. Mouton de Gruyter, Berlin.

Vikner, S. (2005). Object Shift. i: Riemsdijk, H. & Everaert, M. (red.), *The Blackwell Companion to Syntax*, 392–436. Blackwell, Oxford.

Åfarli, T. & Eide, K. (2008). *Norsk generativ syntaks*. Novus forlag, Oslo.